De unge i målgruppen for de forberedende tilbud

Analyse af målgruppen for tilbud, der forbereder til ungdomsuddannelse og beskæftigelse

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

De unge i målgruppen for de forberedende tilbud

Analyse af målgruppen for tilbud, der forbereder til ungdomsuddannelse og beskæftigelse

De unge i målgruppen for de forberedende tilbud

Analyse af målgruppen for tilbud, der forbereder til ungdomsuddannelse og beskæftigelse

2016

De unge i målgruppen for de forberedende tilbud

© 2016 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-977-3

Indhold

1 Resumé 6

2 Indledning 11
2.1 Undersøgelsens formål og fokus 11
2.2 Datagrundlag 11

3 De unges forløb i tal 15
3.1 De ni hovedveje 15
3.2 Pause efter grundskolen 17
3.3 Antal forberedende tilbud for de unge i målgruppen 18
3.4 Beskæftigelsesoplysninger for de unge i målgruppen 19

4 De unges tilgange til uddannelse 21
4.1 Tre tilgange til uddannelse og uddannelsesvalg 21
4.2 De uddannelsesmotiverede unge 22
4.3 De uddannelsespressede unge 27
4.4 De uafklarede unge 30

5 Barrierer for uddannelse 33
5.1 Skolegang og uddannelse 34
5.1.1 Faglige udfordringer 34
5.1.2 Sociale udfordringer i skolen 39
5.1.3 Manglende uddannelsestillid 41
5.2 Familie og livssituation 42
5.2.1 Manglende støtte fra forældre 42
5.2.2 Uforudsete hændelser 45
5.2.3 Sygdom 46
5.2.4 Misbrug 47
5.3 Systemet omkring den unge 47
5.3.1 Den unges behov overses 48
5.3.2 Manglende støtte i overgange 49
5.3.3 Strukturelle faktorer 51
5.3.4 Praktiske udfordringer 52

6 Målgruppens behov 54
6.1 De unges behov for støtte 54
6.1.1 En meningsfuld uddannelsesplan, som løbende justeres 55
6.1.2 En sammenhængende tilgang til den unge 56
6.1.3 Fleksible tilbud, der kan møde de unge, hvor de er 56
6.1.4 Fokus på at skabe uddannelsestillid hos de unge 57
6.1.5 Inkluderende læringsmiljøer 58
6.1.6 Adgang til uddannelse og praktik 58

Appendiks

Appendiks A: De interviewede unge 60
Appendiks B: Anvendt litteratur 64

1 Resumé

Denne undersøgelse er gennemført af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) for Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (MBUL) på opdrag fra ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse. Formålet med undersøgelsen er at beskrive målgruppen for de forberedende tilbud. I undersøgelsen er der fokus på unge i overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse, som anvender eller kan have brug for at anvende et forberedende tilbud.

Analysen viser kompleksiteten i de unges veje. Der er således fokus på:
- De unges forløb fra grundskolen gennem forberedende tilbud
- Målgruppens tilgange til uddannelse og uddannelsesvalg, herunder målgruppens heterogenitet og kompleksitet
- Målgruppens egen oplevelse af barrierer
- Målgruppens behov.

Undersøgelsen tager afsæt i kvalitative interview med unge i målgruppen for forberedende tilbud. Desuden indgår registeranalyser gennemført af sekretariatet for ekspertgruppen, udvalgt litteratur om målgruppen og interview med en række eksperter på området. Endelig er inddraget en række resultater fra en spørgeskemaundersøgelse blandt personerne i målgruppen, som er gennemført af Epinion og QVARTZ til brug for en anden af de analyser, der er bestilt af ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse. I dette resumé sammenfattes de vigtigste hovedfund i analysen.

De unges forløb
Registeranalysen viser, at 29 % af de undersøgte årgange (unge, der i 2003-05 fyldte 14 år) er i målgruppen for de forberedende tilbud. Det vil sige, unge, der ikke har taget en "direkte vej" til en ungdomsuddannelse, fordi de har benyttet sig af forberedende tilbud, inden de begyndte på en ungdomsuddannelse, og/eller ikke har gennemført en ungdomsuddannelse som 23-årige.

Af de mange forskellige mulige forløb er det knap en fjerdedel (24 %) af de unge i målgruppen, der ikke har fuldført en ungdomsuddannelse, når de fylder 23 år, og som hverken har påbegyndt en ungdomsuddannelse eller har været i et forberedende tilbud, efter at de forlod grundskolen.

De unge i målgruppen holder længere pauser efter grundskolen – pauser, som kan bestå af beskæftigelse, eller pauser uden aktivitet – end de unge, der har gennemført en ungdomsuddannelse, når de fylder 23 år. Lidt under halvdelen (45 %) af de unge i målgruppen har været i ét forberedende tilbud, mens især den gruppe af unge, som har været i forberedende tilbud som første aktivitet efter grundskolen, deltager i flere forberedende tilbud end de øvrige unge.

De unge i målgruppen for de forberedende tilbud er i højere grad i beskæftigelse end de unge, der gennemfører en ungdomsuddannelse, inden de fylder 23 år. Det gælder især de unge, der ikke har påbegyndt en ungdomsuddannelse eller deltaget i et forberedende tilbud efter grundskolen. Og det gælder de unge, der som det første efter grundskolen har påbegyndt en ungdomsuddannelse, men ikke har gennemført, og ikke har været i forberedende tilbud.

Målgruppens tilgange til uddannelse og uddannelsesvalg
Selvom registeranalysen peger på, at de unge i målgruppen for forberedende tilbud i højere grad arbejder, efter at de er gået ud af grundskolen, end andre unge og holder længere pauser efter grundskolen, før de går i gang med en ungdomsuddannelse eller et forberedende tilbud, er det

ikke ensbetydende med, at de ikke er fokuserede på at få en ungdomsuddannelse på et tidspunkt.

Interview med de unge i målgruppen peger på, at de unge har et udbredt ønske om at få en ungdomsuddannelse og en varig tilknytning til arbejdsmarkedet. For nogle af de unge er ufaglært beskæftigelse eller et praktikforløb en mulighed i en periode. Men de ser typisk beskæftigelse som en midlertidig pauseperiode eller en afklaringsfase, inden de genoptager et uddannelsesprojekt. De få unge, der peger på, at ufaglært beskæftigelse er et mål i sig selv for dem, har opgivet at få en ungdomsuddannelse efter flere mislykkede forsøg.

Selvom de interviewede unge giver udtryk for, at de gerne vil have en uddannelse, er der blandt de unge nogle forskellige tilgange til uddannelse og uddannelsesvalg. De tre tilgange kan beskrives som følger:

- **De uddannelsesmotiverede unge – som mangler en vej**
  Unge, som har et defineret projekt med uddannelse, og som giver udtryk for, at de gerne vil have en uddannelse. De oplever imidlertid forskellige barrierer, som gør, at de har svært ved at finde en realistisk vej for at nå deres uddannelsesmål.

- **De uddannelsespressede unge – som oplever uddannelse som et ydre pres**
  Unge, som oplever et stort ydre pres om at tage en uddannelse, men har svært ved at se formål og mening med den uddannelse, de er i gang med. Ofte fordi de mangler tro på sig selv og motivation for uddannelse.

- **De uafklarede unge – som mangler et formål med uddannelse**
  Unge, som er uafklarede med hensyn til deres uddannelsesvalg og uddannelsesmål. De har typisk ikke en oplevelse af sammenhæng i deres aktiviteter og savner en rød tråd. Der er ofte tale om unge, der mangler refleksion over og samtaler om uddannelse.

I interviewene ser vi, at de unge kan være præget af én tilgang på et tidspunkt i deres forløb, mens en anden tilgang senere i forløbet kan blive dominerende. Eller de kan i perioder forekomme overlappende. Tilgangene går desuden på tværs af de otte hovedveje i registeranalysen. Der er dermed ikke en sammenhæng mellem den enkelte unges tilgange til uddannelse og uddannelsesvalg og det forløb, vedkommende er igennem. Det er fx ikke særligt dominerende blandt de unge, der påbegynder en ungdomsuddannelse som det første efter grundskolen, at de er mere uddannelsesmotiverede end de unge, der holder en pause. Tilgangene ser derimod ud til at være foranderlige og påvirkelige af de mange forskelligartede hændelser, som de unge er igennem.

Målgruppens egne oplevelser af barrierer

Målgruppen for de forberedende tilbud er en meget differentieret gruppe, som oplever mange forskellige barrierer for at tage en ungdomsuddannelse. Disse barrierer knytter sig ikke entydigt til en eller flere af de tre tilgange, der er beskrevet ovenfor, men går på tværs af de unges tilgange til uddannelse og uddannelsesvalg. De barrierer, de unge oplever at have for at gennemføre en ungdomsuddannelse og komme i beskæftigelse eller praktik, knytter sig til tre forskellige områder i de unges liv:

- Barrierer, der knytter sig til de unges skolegang og uddannelse
- Barrierer, der knytter sig til de unges familie og livssituation
- Barrierer, der knytter sig til systemet omkring de unge.

Barriererne optræder hos de interviewede unge i forskellige kombinationer, og nogle unge italesætter mange barrierer inden for alle tre områder som afgørende for, at de ikke har gennemført en ungdomsuddannelse. Andre unge peger derimod på få barrierer og ikke nødvendigvis på barrierer inden for alle tre områder. Barriereanalysen peger dermed på, at målgruppen for de forberedende tilbud er en sammensat gruppe, som er præget af individuelle og komplekse problemstillinger.

Skolegang og uddannelse
Med hensyn til skolegang og uddannelse peger analysen på, at det særligt er forhold, der knytter sig til de unges faglige og sociale udfordringer, en generelt manglende uddannelsestillid hos mange af de unge samt manglende kendskab til arbejdslivet og uddannelsessystemet, der bliver barrierer for at begynde på en ungdomsuddannelse.

Blandt de faglige og sociale udfordringer, der særligt bliver belyst i interviewene, er dårlige boglige forudsætninger og sent opdaget ordblindhed, som for de unge kan betyde, at de fagligt ikke får nok ud af undervisningen, fagligt halter bagud og i det hele taget risikerer at miste tilliden til, at de kan lære og vil have en mulighed for at få succes på en ungdomsuddannelse. De faglige barrierer kan betyde, at de unge har svært ved at finde en vej igennem uddannelsessystemet, der kan passe til dem. Eller de kan betyde, at de igennem forløb med mange afbrudte uddannelser og forberedende tilbud oplever gang på gang at falde fra, socialt ikke at passe ind og fagligt ikke at kunne følge med i undervisningen. Samtidig er der også unge i målgruppen, der peger på, at faglige udfordringer ikke har spillet en stor rolle for deres forløb.

Familie og livssituation
Ser vi på de barrierer, der knytter sig til de unges familie og livssituation, er det særligt fremtrædende for mange af de unge i målgruppen, at de mangler voksne at spejle sig i og tale med om deres uddannelse og uddannelsesvalg. Årsagerne kan hænge sammen med voksne, der er fraværende pga. af sygdom, skilsmisser og misbrug. Men der er også blandt de interviewede unge eksempler på, at forældrene arbejder så meget, at de unge ikke oplever, at de er tilgængelige og kan være gode, fortrolige samtalepartnere i forbindelse med deres uddannelsesvalg.

Blandt de interviewede unge er det desuden fremtrædende, at der er et udbredt misbrug af hash i målgruppen, og at dette misbrug kan have mange årsager, som kan henføres til en lang række forhold, herunder diagnoser, mistrivsel, og hvad de unge selv betegner som "dårligt selskab". Fælles for de unge med et misbrug er, at det i sig selv kan udgøre en alvorlig barriere for at gennemføre en ungdomsuddannelse, fordi et misbrug kan gøre det vanskeligt for den unge at møde op på uddannelsen og følge med i undervisningen.

Systemet omkring de unge
Der er blandt de unge en gruppe, der oplever, at det øvrige system, fx vejledere, socialrådgivere, mentorer og behandlere, ikke hjælper dem tættere på uddannelse eller beskæftigelse. Flere peger på, at "systemet ikke lytter", hvilket fx kan være en oplevelse hos de unge, når de bliver pålagt at deltage i tilbud, som ikke matcher deres ønsker og deres tilgang til uddannelse. De unge fortæller om det, de oplever som omveje i deres forløb som følge af manglende vejvisere eller sammenhæng i deres aktiviteter.

Blandt de interviewede unge er der nogle, der særligt savner en større fleksibilitet i uddannelsestilbuddene og nogle fagprofessionelle, der støtter dem i overgang mellem fx behandlingssystemet og uddannelsessystemet. En gruppe unge oplever, at de efter at være blevet diagnosticeret i behandlingssystemet selv skal håndtere deres diagnose, når de kommer tilbage til en uddannelse eller begynder på en ny. De unge får i forbindelse med kontakten til sundhedssystemet at vide, at de har nogle særlige sociale eller faglige behov, men kan opleve, at behovene ikke bliver imødekommet i uddannelsessystemet og dermed medvirker til et frafald.

Desuden er der i de unges historier eksempler på, at mangel på praktikpladser kan være medvirkende til, at de unge opgiver at gennemføre en erhvervsuddannelse, de er i gang med. De unges reaktioner på en manglende praktikplads er forskellige. Nogle unge forsøger sig med en anden ungdomsuddannelse, mens andre unge har svært ved at give slip på drømmen om en bestemt erhvervsuddannelse og derfor ikke påbegynder en anden i stedet.

Målgruppens behov
I forlængelse af de barrierer, de unge giver udtryk for, beskriver vi en række behov, som de unge har for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse og komme i beskæftigelse. De unges behov knytter sig dels til nogle individuelle faktorer, dels til nogle mere strukturelt betingede forhold, som det vil være nødvendigt at håndtere.

På tværs af de unges forløb kan vi se, at den støtte og hjælp, de unge især har behov for, er:

- En meningsfuld uddannelsesplan, som løbende justeres
- En sammenhængende tilgang til de unge
- Fleksible tilbud, der kan møde de unge, hvor de er
- Fokus på at skabe uddannelsestillid hos de unge
- Inkluderende læringsmiljøer, hvor de unge føler sig godt tilpas
- Adgang til uddannelse og praktik.

En meningsfuld uddannelsesplan, der løbende justeres

De unge i målgruppen har helt overordnet et behov for at blive støttet i at skabe en meningsfuld plan og et meningsfuldt forløb efter grundskolen. Det er vigtigt, at der er professionelle omkring de unge, der kan støtte dem i arbejdet med at formulere en sådan plan og løbende justere den. Samtidig er det vigtigt for de unge, at de kan se, hvordan de konkret kan bevæge sig videre i uddannelsessystemet, at de kan se, at deres aktiviteter er forbundet med, at de lærer noget, der er meningsfuldt, og at de løbende drøfter, hvilke muligheder der er realistiske for dem.

De unges tilgang til uddannelse er et vigtigt afsæt for arbejdet med en plan, da de kan have behov for forskellige former for sparring og støtte. *De motiverede unge, der mangler at finde en vej,* har behov for hjælp til at finde en realistisk vej og til at håndtere konkrete barrierer, de oplever i uddannelsessystemet. *De uddannelsespressede unge* vil ofte have behov for støtte til at indkredse, hvad der vil give mening for dem i en uddannelses- og arbejdssammenhæng. Her kan det være vigtigt, at de unge formår at skelne mellem omverdenens forventninger og deres egne ønsker og interesser. *De uafklarede unge* vil typisk have et behov for at blive afklaret om, hvad der kan være et relevant uddannelsesvalg. Nogle kan have brug for at vente i en periode med at træffe et valg snarere end at begynde på en ungdomsuddannelse. Her kan perioder med afklaringsaktiviteter som praktik eller brobygning være et element.

En sammenhængende tilgang til de unge

Der er desuden behov for en mere sammenhængende indsats over for de unge, når de er i berøring med forskellige dele af det offentlige system og med forskellige professionelle som fx læger, socialrådgivere, vejledere og mentorer. Der er behov for at sikre, at der er en sammenhæng i de unges forløb, og at de unge ikke selv bliver ansvarlige for at bære viden om deres forudsætninger og behov med fra et system til et andet. Mange af de unge i målgruppen har behov for hjælp til at koble deres forskellige forløb og aktiviteter sammen til et meningsfuldt forløb. En sammenhængende tilgang til de unge kan desuden handle om at hjælpe de unge med at skabe stabile livssituationer og håndtere praktiske udfordringer, fx med hensyn til bolig og økonomi. Disse udfordringer spiller en stor rolle i forbindelse med de unges barrierer for et gennemføre en uddannelse.

Fleksible tilbud, der kan møde de unge, hvor de er

De unge i målgruppen for de forberedende tilbud er en meget sammensat og uhomogen gruppe med meget forskelligartede problemstillinger. For nogle unge er der i dag en stor barriere vedrørende rammerne for uddannelsessystemet. Mange af de unge i målgruppen har ikke forudsætninger for at gennemføre en uddannelse inden for den fastsatte tidsramme, men har fx behov for at tage nogle forløb i flere korte perioder eller begynde langsomt i et forløb. Der er derfor behov for at skabe tilstrækkelig fleksibilitet i tilbuddene, så de unges faglige, sociale og personlige behov kan imødekommes, samtidig med at de rustes til at gennemføre en ungdomsuddannelse eller tage et job.

Uddannelsestillid og inkluderende miljøer

Mange unge i målgruppen er præget af negative skoleerfaringer, en følelse af at være ekskluderet fra læringsmiljøerne og en lille tiltro til, at de kan tage en uddannelse. Der er derfor behov for, at der indholdsmæssigt i uddannelserne og i de forberedende tilbud bliver sat fokus på, at de unge har succesoplevelser i undervisningen og oplever, at de kan noget, og at de lærer noget. Det kræver, at lærerne og de øvrige fagprofessionelle er tæt på de unge og deres læreprocesser og formår at synliggøre de unges læring og give en konstruktiv feedback med hensyn til det videre forløb.

For at fastholde de unge i de uddannelser, de begynder på, peger denne undersøgelse også på, at der er et behov for at skabe nogle mere inkluderende læringsmiljøer. Opgaven med at skabe inkluderende læringsmiljøer handler om at håndtere årsagerne til, at nogle elever ikke føler, de fagligt og socialt hører til, og ikke er en del af fællesskabet. Det kan fx være vigtigt, at forstyrrende adfærd ikke kun giver anledning til at smide en ung ud af en uddannelse eller et tilbud, men at det giver anledning til at undersøge, hvad der i læringsmiljøet og det sociale klima virker ekskluderende, og på den baggrund håndtere udfordringerne i forhold til en samlet gruppe af unge.

Adgang til uddannelse og praktik
Endelig peger vi i analysen på, at der fremover kan ske nogle forskydninger i målgruppen forårsaget af de nye adgangskrav til ungdomsuddannelserne og af udviklingen på arbejdsmarkedet.

Adgangskravene til ungdomsuddannelserne kan risikere at medføre en større gruppe af unge uden ungdomsuddannelse, fordi disse ikke har mulighed for at komme ind på de uddannelser, de ønsker. Desuden kan en øget ungdomsarbejdsløshed og et mere presset arbejdsmarked betyde, at særligt unge i denne gruppe uden ungdomsuddannelse kommer til at stå uden for arbejdsmarkedet. Disse tendenser kan betyde, at unge i forberedende tilbud i endnu højere grad kan blive præget af nederlag og en oplevelse af ikke at være gode nok. I det lys kan der blive et større behov for, at udskolingen og de forberedende tilbud styrker de unges uddannelsestillid, kompetencer og behov for et system, der understøtter en sammenhængende tilgang til unge og hjælper med at skabe et meningsfuldt forløb, herunder er med til at sikre de nødvendige praktikpladser og virksomhedsforløb.

2 Indledning

I januar 2016 nedsatte regeringen en ekspertgruppe, der skal komme med anbefalinger til, hvordan de unges uddannelsesadfærd kan målrettes, så de unges behov i højere grad tilgodeses, så frafald og dobbeltuddannelse minimeres, og de unges vej gennem ungdomsuddannelserne ikke forsinkes.

Med henblik på at tilvejebringe et solidt analysegrundlag for disse anbefalinger gennemføres en række analyser af området, herunder målgruppen og dens brug af forberedende tilbud, indholdet og kvaliteten af tilbuddene samt incitamentsstrukturerne og ansvarsfordelingen på området.

Nærværende rapport omhandler delopgave 1 under spor 2: Målgruppen for de forberedende tilbud.

2.1 Undersøgelsens formål og fokus

Formålet med delopgave 1 under spor 2 har været at beskrive målgruppen for de forberedende tilbud. Fokus er på at beskrive målgruppen med fokus på de unges behov og egne oplevelser af barrierer. Analysen skal vise kompleksiteten af de unges veje og udfordringerne ved at arbejde med typologier. Der er således fokus på:

- De unges forløb/veje fra grundskolen gennem forberedende tilbud
- Målgruppens heterogenitet og kompleksitet
- Målgruppens egen oplevelse af barrierer
- Målgruppens behov, som defineres som afstanden mellem de unges status og de kompetencer, der kræves for at gå videre i uddannelse eller beskæftigelse. Der er ikke nødvendigvis tale om behov, de unge selv kan give udtryk for.

Målgruppen defineres som unge i overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse, som anvender eller kan have brug for at anvende et forberedende tilbud. Den primære målgruppe er unge mellem 15 og 20 år, mens unge over 20 år, som kan være brugere af forberedende tilbud, samt unge i udskolingen, der er udsatte og ikke afslutter folkeskolens afgangsprøve, udgør den sekundære målgruppe. Der er fokus på unge i Danmark.

2.2 Datagrundlag

Undersøgelsen er baseret på flere datakilder, som bliver beskrevet i dette afsnit. Hoveddatamaterialet i undersøgelsen er 19 kvalitative interview med unge i målgruppen, som beskrives nærmere nedenfor. Samlet er inddraget følgende datakilder:

- Registeranalyser
- Interview med unge i målgruppen
- Spørgeskemaer blandt unge i målgruppen
- Litteraturstudie
- Ekspertinterview.

Registeranalyser

I rapporten indgår registeranalyser foretaget af sekretariatet for ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse. Datagrundlaget for analyserne er alle unge, som er fyldt 14 år i årene 2003-05. Målgruppen for de forberedende tilbud defineres i registerdataet som to grupper af unge. Enten unge, der har benyttet et forberedende tilbud, eller unge for hvem det kunne have været relevant at benytte et forberedende tilbud. Denne sidste gruppe er defineret ved ikke at

have benyttet et forberedende tilbud, men heller ikke gennemført en ungdomsuddannelse ved udgangen af det kalenderår, hvor de fyldte 23 år.

I registeranalyserne af målgruppen er inddraget socioøkonomiske indikatorer, såsom fars beskæftigelsesstatus og forældrenes uddannelsesniveau. Herudover inddrages familiemarkering, dvs. hvilken type familie de unge bor hos ved deres 14. år. Derudover indgår de unges karakterer for matematik og dansk, antallet af forløb i forberedende tilbud, pauser mellem grundskole og videre uddannelsesforløb og beskæftigelse i målgruppen.

Registerdataet er brugt til at afgrænse målgruppen for de forberedende tilbud til brug for udvælgelsen af unge til interviewundersøgelsen. I registeranalysen er populationen af unge inddelt i ni hovedveje, som kan beskrives som typiske forløb gennem uddannelsessystemet. Der er dermed ikke tale om en segmenteringsanalyse. Hovedvejene beskrives nærmere i kapitel tre.

Spørgeskemaer blandt unge
Epinion og QVARTZ har sideløbende med denne undersøgelse gennemført en survey blandt unge mellem 15 og 24 år, som ikke har en ungdomsuddannelse, og som har været i et forberedende tilbud inden for det seneste år. Data fra surveyen indgår i denne rapport som en sekundær datakilde til at perspektivere nogle af de kvalitative analyser. For yderligere information om ungesurveyen henvises til Epinion og QVARTZ' rapport for spor 3 af analyserne til ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse.

Kvalitative interview med de unge
EVA har gennemført 19 kvalitative interview med unge i målgruppen for de forberedende tilbud. Rekrutteringen af de unge var tilrettelagt ud fra et mål om, at de rekrutterede unge repræsenterede unge fra hovedvej 7-9 i en registeranalyse foretaget for sekretariatet for ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse. I kapitel 3 præsenteres registeranalysen og de ni hovedveje.

De unge er rekrutteret gennem UU-centre og forberedende tilbud i fire af de kommuner, som Epinion og QVARTZ fokuserer på i undersøgelsen inden for spor 3. Ved rekrutteringen af de unge har der været fokus på maksimal variation. Således er de unge rekrutteret, så den samlede gruppe af rekrutterede unge indeholder følgende:

- Unge, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, og heraf en gruppe unge, som ikke har været i et forberedende tilbud
- Unge, som har været i tre eller flere forberedende tilbud
- Unge, som har været i ordinær fuldtidsbeskæftigelse i en sammenhængende periode på mindst tre måneder, og heraf en gruppe unge, som efter beskæftigelse startede på en ungdomsuddannelse
- Unge uden folkeskolens afgangsprøve og unge med karakterer på 4 eller derover
- Unge med anden etnisk baggrund end dansk
- En ligelig fordeling af mænd og kvinder.

Endelig har der været opmærksomhed på social udsathed, så ikke kun de mest ressourcestærke unge fra målgruppen er repræsenteret.

Beskrivelse af de unge
De interviewede unge er alle i alderen 17 til 25 år og fordeler sig på følgende vis:

- 9 af de unge er kvinder, 10 er mænd.
- 15 af de unge har etnisk dansk baggrund, mens 3 har anden etnisk baggrund end dansk.
- 6 af de unge forlod grundskolen uden folkeskolens afgangsprøve, 7 forlod folkeskolen med karakterer under 02 i dansk eller matematik, mens 5 unge forlod grundskolen med karakterer over 4 i dansk eller matematik.
- 8 af de unge har været i tre eller flere forberedende tilbud, siden de forlod grundskolen, 10 af de unge har været i et eller to forberedende tilbud, mens 1 af de unge aldrig har været i forberedende tilbud.
- 2 af de unge har været i ordinær beskæftigelse i minimum 30 timer om ugen i en periode på tre måneder eller mere.

- 1 af de unge har gennemført en ungdomsuddannelse, mens 2 er ved at gennemføre en ungdomsuddannelse. De resterende unge var på interviewtidspunktet ikke i gang med eller havde ikke gennemført en ungdomsuddannelse.

Ingen af de rekrutterede unge repræsenterer unge i hovedvej 7, dvs. unge, der har været hverken i forberedende tilbud eller har gennemført i ungdomsuddannelse som 23-årig, da det ikke var muligt at rekruttere en eller flere sådanne unge. Det kan skyldes, at en del af de unge inden for denne hovedvej er i beskæftigelse og derfor ikke kan rekrutteres gennem UU-centre eller forberedende tilbud. Derudover kan det skyldes, at en anden del af unge inden for hovedvejen er fritaget for deres uddannelsespligt, fordi de er for syge til at være på en ungdomsuddannelse eller i et forberedende tilbud og i mange henseender er for syge til at indgå i interview. En yderligere årsag kan være, at nogle af de unge inden for hovedvej 7 opholder sig i udlandet efter grundskolen, fx i forbindelse med et år på high school.

Da de interviewede unge ikke alle er 23 år, kan det ikke endeligt afgøres, om de vil have gennemført, være i gang med eller hverken være i gang med eller have gennemført en ungdomsuddannelse ved det 23. år, og de kan derfor ikke placeres endeligt inden for sekretariatet for ekspertgruppens inddeling af hovedveje.

Tabel 1 viser, hvordan de interviewede unge fordeler sig med hensyn til at have deltaget i et forberedende tilbud, før eller efter at de er startet på en ungdomsuddannelse.

Tabel 1
Beskrivelse af interviewpersoner

	Antal interviewede unge
Ungdomsuddannelse til forberedende tilbud	8
Forberedende tilbud til ungdomsuddannelse	10
Ikke benyttet forberedende tilbud	1

Kilde: EVAs optælling af interviewpersoner i undersøgelsen

Det fremgår af tabellen, at en af de interviewede unge ikke har benyttet forberedende tilbud. Vedkommende er medtaget i undersøgelsen, da hun ikke gennemførte sin ungdomsuddannelse i første forsøg og senere har været startet på flere forskellige videregående uddannelser uden at fuldføre.

De kvalitative interview med de udvalgte unge er gennemført på baggrund af en semistruktureret interviewguide, der har fokuseret på de unges baggrund, uddannelsesforløb fra afslutningen af grundskole til i dag og oplevelser af barrierer og succeser undervejs i forløbet. Interviewene var tilrettelagt ud fra en narrativ tilgang, som kortlagde de unges fortællinger om deres forløb. Under interviewene tegnede intervieweren den unges forløb på en visuel tidslinje, mens den unge i kronologisk rækkefølge fortalte om de uddannelses- og beskæftigelsesrettede aktiviteter, som den unge havde deltaget i. Anvendelsen af den visuelle tidslinje understøttede de unges hukommelse og genkaldelse af situationer under interviewene. Interviewene gav mulighed for nærmere at belyse de unges oplevelser af forskellige typer barrierer, som har en betydning for deres uddannelsesforløb. Samtidig bidrog tidslinjen til at skabe et overblik over de aktiviteter, den unge har deltaget i, og hvilken af de ni hovedveje den unge placerer sig inden for.

For hvert af de gennemførte interview har EVA analyseret, hvilke barrierer der fremgår af de enkelte unges fremstillinger af deres uddannelsesforløb. Barrierer er her de unges oplevelser af, hvad der forhindrer eller besværliggør påbegyndelse og gennemførelse af en uddannelse.

På tværs af de gennemførte interview har EVA foretaget en analyse af, hvilke tilgange til uddannelse og uddannelsesvalg der fremgår af de unges fortællinger. Disse tilgange fremstilles i kapitel 4. Desuden har EVA foretaget en tværgående analyse af temaer og mønstre, der grupperer de barrierer, der fremgår af de unges fortællinger. Kapitel 5 fremdrager de vigtigste fund fra den

tværgående analyse, som underbygges af konkrete eksempler fra de unges individuelle forløb. Eksemplerne uddyber de unges oplevelser af de pågældende barrierer.

Ud fra analysen af de unges barrierer har EVA identificeret de unges behov, som her er defineret som afstanden mellem de unges status og de kompetencer, der kræves for at gå videre i uddannelse eller beskæftigelse. Hovedresultaterne fra analysen af de unges behov præsenteres i kapitel 6.

Litteraturstudie og ekspertinterview
I undersøgelsens opstartsfase blev 22 studier med fokus på undersøgelsens målgruppe udvalgt, læst og kondenseret. Viden fra litteraturstudiet har dannet baggrund for udvælgelseskriterier i forbindelse med de interviewede unge og for den interviewguide, der ligger til grund for interviewene. Pointer fra litteraturen anvendes desuden også i analysen, i det omfang de supplerer interviewene med yderligere viden.

Som optakt til litteraturstudiet er der gennemført seks ekspertinterview. Interviewene har haft til formål dels at kvalificere den udvalgte litteratur, dels at få indblik i eksperternes yderligere viden om målgruppen. De interviewede eksperter er:

- Mette Pless, lektor, Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet
- Jeanette Østergaard, seniorforsker, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
- Frans Ørsted, lektor, DPU – Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet
- Line Lerche Mørck, professor, DPU – Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet
- Malene Charlotte Larsen, lektor, Institut for Kommunikation, Aalborg Universitet
- Lene Larsen, lektor, Institut for Mennesker og Teknologi, Roskilde Universitet.

Gennemførelse af undersøgelsen
Undersøgelsen er gennemført af en projektgruppe på EVA bestående af evalueringskonsulent Thea Lund Jakobsen (projektleder), evalueringskonsulent Anne Kyed Vejbæk, evalueringskonsulent Mathilde Jensen, metodekonsulent Cecilie Juul Jørgensen, chefkonsulent Pernille Hjermov og områdechef Camilla Hutters. Desuden har tre evalueringsmedarbejdere været tilknyttet projektet: Stefan Rasmus Hansen, Maria Thiemer og Louise Hammer.

3 De unges forløb i tal

I dette kapitel fremstilles de baggrundsdata om de unge i målgruppen for forberedende tilbud, som EVA har fået stillet til rådighed af sekretariatet for ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse. Målgruppen for de forberedende tilbud er i registerdataene afgrænset til at omfatte unge, som enten har brugt et forberedende tilbud eller ikke har gennemført en ungdomsuddannelse ved udgangen af det år, de fyldte 23. Kapitlet giver et overblik over, hvilke ni typiske uddannelseshovedveje der findes for alle unge umiddelbart efter grundskolen, og hvordan de unge i målgruppen for de forberedende tilbud fordeler sig på disse hovedveje.

Analysen viser blandt andet, at knap en fjerdedel (24 %) af de unge, der ikke har fuldført en ungdomsuddannelse, når de fylder 23 år, hverken har påbegyndt en ungdomsuddannelse eller har været i forberedende tilbud. Desuden viser kapitlet, at de unge i målgruppen holder længere pauser efter grundskolen – pauser, som kan bestå af beskæftigelse, eller pauser uden aktivitet – end de unge, der har gennemført en ungdomsuddannelse, når de fylder 23 år. Lidt under halvdelen (45 %) af de unge i målgruppen har været i ét forberedende tilbud, mens især den gruppe af unge, som har været i forberedende tilbud som første aktivitet efter grundskolen, deltager i flere forberedende tilbud end de øvrige.

De unge i målgruppen for de forberedende tilbud er i højere grad i beskæftigelse, i perioden til de fylder 23 år, end de unge, der gennemfører en ungdomsuddannelse. Det gælder især de unge, der ikke har været i ungdomsuddannelse eller forberedende tilbud siden grundskolen. Og det gælder de unge, der som det første efter grundskolen har påbegyndt en ungdomsuddannelse, men ikke har gennemført den og ikke har været i forberedende tilbud.

3.1 De ni hovedveje

Målgruppen for de forberedende tilbud er en heterogen gruppe med forskelligartede forløb gennem uddannelsessystemet. I dette kapitel præsenterer vi med udgangspunkt i registerdata, hvordan de unges forløb kan karakteriseres. Hovedvejsanalysen er anvendt som grundlag for at definere målgruppen for analyserne i denne undersøgelse. Det betyder, at unge, der indgår i den første hovedvej, dvs. unge, der har gennemført en ungdomsuddannelse inden udgangen af det år de fylder 23 uden at anvende forberedende tilbud, ikke indgår i analyserne i kapitlet. Det drejer sig om 71 % af de unge (svarende til 140.535 unge). De unge, der indgår i målgruppen er de unge, der befinder sig i hovedvej 2-9. Disse unge udgør 29 % svarende til 58.107 unge.

Følgende forberedende tilbud indgår i sekretariatet for ekspertgruppens analyser: produktionsskoleforløb, almen voksenuddannelse (AVU), forberedende voksenundervisning (FVU), særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse (STU), erhvervsgrunduddannelse (EGU), frie fagskoler, ordblindeundervisning for voksne (OBU), ungdomsskolens heltidsundervisning og (ungdoms)højskoleforløb.

Figur 1
De ni hovedveje for alle unge i analysen

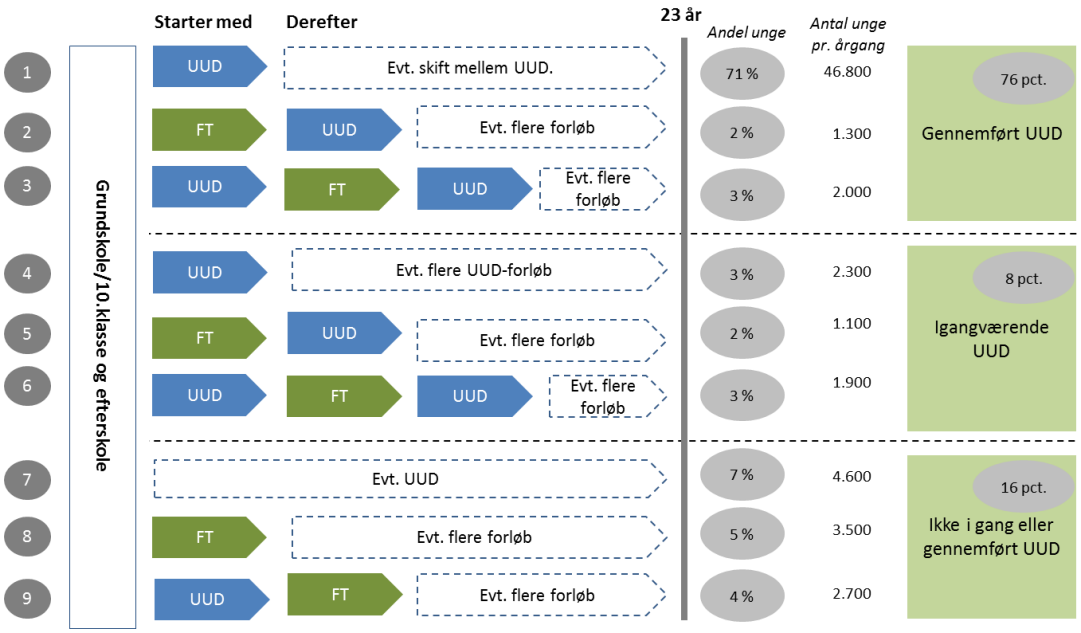

Kilde: Sekretariatet for ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelses beregninger på lovmodellens datagrundlag på baggrund af fuldtællinger af hele befolkningen.

Note: De stiplede bokse kan også dække over beskæftigelse og pauser. UUD=ungdomsuddannelse, FT= forberedende tilbud.

Opdelingen i de ni hovedveje er baseret på to faktorer:

1 De unges status med hensyn til at have gennemført en *ungdomsuddannelse*, ultimo det år, de fylder 23. Hovedvejene er overordnet inddelt i tre grupper, som er markeret med stiplede, vandrette linjer. Inddeling er struktureret efter, om de unge:
   - Har gennemført en ungdomsuddannelse (hovedvej 1-3)
   - Er i gang med en ungdomsuddannelse (hovedvej 4-6)
   - Hverken er i gang med eller har gennemført en ungdomsuddannelse (hovedvej 7-9).

2 De unges deltagelse i et *forberedende tilbud*. Hovedvejene inden for de tre grupper er underinddelt i hovedveje, der skelner mellem, om de unge:
   - Er startet med et forberedende tilbud efter grundskolen (hovedvej 2, 5 og 8)
   - Er startet i et forberedende tilbud efter at være faldet fra en ungdomsuddannelse efter grundskolen (hovedvej 3, 6 og 9)
   - Ikke har brugt forberedende tilbud mellem grundskolen og det 23. år (hovedvej 1, 4 og 7).

Af tabel 2 fremgår fordelingen af unge, som er i målgruppen for de forberedende tilbud, dvs. den relative fordeling af unge inden for hovedvej 2 til 9.

Tabel 2
Fordeling i målgruppen inden for hovedvej 2-9

		Andel af målgruppen (N = 58.107)
Gennemført ungdomsuddannelse	Hovedvej 1	-
	Hovedvej 2	7 %
	Hovedvej 3	11 %
I gang med en ungdomsuddannelse	Hovedvej 4	12 %
	Hovedvej 5	6 %
	Hovedvej 6	10 %
Ikke gennemført eller i gang med en ungdomsuddannelse	Hovedvej 7	24 %
	Hovedvej 8	18 %
	Hovedvej 9	14 %

Kilde: Sekretariatet for ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse.

3.2 Pause efter grundskolen

På baggrund af yderligere registerdata kan vi se, at de unge i målgruppen for de forberedende tilbud generelt holder en længere pause efter grundskolen, inden de går i gang med uddannelsesaktivitet, end de unge, der har gennemført en ungdomsuddannelse, når de fylder 23 år.

I hele gruppen (hovedvej 1-9) starter langt størstedelen (81 %) af de unge direkte enten i forberedende tilbud eller på ungdomsuddannelse. 11 % har en pause på et år, inden de starter enten i forberedende tilbud eller på ungdomsuddannelse, og 3 % har mellem to og fire års pause. Mindre end 0,5 % venter fem år eller mere, inden de starter, og 1 % er hverken startet i ungdomsuddannelse eller forberedende tilbud, når de fylder 23 år.

Hvis vi til gengæld ser isoleret på målgruppen for de forberedende tilbud, dvs. hovedvej 2-9, viser tabel 3, at en langt større andel holder ét års pause eller mere, inden de fortsætter i uddannelse. Således går 60 % af de unge i målgruppen (hovedvej 2-9) direkte videre i uddannelse efter afsluttet grundskole. 18 % starter efter et års pause, mens 9 % starter mellem to og fire år efter afsluttet grundskole. 1 % starter på uddannelse efter fem eller flere års pause. Endelig er der 4 %, der afslutter grundskolen, men ikke er gået i gang med hverken ungdomsuddannelse eller forberedende tilbud, når de er 23 år, mens yderligere 9 % ikke har afsluttet grundskolen.

Tabel 3
Antal år inden start i uddannelse

	n	%
Nul år efter afsluttet 9./10. klasse	34.600	60
Et år efter afsluttet 9./10. klasse	10.258	18
To-fire år efter afsluttet 9./10. klasse	4.984	9
Fem år eller mere efter afsluttet 9./10. klasse	824	1
Afsluttet 9./10. klasse, men ikke startet uddannelse	2.484	4
Ikke afsluttet 9./10. klasse	4.954	9
Total	58.104	100

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af registerdata fra sekretariatet for ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse.

Note: Populationen er hovedvej 2-9 i målgruppen, afgrænset til årgangene, der er fyldt 14 år mellem 2003 og 2005. Der findes ikke data for træningsskolens arbejdsmarkedsuddannelser (TAMU) eller den kombinerede ungdomsuddannelse (KUU).

3.3 Antal forberedende tilbud for de unge i målgruppen

De unge, der som det første efter grundskolen deltager i et forberedende tilbud, deltager generelt i flere forberedende tilbud end de unge i målgruppen, der starter med en ungdomsuddannelse eller med en pause.

På baggrund af registerdata kan vi se, at de fleste unge i målgruppen, som benytter et forberedende tilbud, bruger et eller to tilbud, i perioden ultimo det år, de fylder 23. 45 % af målgruppen deltager i ét forberedende tilbud, og 68 % deltager i op til to forberedende tilbud. Dog er der en lille gruppe, som deltager i mange forberedende tilbud. Spredningen i registerdata går fra et forberedende tilbud til 16 forberedende tilbud, men det er kun 4 % af unge i målgruppen, der har været i 7 eller flere forberedende tilbud.

Tabel 4
Antal forberedende tilbud for målgruppen

	n	%
1	16.932	45
2	8.711	23
3	4.679	12
4	2.788	7
5	1.727	5
6	1.021	3
7 eller flere	1.630	4
Total	37.488	100

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af registerdata fra sekretariatet for ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse.

Ser vi på antallet af forberedende tilbud inden for hver enkelt hovedvej 2-9, kan vi se, at især unge, der er inden for hovedvej 5 og 8, dvs. de unge, der har haft et forberedende tilbud som første aktivitet efter grundskolen og ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, er karakteriseret ved at have været i forholdsmæssigt flere tilbud end unge i de øvrige grupper.

Inden for hovedvej 2 og 3, som består af de unge, der har gennemført en ungdomsuddannelse, inden de er fyldt 23 år, har størstedelen (hhv. 53 % og 67 %) kun været i ét forberedende tilbud. Inden for hovedvej 6 og 9, som er de unge, der har haft en ungdomsuddannelse som første aktivitet efter grundskolen og endnu ikke har gennemført en, har hhv. 47 og 45 % været i ét tilbud, mens yderligere 26 % inden for hovedvej 6 og 25 % inden for hovedvej 9 har været i to tilbud, og hhv. 12 og 13 % har været i tre tilbud inden for hovedvej 6 og 9.

Af de unge inden for hovedvej 5 og 8, dvs. de unge, der begynder i et forberedende tilbud som det første efter grundskolen, er det hhv. 28 og 34 %, der har været i et forberedende tilbud, mens omkring halvdelen har været i tre eller flere forberedende tilbud. Der er dermed en tendens til at være i flere forberedende tilbud, hvis et forberedende tilbud er det første, man har efter grundskolen.

Figur 2
Antal forberedende forløb fordelt på hovedvejene

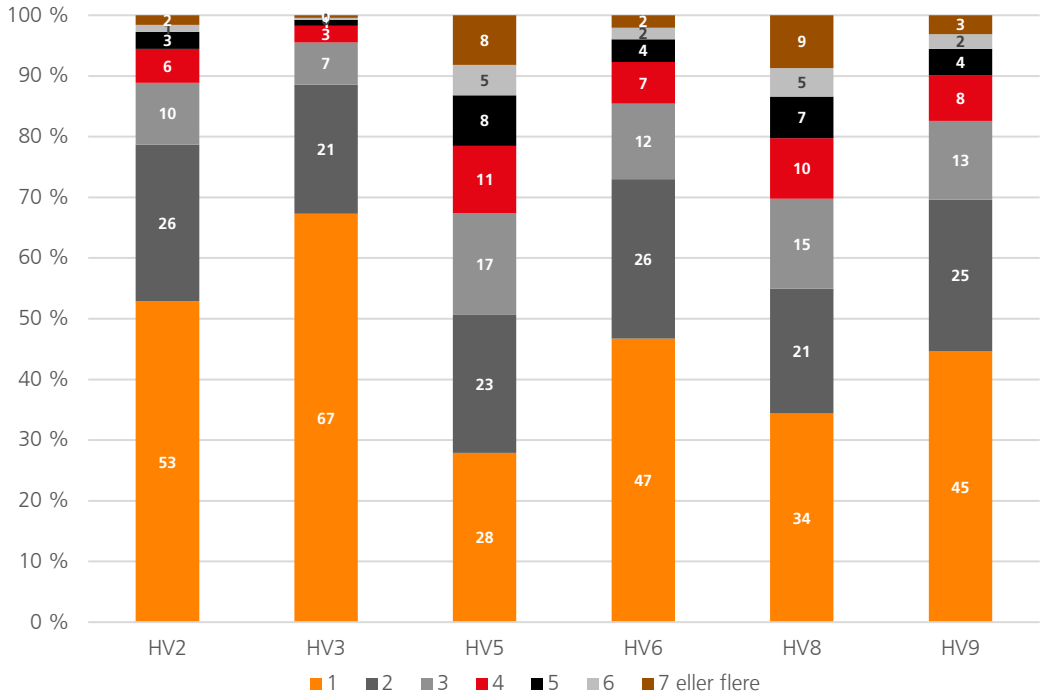

Kilde: Sekretariatet for ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse.

3.4 Beskæftigelsesoplysninger for de unge i målgruppen

Registeranalyserne peger på, at de unge i målgruppen for de forberedende tilbud i markant højere grad er i beskæftigelse end de unge, der gennemfører en ungdomsuddannelse inden udgangen af det år, hvor de fylder 23.

På baggrund af beregninger foretaget af sekretariatet for ekspertgruppen viser nedenstående figur, hvor stor en del af populationen i hver hovedvej der har været i beskæftigelse siden august det år, de fyldte 16 til udgangen af det år, de fylder 23 eller til de har gennemført en ungdomsuddannelse. Beskæftigelse i denne forbindelse dækker over minimum to sammenhængende måneder med beskæftigelse, og beskæftigelse er defineret som enhver form for a-indkomstindberetning uanset timetal.

Figur 3
Andelen af populationen i hver hovedvej, der har været i beskæftigelse efter august det år, de fyldte 16 år, til udgangen af det år, de fylder 23

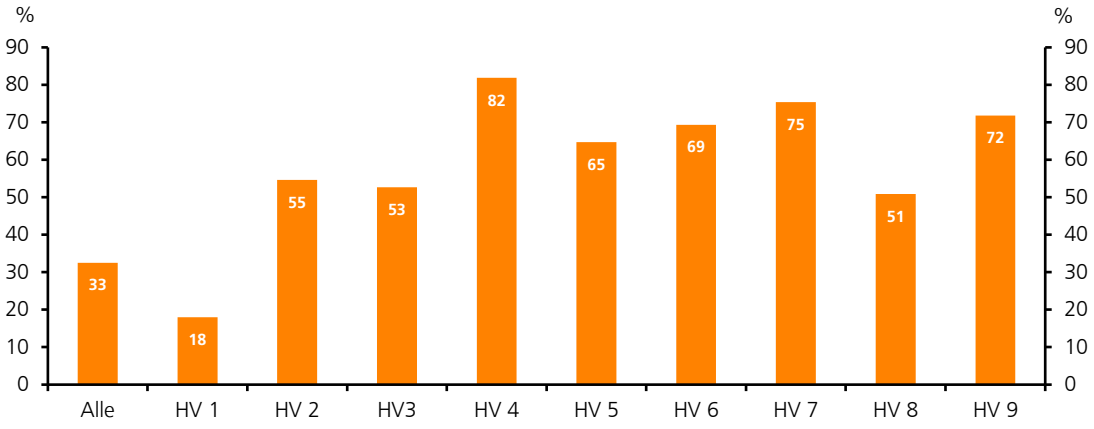

Kilde: Sekretariatet for ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse.

Som det fremgår af figur 3, er beskæftigelsesgraden i målgruppen (hovedvej 2-9) markant højere end inden for hovedvej 1, som ikke er målgruppen for de forberedende tilbud. Dette skal ses i lyset af, at de unge ikke bliver fulgt i registeranalysen efter de har gennemført en ungdomsuddannelse. Ligeledes kan vi se i figur 4, at der også er nogle grupper, der arbejder markant mere end andre, når vi ser på det antal måneder, de er i beskæftigelse.

Figur 4
De unges gennemsnitlige tid i beskæftigelse efter august det år, de fyldte 16 år, til udgangen af det år, de fylder 23

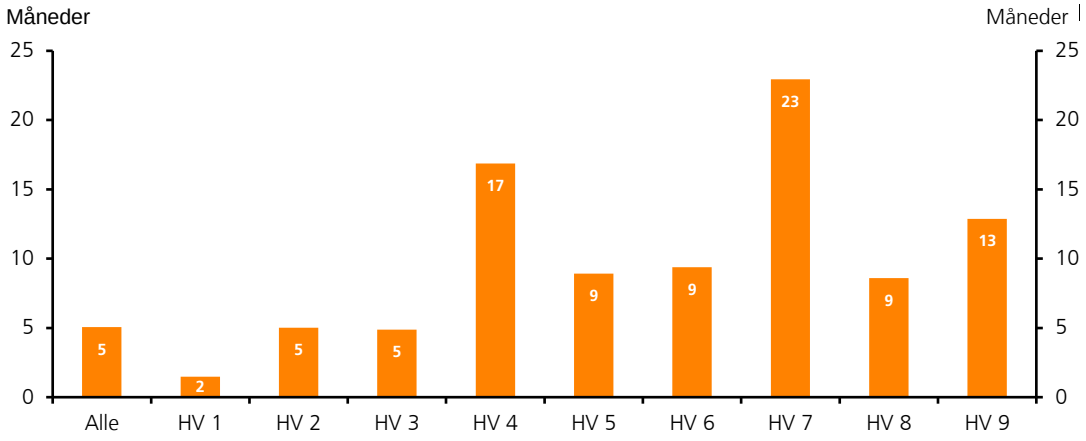

Kilde: Sekretariatet for ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse.

De grupper, der har haft den største gennemsnitlige beskæftigelse, er hovedvej 4, der består af unge, der som det første har påbegyndt en ungdomsuddannelse, men ikke har gennemført og ikke har været i forberedende tilbud, samt hovedvej 7, som består af unge, der ikke har været i ungdomsuddannelse eller forberedende tilbud siden grundskolen. Disse unge har i gennemsnit hhv. 17 og 23 måneders beskæftigelse i perioden, mens unge inden for hovedvej 1 kun i begrænset omfang har haft beskæftigelse i perioden – i gennemsnit to måneder, men dette skal ses i lyset af, at registeranalysen ikke følger de unge efter de har gennemført en ungdomsuddannelse.

Samlet set viser figur 3 og 4, at de unge inden for hovedvej 1 - der består af unge, som har gennemført en ungdomsuddannelse og ikke har gjort brug af forberedende tilbud - kun i begrænset omfang har været i beskæftigelse, mens der er en langt højere grad af beskæftigelse i målgruppen for de forberedende tilbud (hovedvej 2-9). Dette gælder især hovedvej 4 og 7, som både har en stor beskæftigelsesandel og et højt gennemsnitligt timetal, hvilket tyder på, at flere har et egentligt arbejde i en længere periode. For de øvrige hovedveje gælder det, at de unge i målgruppen har en stor beskæftigelsesandel, men et lavt gennemsnitligt timetal.

4 De unges tilgange til uddannelse

De interviewede unge i målgruppen for forberedende tilbud har nogle meget forskellige tilgange til og begrundelser for deres forløb og de uddannelsesvalg, de har truffet undervejs. I dette kapitel udfolder vi de forskellige tilgange til uddannelse, som vi kan identificere på baggrund af de gennemførte ungeinterview.

Målgruppen af unge fordeler sig inden for en række typiske hovedveje, dvs. typiske sammensætninger af forløb, som det fremgår af foregående kapitel. I forbindelse med analysen af interviewene finder vi imidlertid ikke nogle mønstre eller tydelige sammenhænge mellem den registerbaserede hovedvej og de tilgange, de unge har til uddannelse og uddannelsesvalg. Det betyder, at de unges tilgange til uddannelse ikke hænger sammen med, hvilken hovedvej de registermæssigt kan placeres indenfor.

De tre tilgange kan beskrives som de uddannelsespressede, de uafklarede og de uddannelsesmotiverede unge. Tilgangene findes både hos unge, der har påbegyndt en ungdomsuddannelse, og hos unge, der har påbegyndt et forberedende tilbud som det første efter grundskolen. Der er også unge, som har holdt en pause med uddannelsesaktiviteter efter grundskolen, som repræsenterer hver af de tre tilgange.

Interviewene viser samtidig, at målgruppen af unge uden ungdomsuddannelse er en meget differentieret gruppe, som oplever mange forskellige barrierer, som beskrevet i kapitel 5. Disse barrierer optræder også inden for alle de tre tilgange uden at knytte sig særligt til en bestemt tilgang. Tilgangene er således ikke typologier, der kan anvendes til at udpege, hvilke barrierer over for uddannelse og beskæftigelse de unge har, men indkredser de unges perspektiv på de barrierer, de oplever.

4.1 Tre tilgange til uddannelse og uddannelsesvalg

Når vi ser vi på tværs af de unges historier, er der nogle perspektiver på uddannelse, som går igen i flere af de unges fortællinger på tværs af de forskellige hovedveje af forløb, som er beskrevet i kapitel 3. Disse mønstre i de unges perspektiver kan beskrives som tre forskellige tilgange til uddannelse og uddannelsesvalg blandt de unge i målgruppen.

De unges tilgange til uddannelse og uddannelsesvalg

1 **De uddannelsesmotiverede unge – som mangler en vej**
Unge, som har et defineret projekt med uddannelse, og som giver udtryk for, at de gerne vil have en uddannelse. De oplever imidlertid forskellige barrierer, som gør, at de har svært ved at finde en realistisk vej til at nå deres uddannelsesmål.

2 **De uddannelsespressede unge – for hvem uddannelse er et ydre pres**
Unge, som oplever et stort ydre pres om at tage en uddannelse, men har svært ved at se formål og mening med den uddannelse, de er i gang med, ofte fordi de mangler tro på sig selv og motivation for uddannelse.

3 **De uafklarede unge – som mangler et formål med uddannelse**
Unge, som er uafklarede med hensyn til deres uddannelsesvalg og uddannelsesmål. De har typisk ikke en oplevelse af sammenhæng i deres aktiviteter og savner en rød tråd. Der er ofte tale om unge, der mangler refleksion over og samtaler om uddannelse.

De tre tilgange kan forstås som tre forskellige perspektiver, der går igen i de unges forklaringer af deres valgprocesser og uddannelsesvalg. Generelt er det indtrykket fra interviewene med de unge, at de har et ønske om at få en ungdomsuddannelse og en varig tilknytning til arbejdsmarkedet. For nogle af de unge er ufaglært beskæftigelse eller et praktikforløb en mulighed i en periode, men italesættes typisk som en pauseperiode eller en afklaringsfase, inden de genoptager et uddannelsesprojekt.

For de unge er der imidlertid en række barrierer, der spænder ben for ønsket om en uddannelse. Det er ofte negative erfaringer fra grundskolen, følelsen af ikke at kunne lære, at være ekskluderet eller stå i et modsætningsforhold til andre elever og lærere, manglende selvtillid, manglende forældreopbakning eller manglende voksenkontakt generelt. For nogle elever er barriererne koblet til psykiske problemer, misbrug og kriminalitet.

De tre tilgange optræder ikke som afgrænsede og gensidigt udelukkende kategorier, men er snarere perspektiver, som de unge har, og som kan forandre sig. Der er også unge, hvor flere tilgange optræder samtidigt. Der er i interviewmaterialet eksempler på unge, som bevæger sig mellem de tre tilgange og fx i begyndelsen af deres forløb efter grundskolen var uddannelsesmotiverede, men efter en række uddannelsesafbrud og forberedende tilbud snarere giver udtryk for, at de er blevet uddannelsespressede, fx at de oplever, at de presses til at blive ved med at finde den rigtige uddannelsesvej og samtidig har vanskeligt ved at se formålet med de aktiviteter, de deltager i. Samtidig er der også eksempler på unge, der var uafklarede, da de afsluttede grundskolen, men som igennem en række forberedende tilbud og andre aktiviteter bliver afklarede og går i gang med at kvalificere sig til den uddannelse, de ønsker at tage.

Nedenfor ser vi nærmere på, hvad der karakteriser de tre tilgange. Under de enkelte tilgange er præsenteret en udfoldet beskrivelse af nogle af de unge, der indgår i interviewene, som eksempler på nogle af de konkrete historier, der kan findes bag de enkelte tilgange.

4.2 De uddannelsesmotiverede unge

Blandt de unge uden ungdomsuddannelse er der en gruppe, som er meget motiverede for at tage en uddannelse. I Epinion og QVARTZ' ungesurvey, som rummer unge i alderen 15 til 24 år, som ikke har gennemført en ungdomsuddannelse og som har været i et forberedende tilbud inden for det seneste år, angiver næsten to tredjedele af de unge (62 %) at deres motivation er 4 eller 5 på en skala fra 1 til 5.

Interviewene viser, at de uddannelsesmotiverede unge kan være unge, som har et defineret projekt med hensyn til, hvilken ungdomsuddannelse de ønsker, men som oplever forskellige former

for barrierer for at påbegynde og/eller at gennemføre den ønskede uddannelse. For nogle af de unge har deres uddannelsesmål været tydeligt i mange år, mens der er andre, som gennem de forskellige aktiviteter, forberedende tilbud og påbegyndte ungdomsuddannelser er blevet afklarede med hensyn til, hvad de vil.

De unge i målgruppen, som er uddannelsesmotiverede, er karakteriseret ved at opleve at mangle en reel vej til at få opfyldt det ønske om uddannelse, de har. Årsagen til, at det ikke lykkes dem at nå deres uddannelsesmål, kan være, at der mangler praktikpladser inden for deres område, at de bliver opsagt af deres praktikvirksomhed, eller at de har nogle urealistiske forventninger til, hvad der kan lade sig gøre i forbindelse med at få en praktikplads. Der er også blandt de uddannelsesmotiverede unge eksempler på forløb med mange afbrudte ungdomsuddannelser og forberedende tilbud, fordi faglige og sociale barrierer har gjort sig gældende. Nogle af de unge fremhæver fx, at sent eller ikke opdaget ordblindhed eller en manglende fleksibilitet i uddannelsestilbuddet kan betyde, at man, selvom man er motiveret for at gennemføre en ungdomsuddannelse, ikke formår at gøre det.

I denne casebeskrivelse er et eksempel på en ung, som i en lang periode har haft et specifikt uddannelsesmål om at arbejde med dyr og blive dyrepasser, men som har haft vanskeligt ved at finde en realistisk vej mod dette mål. Han er nu på en produktionsskole.

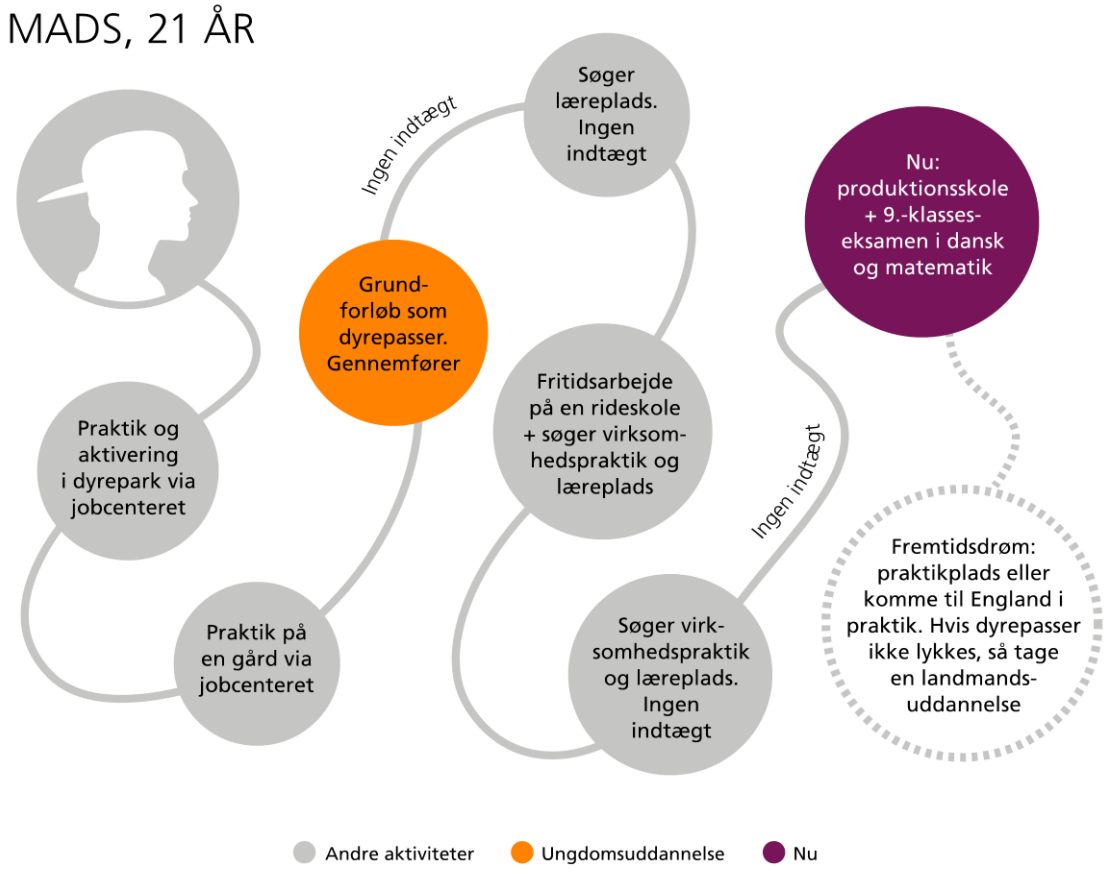

Mads kan ikke få en praktikplads, men opgiver ikke håbet (HV6)

Svært at følge med i grundskolen
Når Mads ser tilbage på sin grundskoletid, har den været præget af opture og nedture og frustrationer over ikke at blive hørt og ikke at få lært de ting, han gerne ville. Mads går i almindelig folkeskole fra 0.-2. klasse og skifter så til en specialskole. Han lider på det tidspunkt af angst og stress og er meget ordblind og kan hverken læse eller skrive. Han oplever ikke at have overskud til at lære.

Efter 2. klasse skifter Mads til en specialskole, hvor han møder en pædagog, som han får en god relation til. Pædagogen hjælper Mads med at blive klar til at gå i skole og med de faglige udfordringer, han har. Sideløbende er han i behandling i børnepsykiatrien. Han trapper sin antidepressive medicin delvist ned, og til sidst kommer han helt ud af den. Alligevel har han svært ved at følge med i de fleste fag, og i 10. klasse vurderer skolen, at han ikke er klar til at gå op til eksamen i dansk og matematik. I de sidste år af sin grundskoletid har Mads været i en del praktikker i forskellige dyreparker og akvarier og på en dyreklinik. Selvom han allerede på dette tidspunkt ved, at han vil være dyrepasser, mener UU-vejlederen ikke, han kan klare det pga. sine lave karakterer.

Aktivering giver selvtillid, faglig viden og nye personlige kompetencer
Efter 10. klasse arbejder Mads som avisbud i et par måneder, før han gerne vil prøve noget nyt. Han kommer hurtigt i kontakt med jobcenteret, og da han stadig gerne vil være dyrepasser, sender jobcenteret ham i afklaring på et akvarium, så han kan blive uddannelsesparat. Praktikken bliver dog udskudt, da Mads brækker foden, lige inden han skal starte. Efter en sygdomsperiode og genoptræning starter han endelig i praktikken et halvt år efter. Selvom han egentlig kun skulle have været der i tre måneder, ender praktikken med at vare halvandet år.

Ud over at opbygge faglig viden på området udvikler Mads sig også i høj grad personligt. Han får selvtillid og overvinder sin angst, så han blandt andet ender med at holde speaks for de besøgende i akvariet. Derfor er det også meget svært for Mads, da praktikken slutter meget pludseligt, ved at Mads får besked fra jobcenteret med en uges varsel om, at han skal afslutte praktikken. Heldigvis hjælper hans chef i akvariet ham videre i et anden praktikforløb på et lille landbrug, hvor han er i tre måneder og passer køer. Han oplever, at han lærer en masse fagligt, men også at kunne stå frem med sine egne holdninger. De to praktikker giver ham samlet mod på at starte på grundforløbet som dyrepasser.

Kan ikke finde praktikplads trods høje karakterer på grundforløbet
Da Mads starter på grundforløbet til dyrepasser, kan han vælge, om han vil have 20 eller 40 ugers grundforløb. Han vælger 40 uger, da han gerne vil have lidt mere tid til at lære. Han er opsat på at give den alt, hvad han kan, og han ved, at det er et lille nåleøje at komme igennem. Mads afslutter da også grundforløbet med 12 i alle fag. Han føler, at UU-vejlederen i 10. klasse ikke havde taget ham alvorligt og er rasende på systemet.

Mads har ikke held med sig, da han søger praktikplads, selvom han søger rigtig mange stillinger. Økonomisk begynder det at blive lidt stramt, da han ikke får kontanthjælp, men han har opgivet at få hjælp fra UU-vejlederen eller jobcenteret. Efter tre måneder får han et fritidsjob på en rideskole, da han gerne vil noget fagligt relevant. Han passer hestene og hjælper til ved handicapridning. Når han kommer hjem fra arbejde, søger han fortsat efter en praktikplads. Efter fem måneder siger han dog op på rideskolen. Han fortsætter med at søge praktikplads og holder fast i sin drøm, selvom han har svært ved at holde humøret oppe. Derfor oplever han at være lidt låst i sin situation.

En sidste chance, før han vælger en ny uddannelse
I dag, omkring to år efter at han afsluttede grundforløbet, er Mads 21 år og går på produktionsskole, hvor han skal tage eksamen i dansk og matematik. Han kender skolen gennem lillebroren, som har gået der, men han søger ikke det faglige her på skolen. Dansk og matematik havde ikke været et krav, da han startede på grundforløbet, så det havde ikke været nødvendigt. I stedet vil han gerne bruge skolens ordning til at komme i praktik som dyrepasser i en dyrepark, hvor han også var, mens han gik på specialskolen. For at gøre sig attraktiv for arbejdsgiverne tager han både svejsekursus, hygiejnekursus og jagttegn. Efter et år tager han eksamen i matematik og består. Dansk er lidt sværere pga. hans ordblindhed, så forløbet er blevet forlænget med et halvt år.

Når han er færdig på produktionsskolen, vil han gerne i praktik i England. Han vil gerne give sin drøm en sidste chance, og udlandserfaring er altid godt til ens cv. Hvis ikke det lykkes denne gang, har han besluttet sig for at blive uddannet som landmand. Det havde han det fint med, da han var i praktik på gården. Alligevel føler han, at det vil være at opgive drømmen om at blive dyrepasser.

Der er også i interviewene eksempler på unge, hvor et praktikforløb har haft en betydning for de unges selvtillid, fx ved at lære at stå ved sine meninger og tale foran mange mennesker. I det perspektiv kan praktikforløb opleves som meget motiverende og meningsfulde med hensyn til at afklare et specifikt uddannelsesmål.

Blandt de uddannelsesmotiverede findes i interviewmaterialet eksempler på unge, der igennem en række forskellige forberedende tilbud er blevet afklarede og er i gang med en ungdomsuddannelse, som de oplever, er meningsfuld, og som de regner med et gennemføre. Nedenfor er et eksempel på en ung, som var uafklaret, da han afsluttede grundskolen, men som igennem sit forløb er blevet uddannelsesmotiveret og oplever at have et uddannelsesmål. I eksemplet er det beskrevet, hvordan den unge oplever at være god til børn og have lyst til at uddanne sig inden for området, men har svært ved at finde en realistisk vej til det uddannelsesmål.

MARTIN, 23 ÅR

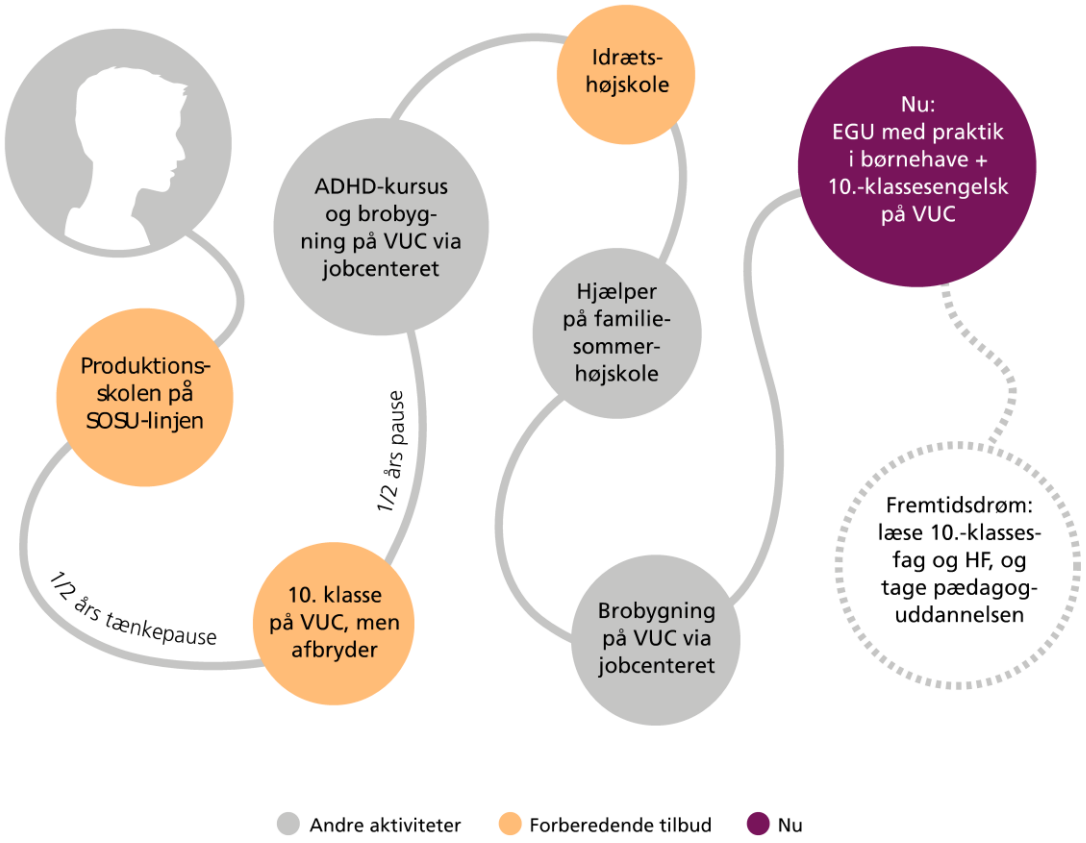

Martin ved nu, at han vil være pædagog (HV8)

Gode karakterer i 9. klasse trods en svær grundskoletid
Martin afslutter 9. klasse med et karaktergennemsnit lige over 5, selvom hans grundskoletid generelt har været en dårlig oplevelse. 0.-4. klasse tilbringer han i en folkeskole, hvor han ikke trives. Han har svært ved at koncentrere sig, er frustreret og er ofte oppe at slås med de andre elever. Derfor kommer han i et psykiatrisk dagtilbud, hvor det skal udredes, hvorfor Martin har det så vanskeligt i skolen. Her får han en ADD-diagnose.

Da han skal tilbage i skolen, vil hans folkeskole ikke have ham tilbage, da man mener, han skaber problemerne. I stedet kommer han i et dagbehandlingstilbud med specialskoleundervisning, men da Martin får det endnu dårligere af at være sammen med de mange udadreagerende børn, som han går i tilbuddet sammen med, stopper han efter et halvt år. Efter et halvt år hjemme starter han i privatskole. For at kunne følge med går han en klasse om. Martin oplever, at det er svært at lære at gå i skole igen, og han oplever, at han ikke er på bølgelængde med de andre elever. Han oplever meget lidt forståelse for og evne til at rumme de særlige behov, han har som følge af ADD. Martin begynder igen at opleve mange konflikter og er tit oppe at slås i skolen, og til sidst er det nemmest bare at blive væk fra skolen.

Martin skifter skole igen og afslutter sin grundskoletid på en anden folkeskole. Heller ikke her føler han sig på bølgelængde med de andre elever, men der er lidt større forståelse for hans særlige behov. Samtidig kæmper hans mor hårdt for at give ham nogle gode muligheder og opnår blandt andet, at han får ekstra tid til eksamen. Martin afslutter 9. klasse med et resultat, han er stolt over, og er lettet over at have overstået grundskolen.

Forskellige forberedende tilbud uden sammenhæng eller retning
For at få en bedre skoleoplevelse og positive sociale relationer går Martin efter 9. klasse et år på efterskole i 10. klasse. UU-vejlederen på efterskolen bemærker, at Martin er god til børn, og foreslår ham at tage på produktionsskole med et SOSU-forløb. Han starter dog i stedet på et andet produktionsskoleforløb, som han er meget glad for.

Efter produktionsskolen har han et halvt år, hvor han er meget forvirret og tænker meget over, hvad han skal. Herefter starter han på en fuld 10. klasse på VUC. Selvom han har gået på efterskole i 10. klasse, har han ikke afsluttet alle fag med eksamen. Han starter på VUC, fordi han synes, det er lang tid siden, han har gået i skole, og at det vil være en god ide at få genopfrisket fagene, og hvordan det er at gå i skole, hvis han vil tage en uddannelse senere. Men Martin kan ikke overskue alle lektierne eller rumme et fuldt skoleskema og ender med at droppe ud efter en måned.

Herefter har Martin halvandet år, hvor han ikke rigtig ved, hvad han skal. Det sidste års tid er han på kontanthjælp og er i forskellige beskæftigelsestilbud gennem jobcenterets anden aktør. Blandt andet deltager han i et ADHD-kursus, som han endnu en gang oplever ikke rigtig hjælper ham, fordi hans ADD-udfordringer er anderledes end de fleste ADHD-udfordringer. Han kommer også i brobygning med fokus på det pædagogiske og social- og sundhedsområderne, men han synes ikke, han får noget ud af det. Han oplever generelt jobcenteret og tilbuddene her som uengagerede og demotiverende.

Da han er omkring 21 år, starter han på højskole. Han finansierer selv det første halve år, hvorefter hans forældre betaler for endnu et år. På højskolen føler han sig godt tilpas og motiveret og er herefter endnu mere sikker på, at han vil være pædagog. Efter højskolen kommer han tilbage i brobygning i et halvt år.

Mere fokuseret forløb
I dag er Martin 23 år. Han vil gerne være pædagog, men skal først gennemføre HF, da han ønsker at tage den vej, som også giver almendannelse, selvom han godt ved, at det ville være lettere for ham at søge ind på pædagoguddannelsen med en pædagogisk assistentuddannelse. Lige nu er han i et EGU-forløb med praktik i en børnehave, samtidig med at han tager 10.-klassesengelsk på VUC. Han er usikker på, om han vil kunne gennemføre HF og pædagoguddannelsen, selvom han er meget motiveret for det. Praktikken i EGU-forløbet har givet ham en konkret erfaring med at indgå på en arbejdsplads. Han oplever, at hans kolleger betragter ham som ligeværdig, og at han lærer rigtig meget af deres feedback. Han har oplevet, at han fungerer godt med praktisk orienteret læring. Men Martin fortæller også, at hans ADD gør, at han har brug for hjælp til at strukturere hverdagen, så han både kommer i skole og får lavet lektier, og at han – i hvert fald på nuværende tidspunkt – ikke kan klare skole eller arbejde på fuldtid.

4.3 De uddannelsespressede unge

Målet og kravet om, at alle skal have en uddannelse, fylder meget for de unge. Det fremgår af interview med de unge, men det fremgår også af den ungesurvey, som QVARTZ og Epinion har gennemført. Her angiver 21 % af de unge i målgruppen for forberedende tilbud, at de i høj grad har følt sig presset til at tage en uddannelse. 25 % svarer, at de i nogen grad har følt sig pressede til at tage en uddannelse.

Nogle af de unge beskriver, at de føler sig presset af ydre omstændigheder, fx af deres forældre, til at skulle tage en uddannelse, uden at de selv oplever, at det giver mening for dem. De unge, som vi her kalder uddannelsespressede, oplever at have svært ved at se formål og mening med de uddannelser og forberedende tilbud, de går i gang med. Det er en gruppe af unge, som fortæller, at de mangler egentlig motivation for de uddannelser, de er i gang med, og ofte heller ikke har en tro på, at de kan klare den uddannelse, de går i gang med. Der er eksempler på unge, der flere gange begynder på den samme uddannelse, hvorefter de beslutter, at den type uddannelse, eller uddannelse i det hele taget, ikke er noget for dem.

Blandt de uddannelsespressede unge er der også eksempler på unge, der udskyder et uddannelsesvalg ved i stedet at tage et arbejde. For disse unge bliver beskæftigelse ikke et mål i sig selv, men snarere en mulighed for at få en pause fra uddannelsespresset og udskyde opstart på en ungdomsuddannelse.

Fælles for de unge i denne gruppe er, at de oplever et pres om, at de skal tage en ungdomsuddannelse. De peger ofte på, at presset forstærkes af en oplevelse af, at det skal være den helt rigtige uddannelse, dvs. den uddannelse, der passer lige nøjagtig til dem. Det valg kan forekomme meget vanskeligt, og de kan opleve, at en uddannelse ikke er noget for dem, meget hurtigt efter at de er begyndt på en.

For disse unge kan et forløb bestående af mange forskellige forberedende tilbud opleves som et frirum fra det pres og de krav i de ordinære tilbud, som de unge ikke føler, de kan leve op til. For disse unge kan fx et produktionsskoleforløb tilbyde en rummelighed og en fleksibilitet, som gør, at de oplever at kunne deltage og bidrage i en faglig sammenhæng. Men for disse unge kan et forberedende tilbud samtidig øge presset, fordi der er en forventning om, at de efterfølgende vælger og gennemfører en ungdomsuddannelse – hvilket de har vanskeligt ved at tro, vil lykkes.

Nedenfor er en forløbsfigur og en udfoldet beskrivelse af en ung, som oplever et stort forventningspres fra sine forældre om at gennemføre en ungdomsuddannelse. Igennem et langt forløb af afbrudte uddannelser og forberedende tilbud oplever hun at blive mere og mere presset og er nu i et forberedende forløb på en produktionsskole for at få en pause fra uddannelsespresset.

LAURA, 23 ÅR

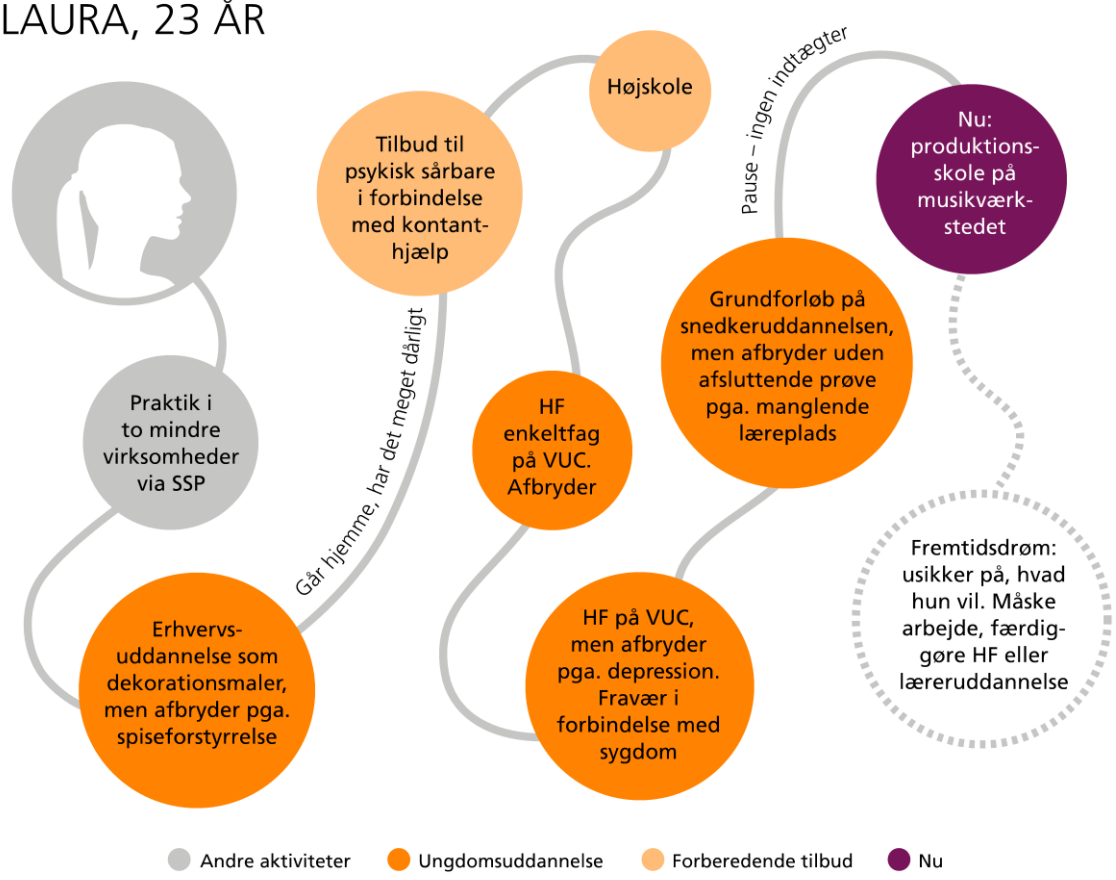
Praktik i to mindre virksomheder via SSP
Tilbud til psykisk sårbare i forbindelse med kontant-hjælp
Går hjemme, har det meget dårligt
Erhvervs-uddannelse som dekorationsmaler, men afbryder pga. spiseforstyrrelse
Højskole
HF enkeltfag på VUC. Afbryder
HF på VUC, men afbryder pga. depression. Fravær i forbindelse med sygdom
Pause – ingen indtægter
Grundforløb på snedkeruddannelsen, men afbryder uden afsluttende prøve pga. manglende læreplads
Nu: produktions-skole på musikværk-stedet
Fremtidsdrøm: usikker på, hvad hun vil. Måske arbejde, færdig-gøre HF eller læreuddannelse
Andre aktiviteter
Ungdomsuddannelse
Forberedende tilbud
Nu

Laura har trods mange forberedende tilbud ikke et afklaret uddannelsesmål (HV8)

Grundskoletiden er præget af indlæggelser og fravær
Laura går i almindelig folkeskole til og med 6. klasse. Hun oplever tiden i folkeskolen som utryg, og ofte har hun ikke lyst til at tage afsted om morgenen. Derhjemme er hverdagen præget af uro, og familien flytter en del. Hun har det svært og begynder langsomt at tabe sig. Da en lærer opdager det, får hun diagnosticeret anoreksi i 6. klasse. Selv forklarer hun, at hun havde lukket ned for alt det, der handler om krop og følelser, fordi hun ikke fik den hjælp, hun havde brug for. Hun oplever, at hun først rigtig begynder at opbygge en anorektikers adfærd og udvikle sygdommen under behandlingsforløbet under sin første indlæggelse i 7. klasse. Det fører til endnu en indlæggelse.

I 7. klasse starter Laura på en friskole. Selvom hun pga. anoreksien har meget fravær, kan hun godt lide at være på skolen. De voksne er rarere, mere engagerede og har flere ressourcer. Hun kan godt lide friskolementaliteten, der er præget af rummelighed og respekt. Da hun går ud af 9. klasse, består hun kun afgangsprøverne i dansk og religion.

Forskellige forberedende tilbud uden egentlig afklaring
Efter grundskolen hjælper SSP hende i gang med to forskellige praktikker: først i en lille butik og efterfølgende hos en kunsthåndværker. Praktikkerne varer ca. to-tre måneder, og Laura nyder praktikkerne, men oplever stadig, at sygdommen påvirker hendes virkelighedsopfattelse.

Herefter starter hun på en erhvervsuddannelse som dekorationsmaler. Hun har det nemt med det faglige, men svært med fremmøde og deadlines. Hun kæmper stadig med personlige problemer, og da hun skal afslutte grundforløbet, har hun haft alt for meget fravær og dropper ud inden grundforløbsprøven. Samtidig har hun også en kæreste, der er misbruger, hvilket hun føler, også tager meget af hendes energi. Hun går hjemme i en periode og har det svært psykisk. Hun får at vide, at det er vigtigt, at hun vælger den rigtige uddannelse næste gang. Hun får også en ny støtte- og kontaktperson, som hun er rigtig glad for. Han hjælper hende med at få styr på det praktiske i hverdagen og har også fulgt hende i lang tid efter. På støtte- og kontaktpersonens opfordring starter hun i et tilbud for psykisk sårbare. Men her bliver der ikke stillet særligt mange krav til hende, og hun føler ikke rigtig, at der sker noget. Laura oplever perioden som meget stressende. Hun har ikke fået bevilliget efterværn, moren er presset, og Laura flytter hjemmefra.

Da Laura fylder 18 år, kommer hun på højskole. Hun får mulighed for at arbejde med kunst og musik, som hun brænder for. Hun får også bedre styr på sine spiseforstyrrelser og tager selv ansvar for at få spist, fordi hun oplever, at det er nødvendigt for at kunne være med. Efter et år på højskolen opgiver behandlingssystemet hende og vil gerne flytte hende til et specialiseret botilbud. Men både Laura og hendes familie er imod det, og i stedet flytter hun til en større provinsby, hvor hun starter på VUC. Hendes oplevelse er, at systemet modarbejder hendes ønsker, og at det i stedet er enkelte personer, der hjælper hende med at komme videre.

I den nye by bor Laura i et bofællesskab og tager HF-enkeltfag på VUC. Hun får gode karakterer i alle fag og er glad for lærerne. Alligevel brænder hun ikke for uddannelsen, som hun mest vælger, fordi hun ikke har andet at foretage sig. Hun beslutter at flytte til en mindre by i stedet, hvor hun kan fortsætte undervisningen på VUC. Hun får stadig fine resultater, men på et tidspunkt bliver hun deprimeret og sygemeldt. Det resulterer i meget fravær, og hun ender med at afbryde uddannelsen. Hun fortæller, at hun oplever for lidt sammenhæng og fleksibilitet på uddannelsen. Herefter påbegynder og afbryder Laura også en snedkeruddannelse.

På produktionsskole nu, men uden en klar plan for fremtiden
Da Laura præsenteres for produktionsskolen, er hun skeptisk, men lønnen, øvelokalerne og muligheden for at spille musik med andre overbeviser hende. Hun trænger til, at det ikke er alt for stressende. I november 2015 starter hun derfor på musiklinjen på en produktionsskole, hvor hun stadig går i dag. Efterhånden går det bedre med at få styr på fraværet, da hun oplever, at det er vigtigt at være der, hvis hun gerne vil blive god til at spille musik. Det sociale og de andre elever er med til at gøre det til en god oplevelse.

I dag er Laura 23 år og har fået det bedre og er tættere på uddannelse. Hun overvejer blandt andet den frie læreruddannelse, men lige nu har hun brug for et pusterum uden for mange krav. Begrænsningen med hensyn til antallet af uddannelser, man kan starte på, har ført til, at hun er blevet nervøs for at vælge forkert. Derfor vil hun gerne være sikker på at kunne gennemføre – uden fravær og stress. Men lige nu er det en befrielse ikke at skulle tænke mere over, hvad hun vil i fremtiden.

4.4 De uafklarede unge

Blandt de interviewede unge findes en gruppe, som man kan karakterisere som uafklarede omkring deres uddannelsesvalg og deres uddannelsesmål. Denne gruppe af unge kan ofte ikke pege på, at de uddannelser og forberedende tilbud, de har deltaget i, hænger sammen med et uddannelsesmål eller er meningsfulde for deres forløb. De unge oplever et system, som ikke tilbyder dem et forløb, som er meningsfuldt i forhold til deres forudsætninger, interesser og behov.

De meget uafklarede unge har typisk ikke haft nogen voksne eller jævnaldrende, de har diskuteret deres uddannelsesvalg med, og flere peger på at have savnet en dialog og en afklaring af, hvad der kan være et godt forløb eller et godt uddannelsesmål for dem. Flere af de interviewede unge peger på, at manglende formål med aktiviteter giver dem en oplevelse af, at de ikke har en plan for deres uddannelsesforløb. De unge deler en oplevelse af ikke at kunne se, hvad de skal bruge de enkelte aktiviteter til, og hvad der kan være et realistisk næste skridt for dem. Overordnet mangler de viden om, hvad der skal til for at sammensætte et relevant forløb, og hvad de kan bruge de enkelte aktiviteter til.

For en gruppe af de unge bliver det manglende mål en barriere for deres påbegyndelse af en ungdomsuddannelse, fordi de ikke ønsker at ende med det nederlag, de oplever, der ligger i et omvalg. For andre af de unge har deres venners valg af ungdomsuddannelse været afgørende for deres valg. For disse unge er det karakteristisk, at de risikerer at droppe hurtigt ud af en uddannelse igen, fordi de har svært ved at finde formål og mening med den ungdomsuddannelse, de er indskrevet på, og har oplevet, at det er svært at forklare, hvorfor de begyndte. Et manglende mål betyder altså for en gruppe af unge, at de har svært ved at finde mening med ungdomsuddannelsen, og kan medføre fravær og i sidste ende frafald.

Der er i denne gruppe også eksempler på unge, der har været i virksomhedspraktik, uden at de oplever at vide, hvorfor de var det, og hvad formålet med praktikforløbene var. For flere af de unge betyder det manglende formål med aktiviteterne, at de afbryder dem og derfor får ufrivillige pauser.

Blandt de unge er der desuden eksempler på at være på offentlig forsørgelse og opleve, at praktikforløb, som efter de unges opfattelse skulle have været iværksat i kommunalt regi, ikke kommer i gang, og at det bliver årsagen til at gå hjemme i et halvt til et helt år uden at blive mere afklaret omkring et uddannelsesvalg. Og der er unge, der i perioder ikke har haft uddannelsesaktivitet og har gået hjemme, fordi de ikke vidste, hvad de skulle.

Nedenfor er en casebeskrivelse af en ung, som i en lang periode har været meget uafklaret og har påbegyndt og afbrudt en lang række uddannelser. Han har ikke nogen særlige begrundelser for, at det netop er de uddannelser, han er startet på, og oftest er han blevet smidt ud af uddannelserne pga. for meget fravær. Først da han kommer på produktionsskole, begynder han at forholde sig til, hvad han gerne vil, og hvad han trives med.

ANDERS, 22 ÅR

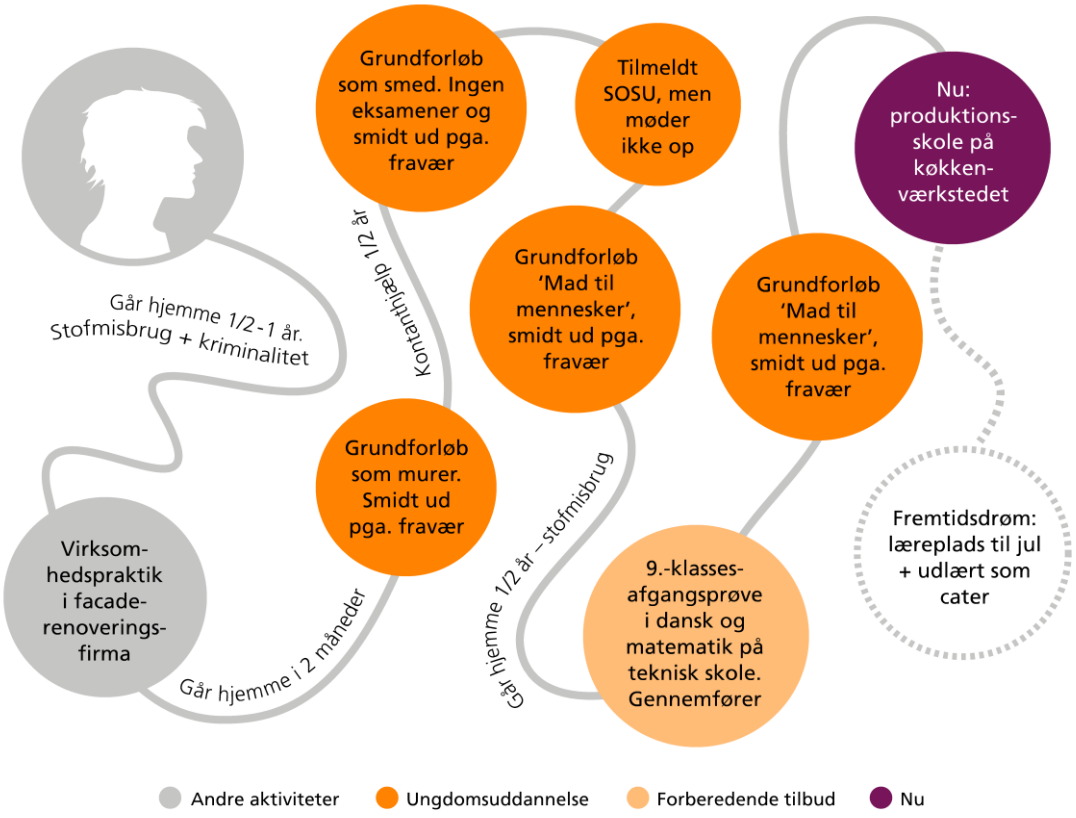
Grundforløb som smed. Ingen eksamener og smidt ud pga. fravær
Tilmeldt SOSU, men møder ikke op
Nu: produktions-skole på køkken-værkstedet
Kontanthjælp 1/2 år
Grundforløb 'Mad til mennesker', smidt ud pga. fravær
Grundforløb 'Mad til mennesker', smidt ud pga. fravær
Går hjemme 1/2-1 år. Stofmisbrug + kriminalitet
Grundforløb som murer. Smidt ud pga. fravær
Fremtidsdrøm: læreplads til jul + udlært som cater
Virksom-hedspraktik i facade-renoverings-firma
Går hjemme i 2 måneder
Går hjemme 1/2 år – stofmisbrug
9.-klasses-afgangsprøve i dansk og matematik på teknisk skole. Gennemfører
Andre aktiviteter
Ungdomsuddannelse
Forberedende tilbud
Nu

Anders er faldet fra fem ungdomsuddannelser (HV9)

Svær opvækst, stofmisbrug og kriminalitet
Anders går i en almindelig folkeskole frem til 7. klasse. Han finder undervisning kedelig, og ofte ender han med at blive smidt uden for døren. Der er så mange elever i klassen, at han ikke oplever at kunne få hjælp af lærerne, og så pjatter han i stedet. I virkeligheden er det nemmere bare at blive smidt ud end at vente på hjælp. I 7. klasse tager han fat i en lærer under en diskussion, hvilket resulterer i, at han bliver smidt ud af skolen. Også den efterfølgende specialskole og specialefterskole bliver han smidt ud fra, fordi han er voldelig. Anders har fået diagnosticeret ADHD, men oplever, at medicinen ikke virker på ham. Derfor er han meget udadreagerende og til tider virkelig voldelig. Senere lærer han dog, hvilke situationer han skal holde sig fra, og at det hjælper lige at tælle til ti inde i hovedet.

Han bor kortvarigt hos sin mor, efter at han bliver smidt ud fra efterskolen, men da hun ikke kan styre ham, kommer han som 14-årig på et opholdssted. Sidenhen har relationen til moren været lidt op og ned. Anders' far er alkoholiker, hvilket stadig generer Anders i dag. På opholdsstedet afslutter Anders 9. klasse med eksamen i dansk uden at bestå og opgiver at gå til eksamen i matematik. På opholdsstedet får han også en dårlig omgangskreds. Han bor sammen med fem kriminelle unge og ryger hurtigt ind i kriminalitet: biltyveri, indbrud, vold og narko. Han har brug for penge her og nu og kan ikke vente på, at kommunen ofte bruger flere uger på at behandle hans ansøgninger.

Da han fylder 16 år, finder kommunen en lejlighed til Anders. Han går derhjemme og passer sig selv, og hans stofmisbrug tager overhånd. Til sidst får han en overdosis og kan derefter mærke, at han er ved at komme ud på et sidespor med kriminalitet, vold og narko. Kommunen, hans sagsbehandler og hans storebror hjælper ham med at komme i virksomhedspraktik hos et facaderengøringsfirma, hvor han er, da han fylder 18 år. Det går godt i praktikken, og Anders er glad for at være på en rigtig arbejdsplads, hvor han kan bruge hænderne. Efter et par måneder lukker firmaet dog, og praktikken bliver afbrudt.

Sendt rundt af systemet og starter på mange forskellige uddannelser
Igen går han hjemme i to måneder, før han sammen med sin kæreste flytter til en anden by. Anders har brug for at "få ro i nogle år" og ryge lidt mindre hash. Han starter på grundforløbet som murer. Undervejs finder han ud af, at det ikke er noget for ham, og han bliver væk fra undervisningen. Efter fire måneder bliver han smidt ud pga. fravær. Endnu en gang går Anders hjemme i nogle måneder. Han kommer til nogle forskellige møder hos kommunen, men det bliver aldrig rigtig til noget.

Herefter starter han på grundforløbet som smed. Grundforløbet bliver forlænget med et halvt år, fordi han ikke er klar til at gå op til eksamen, men efter nogle måneder bliver han smidt ud – igen pga. fravær. Anders bliver så tilmeldt SOSU-uddannelsen, men dukker aldrig op. UU-vejlederen bliver ved med at sige, at han bare skal prøve en ny uddannelse, og at han altid kan afbryde den, hvis det ikke er noget for ham. Først senere finder Anders ud af, at man kun kan få SU til maksimalt fem ungdomsuddannelsesforsøg. Han føler sig snydt af UU-vejlederen og ville ønske, han ikke havde lyttet til ham.

Anders starter på grundforløbet til at blive gastronom, men finder også tilbage til sit tidligere hashmisbrug. Der går tre måneder, før han bliver smidt ud pga. fravær. Da der i mellemtiden er indført adgangskrav på erhvervsuddannelserne, vælger han at tage adgangsprøver i dansk og matematik på teknisk skole, som han består. Herefter begynder han igen på grundforløb til gastronom, men bliver igen smidt ud pga. fravær. Han går igen hjemme og kan efterhånden mærke, at han er blevet meget skoletræt. Han kan simpelthen ikke overskue at skulle starte på mere.

I gang med at blive uddannet cater og drømme om det virkelige liv
I dag er Anders 22 år og går på produktionsskole, hvor han er elev i køkkenværkstedet. De andre elever er meget yngre end ham, og der går nogle gange lidt for meget pjat i den på skolen. Derfor vil Anders også gerne tage grundforløbet på produktionsskolen og så søge læreplads et andet sted. På produktionsskolen har han fået meget ansvar, hvilket han er meget glad for. Men samtidig vil han også gerne ud på en rigtig arbejdsplads og prøve det virkelige liv. Anders føler, at det går rigtig godt nu, og at livet også giver mening på andre måder end kun fest og ballade. Hashen har han ikke sluppet helt: Han ryger stadig lidt, når han skal have tankerne væk, eller når han har haft en træls dag.

Anders drømmer om at være udlært cater om tre år. Han vil gerne have eget hus og en familie, men uddannelsen fylder også meget for ham. Så har man altid noget at falde tilbage på.

5 Barrierer for uddannelse

På tværs af de tre uddannelsestilgange, der er beskrevet i det foregående kapitel, italesætter de interviewede unge en lang række barrierer for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Dette kapitel fokuserer på de unges oplevelser af, hvilke barrierer der forhindrer eller besværliggør, at de påbegynder eller gennemfører en ungdomsuddannelse.

Det fremgår af interviewene med de unge, at deres barrierer kobler sig til tre forskellige områder af de unges liv. Disse områder er Skole og uddannelse, Familie og livssituation og Systemet omkring de unge. De tre farver i figuren nedenfor illustrerer disse områder, mens boblerne inden for de farvede områder illustrerer grupper af barriereformer inden for området. Barriererne optræder i mange forskellige kombinationer hos de interviewede unge. Og de oplever desuden, at barrierne kan forandre sig over tid, fx kan de unge bevæge sig fra at opleve sociale udfordringer som en primær barriere til at opleve strukturelle forhold som en primær barriere.

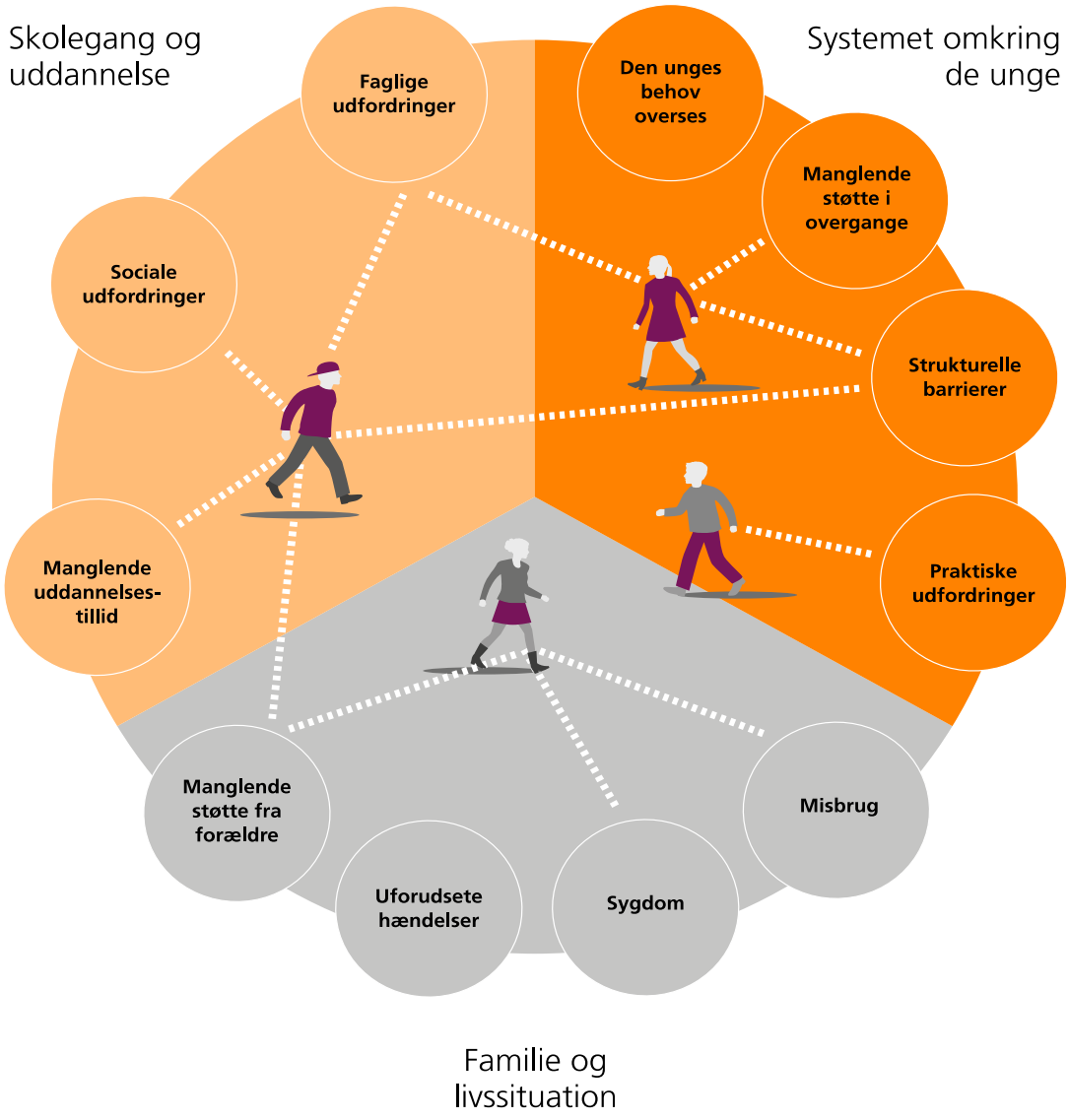

Kapitlet er inddelt i tre afsnit, der hver beskriver de tre områder af barrierer, de unge beskriver i interviewene. Inden for de tre afsnit er barriererne grupperet, som det også vises i figuren. De unges oplevelser af barrierer kobles desuden løbende til pointer fra litteraturgennemgang og interview med eksperter.

5.1 Skolegang og uddannelse

I dette afsnit beskrives de unges erfaringer med grundskole, forberedende tilbud og ungdomsuddannelser. Afsnittet fokuserer på de barrierer, som de unge oplever, opstår i deres møde med det enkelte skole- og uddannelsestilbud, og som de peger på, har haft en betydning for deres påbegyndelse eller gennemførelse af en ungdomsuddannelse. Barriererne i dette afsnit kan samles i følgende tre barrieregrupper:

- *Faglige udfordringer:* Denne gruppe af barrierer beskriver, hvordan faglige udfordringer i grundskolen såvel som på ungdomsuddannelserne bliver en barriere for nogle unge, fordi de unge enten ikke har de karakterer, der kræves for at komme ind på ungdomsuddannelserne, eller ikke kan følge med på det faglige niveau på ungdomsuddannelserne.
- *Sociale udfordringer:* Denne gruppe af barrierer beskriver, at flere af de interviewede unge oplever at have svære eller problematiske sociale relationer til jævnaldrende. De sociale udfordringer bliver en barriere for påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse, fordi de har negativ indflydelse på fx de unges lyst til at gå i skole.
- *Manglende uddannelsestillid:* Denne gruppe af barrierer beskriver, hvordan en manglende tro på at kunne gennemføre en uddannelse samt manglende tillid til, at systemet kan hjælpe, fx som følge af dårlige erfaringer fra grundskole eller ungdomsuddannelser, blandt nogle af de unge opleves som en barriere for at kunne gennemføre en uddannelse.

De tre grupper af barrierer handler alle om de unges oplevelser af ikke at passe ind i de eksisterende rammer i uddannelsessystemet. Flere af de interviewede unge beskriver, hvordan de, fx som følge af diagnoser, oplever, at de ikke kan opfylde de krav og forventninger, der særligt gør sig gældende i grundskolen og på ungdomsuddannelserne.

De unges oplevelse af ikke at passe ind i uddannelsessystemet underbygges flere steder i litteraturen. Blandt andet beskriver Pless (2009), at nogle unge har svært ved at indtage positionen som den gode elev, og de oplever sig i højere grad som skolens "andet" – altså nogle, der falder ved siden og er forkerte.

5.1.1 Faglige udfordringer

Faglige udfordringer er en af de barrierer, der fremgår af de unges fortællinger – vedrørende både grundskolen og ungdomsuddannelserne. På tværs af de unges fortællinger om faglige udfordringer i grundskolen er det manglende interesse for det boglige, dårlige forhold til lærerne og oplevelser af, at lærerne ikke forstår de særlige behov, som de unge fremhæver som barrierer. De unges faglige udfordringer i grundskolen har i mange tilfælde betydning for det, de beskriver i forbindelse med ungdomsuddannelser. De unge lægger særligt vægt på, at deres faglige problemer får betydning for deres påbegyndelse af en ungdomsuddannelse, fx pga. karakterer, der ikke lever op til adgangskravene, og for deres gennemførelse af en ungdomsuddannelse, fx fordi de ikke kan leve op til det faglige niveau på den ungdomsuddannelse, de er begyndt på.

Det er samtidig ikke alle de interviewede unge, der peger på, at faglige udfordringer er en udslagsgivende barriere for at gå i gang med eller gennemføre en ungdomsuddannelse. Flere unge fortæller fx, at de har afsluttet folkeskolens afgangsprøve med gode karakterer og ikke har haft faglige problemer, som har forhindret dem i at starte på en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse lige efter grundskolen. For denne gruppe af unge er det andre forhold, de særligt oplever som en barriere.

Faglige udfordringer i grundskolen

Flere unge beskriver, at faglige udfordringer i grundskolen er en barriere for deres påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse, fordi de har betydet, at de unge enten ikke har taget eller ikke har bestået folkeskolens afgangsprøve. De unge beskriver, hvordan de oplever, at grundskolen ikke kunne rumme dem og imødekomme deres behov, og at de som følge heraf ikke fik de nødvendige faglige kompetencer til at håndtere de krav og forventninger, de har stået over for i deres senere uddannelsesforløb.

At dårlige grundskoleerfaringer rummer en række barrierer for de unges videre uddannelsesforløb, bliver også beskrevet i litteraturen og ekspertinterview. Flere studier peger på, at de mest udsatte elever i målgruppen for de forberedende tilbud ofte er karakteriseret ved dårlige erfaringer med grundskolen (Epinion 2015; Katznelson et al. 2015; Pless 2009). Fx peger Pless (2009) på, at de unges erfaringer med grundskolen er præget af nederlagserfaringer og oplevelser af fx faglig utilstrækkelighed, mens en af de interviewede eksperter understreger, at dårlige grundskoleerfaringer bliver en barriere for de unge, da de mister troen på at kunne gennemføre en uddannelse, og at skole er noget, de mestrer.

For hele målgruppen til de forberedende tilbud kan vi se, at de unge har blandede faglige erfaringer med grundskolen. Tabel 5 viser data fra Epinion og QVARTZ' ungesurvey (2016), og af denne fremgår det, at særligt de unge, som nu går i et forberedende tilbud, vurderer at have negative grundskoleerfaringer. I alt 37 % af de unge, der på surveytidspunktet gik i et forberedende tilbud, svarer "Dårligt" eller "Meget dårligt" på spørgsmålet om, hvad de fagligt synes om at gå i folkeskole, hvilket er 12 procentpoint mere end gennemsnittet og 24 procentpoint mere end de unge, der på surveytidspunktet gik på en gymnasial uddannelse, men tidligere havde gået i et forberedende tilbud.

Tabel 5
Hvordan synes du, det var at gå i folkeskole? Fagligt

	Forberedende tilbud (n = 133)	Erhvervsuddannelse (n = 176)	Gymnasial uddannelse (n = 230)	Andet (n = 91)	Total (n = 629)
Meget godt	8 %	8 %	20 %	16 %	14 %
Godt	27 %	41 %	43 %	38 %	38 %
Hverken godt eller dårligt	23 %	17 %	22 %	15 %	20 %
Dårligt	21 %	20 %	10 %	15 %	16 %
Meget Dårligt	16 %	11 %	3 %	9 %	9 %
Ved ikke	5 %	3 %	3 %	7 %	4 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Kilde: QVARTZ og Epinion, ungesurvey, 2016, tabelrapport.
Note: Populationen består af unge mellem 15 og 24 år, som ikke har en ungdomsuddannelse, og som har været i et forberedende tilbud inden for det seneste år.

Tabel 6 og 7 viser, at en gruppe af de unge i målgruppen for de forberedende tilbud forlader grundskolen med lave karakterer, og at der er en gruppe, der forlader grundskolen uden en afgangseksamen. Samtidig er der en andel af de unge i målgruppen for de forberedende tilbud, der får gode karakterer i folkeskolens afgangsprøve.

Som det fremgår, har 26 % af de unge i målgruppen karakteren 02 eller under i matematik, og det samme gør sig gældende for 12 % i dansk. Endvidere har 40 % ikke en matematikkarakter, og 33 % har ikke en danskkarakter, hvilket indikerer, at de ikke har afsluttet faget i grundskolen. I den anden ende af skalaen ser vi, at 17 % af de unge i målgruppen for de forberedende tilbud har mellem 4 og 7 i matematikkarakter, og 3 % har over 7. 31 % har karakterer mellem 4 og 7 i dansk, og 6 % har over 7.

Tabel 6
Afgangskarakter i matematik

	n	%
Uden karakter og uden 9. klasse	6.833	12
Uden karakter, men med 9. klasse	13.075	23
02 eller under	13.053	22
02-4	8.522	15
4-7	14.130	24
Over 7	2.494	4
Total	58.107	100

Kilde: Sekretariatet for ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse.

Note: Populationen er hovedvej 2-9 i målgruppen, afgrænset til årgangene, der er fyldt 14 år mellem 2003 og 2005.

Tabel 7
Afgangskarakter i dansk

	n	%
Uden karakter og uden 9. klasse	6.833	12
Uden karakter, men med 9. klasse	12.068	21
02 eller under	6.841	12
02-4	10.816	19
4-7	18.125	31
Over 7	3.424	6
Total	58.107	100

Kilde: Sekretariatet for ekspertgruppen om bedre veje til en ungdomsuddannelse.

Note: Populationen er hovedvej 2-9 i målgruppen, afgrænset til årgangene, der er fyldt 14 år mellem 2003 og 2005.

Nedenfor beskrives de oplevelser fra grundskolen, som de interviewede unge fremhæver som faglige barrierer for deres senere uddannelsesforløb. Disse barrierer kan forstås som en del af forklaringen på, hvorfor en stor andel af de unge i målgruppen svarer, at de ikke brød sig om at gå i grundskole rent fagligt.

På tværs af de interviewede unges fortællinger om faglige udfordringer fremhæver en gruppe unge, at de manglede boglig interesse og derfor ikke fandt skolen interessant, mens en anden gruppe unge fremhæver, at de havde et dårligt forhold til deres lærere, hvilket bevirkede, at de følte sig uønskede i skolen. En tredje gruppe af unge fremhæver, at de oplevede, at deres lærere manglede forståelse for deres behov, og at de ikke modtog den faglige hjælp, de havde behov for. På tværs af de forskellige barrierer oplever flere unge, at faglige udfordringer i grundskolen har gjort, at de har mistet troen på sig selv og opbygget en følelse af, at de ikke kan finde ud af at gå i skole.

Manglende boglig interesse og manglende boglige forudsætninger
Flere af de interviewede unge oplever, at den boglige undervisning ikke gav mening for dem. De omtaler fx sig selv som arbejdspersoner og oplever, at grundskolen og for den sags skyld resten af uddannelsessystemet ikke lytter til deres ønsker om undervisning med fokus på praksis. Fx fortæller en af de interviewede unge: "Jeg er en arbejdsperson. Jeg kan ikke klare at sidde på en skolebænk. Jeg skal simpelthen ud og lave noget. Det er der, jeg trives bedst."

På samme måde fortæller en anden ung, at han ikke er en "boglig haj", at han bedre kan lide arbejde end teori, og at timerne i skolen var lange og kedelige. Desuden havde han en oplevelse af, at han skulle lære mange ting i skolen, som han aldrig ville få brug for i arbejdslivet.

En anden gruppe af de interviewede unge oplever, at sent opdaget ordblindhed er årsag til deres dårlige grundskoleerfaringer. De unge fortæller, at sent opdaget ordblindhed har betydet, at de

ikke har fået den støtte i grundskolen, som de har haft brug for, og flere unge beskriver den sent opdagede ordblindhed som årsag til, at de i løbet af grundskoletiden har haft problemer med at deltage i undervisningen og lære nok. En række af de interviewede unge oplever desuden, at den sent opdagede ordblindhed har betydet, at de i løbet af deres tid i grundskolen har følt sig dumme og ude af stand til at lære.

I litteraturen underbygges de unges fortællinger, der sætter ordblindhed og sent opdaget ordblindhed i relation til en svær grundskoletid. Fx beskriver Larsen og Villumsen (2012), hvordan sent opdaget ordblindhed kan have stor betydning for, at unge oplever en vanskelig skolegang. For de unge kan ordblindhed blive en barriere, når de ikke bliver diagnosticeret og kategoriseret som ordblinde, da det betyder, at de heller ikke får nogen ekstra hjælp. I relation hertil giver Mørch et al. (2015) eksempler på, hvordan unge med ordblindhed i grundskolen oplever at blive ekskluderet fra det faglige fællesskab i timerne. For denne gruppe unge betyder ordblindheden, at de ikke får opbygget den nødvendige selvtillid til at kunne udføre et stykke arbejde.

En af de unge beskriver, at hun først fik afdækket sin ordblindhed i 9. klasse og derfor ikke fik specialundervisning før i 9. klasse. Den unge vurderer, at den sent opdagede ordblindhed og manglende specialundervisning er den grundlæggende årsag til, at hun endnu ikke har gennemført en ungdomsuddannelse. Den ikke-opdagede ordblindhed har nemlig haft betydning for, at hun lige fra begyndelsen af sin skolegang har oplevet at have svært ved at gå i skole:

> *Jeg har gået to år i 0. klasse, fordi de ikke mente, at jeg var klar til at komme videre. Jeg var ikke særligt glad for at gå i folkeskole. Allerede i 0. havde jeg rigtig svært ved tingene. Jeg vendte bogstaverne forkert. [...] Der har ikke været så meget hjælp i folkeskolen, som jeg måske har haft behov for. Jeg havde det svært i timerne, og jeg kunne ikke koncentrere mig.* (Interviewet ung, 21 år, HV9)

En anden ung fortæller på samme måde om sent opdaget ordblindhed. Først da han kom på efterskole, oplevede den unge, at han blev tilbudt specialundervisning, og at han her fik den hjælp, der skulle til, for at han kunne bestå skriftlig og mundtlig dansk.

Vanskelige relationer til lærere

Flere af de interviewede unge fortæller, at de har haft vanskelige relationer til deres lærere i grundskolen. Et gennemgående aspekt i disse unges fortællinger er, at de har haft en oplevelse af, at lærerne har forsøgt at løse problemer i klassen ved at ekskludere dem fra undervisningen. Fx fremgår det af de unges fortællinger, at de har haft en oplevelse af, at nogle lærere i grundskolen har været særligt meget efter dem, eller at de rutinemæssigt er blevet smidt uden for døren uden at kende årsagen. For en gruppe af disse unge har de vanskelige relationer til lærerne betydet, at de har opbygget en følelse af, at de ikke er ønskede i klasserummet.

I litteraturen bliver der peget på, at de unges udfordringer med hensyn til uddannelse ofte relaterer sig til eksklusion. Blandt andet fremhæver Højholdt et al. (2015), at der er en tendens til, at de professionelle voksne i skolen er lettede, når de unge, der er årsager til problemer i klasserummet, ikke er i klassen. For flere unge betyder eksklusion fra undervisningen, at de unge opbygger en oplevelse af, at ingen savner dem, når de ikke er der, hvilket kan føre til en manglende lyst til og motivation for uddannelse.

En række af de unge beskriver en oplevelse af, at nogle lærere har været særligt meget efter dem og smed dem uden for døren, uden at der var en egentlig anledning til det. En ung beskriver oplevelsen af, at lærerne var særligt efter ham:

> *Jeg havde en engelsklærer, der spurgte, om jeg havde tænkt mig at lave ballade i dag, og så blev jeg smidt ud af klasselokalet i starten af timen. Sådan var det i min folkeskole.* (Interviewet ung, 22 år, HV9)

Flere af de unge fortæller om lignende oplevelser. De beskriver, hvordan de i grundskolen meget ofte blev smidt uden for døren og som følge heraf ofte ingen undervisning modtog og derfor kom fagligt bagud.

Manglende forståelse for særlige behov
På tværs af interviewene fortæller en gruppe unge, at de oplevede, at deres lærere ikke så deres særlige behov, og at dette har været årsag til deres dårlige grundskoleerfaringer. Disse unge peger blandt andet på, at bestemte behov, fx specialundervisning, fleksible rammer eller struktur, der relaterede sig til en diagnose, har gjort det svært for dem at passe ind i rammerne i traditionel klasseundervisning. Udfordringer med fx at sidde stille har i mange tilfælde fulgt de unge siden deres grundskoletid, og for nogle unge betyder det, at de har en forestilling om, at de heller ikke vil passe ind i rammerne for en ungdomsuddannelse.

En række af de interviewede unge beskriver, at den manglende forståelse for deres særlige behov, fx affødt af ADHD eller ADD, har betydet, at de er blevet betragtet som et problem for undervisningen, frem for at de er blevet tilbudt ekstra støtte og mulighed for fleksibilitet, fx med hensyn til fremmøde og deadlines, hvilket de unge vurderer, ville have hjulpet dem til at gennemføre undervisningen. Fx beskriver en ung, at han i grundskolen oplevede en manglende forståelse i forbindelse med hans særlige behov, der hang sammen med ADD. Den unge vurderer, at lærerne, selv efter at hans diagnose blev stillet, havde vanskeligt ved at acceptere og forstå, at hans udfordringer med fx manglende koncentration var en del af hans diagnose:

> *Grundlæggende er det problemer med at koncentrere sig og fokusere. Sådan noget med tid og sted, at have et realistisk billede af, hvad man kan nå inden for et bestemt tidsrum. Så jeg er meget træt til tider eller meget indadvendt. Jeg tænker meget, jeg har nogle gange myldertanker. Jeg har ikke altid så meget struktur, så det kører bare inde i hovedet. Andre gange føler jeg mig også bare helt tom.* (Interviewet ung, 23 år, HV8)

Den unge forklarer, at han i grundskolen ofte godt kunne møde til tiden og deltage i timerne. Det var dog ikke altid, det lykkedes, og i disse tilfælde oplevede den unge, at lærerne havde svært ved at håndtere det, og at de konkluderede, at han var ligeglad og doven. Den unge oplever, at hans klasselærer ikke forstod, hvorfor han kom for sent og ikke lavede lektier, og derfor heller ikke tilbød ham den ekstra hjælp, der var brug for.

Faglige udfordringer på ungdomsuddannelserne
På tværs af interviewene understreger de unge, hvordan faglige udfordringer i grundskolen har betydning for deres påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse. I litteraturen understøttes de unges beskrivelse heraf flere steder. Blandt andet beskriver Rangvid et al. (2015), at unge med boglige udfordringer ofte dropper ud af grundskolen og i stedet påbegynder et forberedende tilbud, mens Epinion (2015) understreger, at de unges faglige niveau i grundskolen er den vigtigste statistiske forklaringsfaktor med hensyn til deres sandsynlighed for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse.

I interviewene med de unge træder faglige udfordringer frem som en barriere for nogle af de unge med hensyn til at påbegynde eller gennemføre en ungdomsuddannelse. Nogle unge beskriver, hvordan de faglige udfordringer er en barriere for at blive optaget på en ungdomsuddannelse, fordi de ikke har karakterer, der matcher adgangskravene på ungdomsuddannelserne. Andre unge beskriver, at faglige udfordringer bliver en barriere for at kunne klare det faglige niveau på ungdomsuddannelserne.

Påbegyndelse af ungdomsuddannelser
Som følge af nye adgangskrav på ungdomsuddannelserne kan unge ikke starte på hverken en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse, hvis de forlader grundskolen uden karakterer i dansk og matematik. Derfor bliver manglende afgangseksamener en barriere for den gruppe af unge, der alle har forladt grundskolen uden folkeskolens afgangsprøve. De nye adgangskrav betyder, at de unge er nødsaget til at tage optagelsesprøven på en ungdomsuddannelse eller tage afgangsprøven i dansk og matematik i et forberedende tilbud, før de kan påbegynde en ungdomsuddannelse. Samme historie gør sig gældende for de unge, der forlader grundskolen med lave karakterer. Adgangskravene, som de ser ud nu, er dog forholdsvis nye, hvilket betyder, at en lang række af de interviewede unge hidtil har kunnet påbegynde en ungdomsuddannelse på trods af både manglende afgangsprøve og lave karakterer.

En af de interviewede unge oplever, at faglige udfordringer har været en barriere på hans vej mod en ungdomsuddannelse. Den unge fortæller, at han havde et ønske om at komme på HF, og at han efter en samtale med en UU-vejleder for at blive uddannelsesparat startede på et AVU-forløb, hvor han gik i halvandet år. Forløbet på AVU endte dog ikke, som den unge havde håbet, og han oplever, at han ikke kom ind på HF pga. for lave karakterer i AVU-prøverne. Han fortæller:

> *Så gik jeg til UU-vejledningen, og de sagde, at jeg skulle på AVU. Jeg gik der et par år, hvor man tager en almindelig 9. eller 10. klasse om igen. Der var jeg et par år, ca. halvandet år. Der får jeg dansk, matematik og naturfag. Det var meningen, at jeg skulle på HF, men mine karakterer var for lave, så jeg fik ikke mulighed for at komme ind efter AVU. [...] Det var også her, det begyndte, at jeg manglede motivation, fordi jeg ikke kunne komme ind på HF. Jeg tænker: "Fuck it." Det var altid min drøm at komme på HF. Mange af mine venner og kammerater var der. Mange havde tilbudt mig hjælp, dem, som havde gennemført. Det var det eneste mål, jeg havde dengang*. (Interviewet ung, 23 år, HV9)

Gennemførelse af ungdomsuddannelser
Mens nogle unge oplever, at faglige udfordringer har været en barriere for deres påbegyndelse af en ungdomsuddannelse, oplever andre, at faglige udfordringer har været en barriere for deres mulighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Fx fortæller en af de unge, hvordan hun startede på grundforløbet på en SOSU-skole direkte efter 10. klasse, men at hun kun nåede halvvejs i det 40-ugers grundforløb, hun var gået i gang med, inden lærerne rådede hende til at stoppe.

> *Så kommer jeg på SOSU, hvor jeg går i 20 uger. Det svarer til grundforløbet i dag, men var anderledes dengang. Jeg skulle have været der i 40 uger. Jeg ville gerne være pædagog. Jeg startede lige efter sommerferien, men stoppede, fordi lærerne mente, at det var for svært for mig. Jeg skulle have mere hjælp med hensyn til ordblindhed. Det var noget svært læsestof. Jeg havde fået hjælp på efterskolen, men jeg skulle have ekstra. Det kunne jeg også godt selv mærke, at det var svært. Det var rigtig træls. Jeg vil rigtig gerne være pædagogisk assistent.* (Interviewet ung, 19 år, HV9)

I interviewet begrunder den unge blandt andet sine faglige udfordringer med sent opdaget ordblindhed, og hendes fortælling bliver derfor et eksempel på, hvordan faglige udfordringer i grundskolen kan påvirke de unges senere forløb og gå ind og blive en barriere for deres gennemførelse af en ungdomsuddannelse.

5.1.2 Sociale udfordringer i skolen

Et af de fællestræk, der præger de unges fortællinger, er oplevelsen af at have problemer med sociale relationer til jævnaldrende. Fx fortæller en gruppe af unge, at de har eller har haft udfordringer med at danne gode relationer til jævnaldrende. Nogle unge beskriver, at de er blevet mobbet, mens andre fortæller, at de får de forkerte venner. Både mobning og forkerte venner bliver en barriere for de unges faglige læring og dermed gennemførelse af en ungdomsuddannelse. Mobning, fordi det påvirker lysten til at gå i skole, og forkerte venner, der fx har negativ indflydelse på skolegang.

Både litteratur og ekspertinterview underbygger de interviewede unges fortællinger om vanskelige sociale relationer. Fx beskriver Jensen og Jensen (2005), hvordan de mest udsatte unge er karakteriseret ved ingen eller få venner, mens Gørlich et al. (2016) beskriver, at nogle unge afbryder ungdomsuddannelser, fordi de ikke passer ind socialt. I forlængelse heraf understreger en af de interviewede eksperter vigtigheden af både gode venskaber og gode voksenrelationer, da de unge spejler sig i og lærer af disse relationer.

Af Epinion og QVARTZ' ungesurvey (2016) fremgår det, at unge i målgruppen for de forberedende tilbud har blandede sociale erfaringer med grundskolen. Tabel 8 neden for viser, at særligt de unge, som nu går i et forberedende tilbud, vurderer at have negative grundskoleerfaringer. Fx svarer i alt 29 % af de unge i forberedende tilbud "Dårligt" eller "Meget dårligt" på spørgsmålet

om, hvad de socialt synes om at gå i folkeskole, hvilket er 10 procentpoint højere end gennemsnittet.

Tabel 8
Hvordan synes du, det var at gå i folkeskole? Socialt

	Forberedende tilbud (n = 133)	Erhvervsuddannelse (n = 176)	Gymnasial uddannelse (n = 230)	Andet (n = 91)	Total (n = 629)
Meget godt	12 %	38 %	27 %	19 %	26 %
Godt	36 %	32 %	36 %	41 %	36 %
Hverken godt eller dårligt	15 %	12 %	19 %	17 %	16 %
Dårligt	10 %	7 %	10 %	10 %	9 %
Meget dårligt	19 %	9 %	6 %	11 %	10 %
Ved ikke	8 %	3 %	3 %	2 %	4 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Kilde: QVARTZ og Epinion, ungesurvey, 2016, tabelrapport.
Note: Populationen består af unge mellem 15 og 24 år, som ikke har en ungdomsuddannelse, og som har været i et forberedende tilbud inden for det seneste år.

Vanskelige relationer til de andre elever
Flere af de interviewede unge fortæller om vanskelige relationer til andre elever, fx at det har betydet, at de unge selv har følt sig anderledes. I interviewene træder vanskelige relationer til de øvrige elever blandt andet frem, når de unge fortæller, at de ikke har været på bølgelængde med deres klassekammerater. Nogle af de unge oplever, at de er blevet mødt af fordomme om, at de har haft svært ved at lære, og de peger på, at deres vanskelige relationer til de øvrige elever har givet dem en manglende lyst til at gå i skole, og at det har forstærket deres manglende tro på sig selv.

I litteraturen peger blandt andre Görlich et al. (2011) på, at de mest udsatte unge i målgruppen er karakteriseret ved problemer med mobning, særligt i de yngre klasser. Görlich et al. (2011) forklarer, at mobningen har en negativ betydning for de unges faglige kunnen og på den måde har konkret indflydelse på de unges videre uddannelsesmuligheder. Derudover påvirker mobningen også de unges selvtillid og deres tillid til de voksne generelt. Sidstnævnte kan forstærke de unges oplevelse af vanskelige relationer til lærere, som belyst ovenfor.

I relation hertil beskriver en af de interviewede unge, at han ikke følte sig på bølgelængde med sine klassekammerater i grundskolen, hvilket ofte førte til, at han endte i forskellige konflikter. Konflikterne var ofte et udfald af, at han oplevede fordomme og mistillid fra klassekammeraterne:

> *Jeg kan huske, at jeg engang lavede en opgave, jeg var stolt over, og så var der en, der sagde "du har bare fået hjælp af din bror, for det vil du aldrig kunne lave selv". Så der var nogle fordomme, og når jeg kom for sent, grinte de bare.* (Interviewet ung, 23 år, HV8)

Flere af de unge fortæller om at blive holdt udenfor og mobbet af deres klassekammerater, og at de som følge heraf følte sig anderledes, hvilket de selv peger på, er blevet en barriere for at gå i gang med en ungdomsuddannelse.

Dårligt selskab
En gruppe af de unge fortæller om, hvordan de oplever, at et bestemt miljø eller en bestemt omgangskreds har haft negativ indflydelse på deres muligheder for uddannelse. Blandt andet fortæller de unge, hvordan forkerte venner har ledt dem til forkerte handlinger. Fx oplever de unge, at de præges af de sociale relationer, de indgår i, og dermed fx ender med at feste eller lave kriminalitet frem for at tage skolen seriøst. Derfor er dårligt selskab ikke en direkte barriere for de unge, men flere unge beskriver dårligt selskab som den grundlæggende årsag til beslutninger, der har haft negativ indflydelse på deres uddannelsesforløb.

En af de interviewede unge vurderer, at dårligt selskab er den grundlæggende årsag til hans mange uddannelseshop. Han fortæller, at han igennem sin opvækst var meget udadreagerende og kom på opholdssted, da han var 14 år. På opholdsstedet var der dog mange forkerte venner, og om det fortæller han:

> *Jeg skulle aldrig have været på det opholdssted. Det kan fungere – men at sætte mig sammen med fem andre kriminelle på min alder ... det holder ikke. Sådan vil det altid være, indtil de [systemet] finder ud af, at man bliver nødt til at lave noget om på de der opholdssteder. Det var et dårligt miljø. Man burde måske satse lidt mere på plejefamilier. Jeg har fundet ud af, at det ikke har været godt for mig. Strukturen har været god for mig, men langt de fleste tilfælde har ikke været godt. Man finder sammen om det forkerte mønster.* (Interviewet ung, 22 år, HV9)

Den unge mener, at forkert selskab er den overordnede grund til, at han er faldet fra alle de fem ungdomsuddannelser, han har påbegyndt. Det forkerte selskab bliver en indirekte barriere for den unge, der fortæller om, hvordan kriminalitet og stofmisbrug blandt vennerne smitter.

En anden af de interviewede unge fortæller, at forkerte sociale relationer har været en barriere for hans gennemførelse af en ungdomsuddannelse, fordi han og hans klassekammerater ofte festede frem for at gå i skole. Den unge fortæller, at han ad to omgange har forsøgt at tage grundforløbet på en levnedsmiddelskole, men at han ingen af gangene bestod eksamenerne. Ifølge den unge skyldes de mislykkede forsøg, at der var "for meget fest og glade dage" i hans klasse. Fx fortæller han, at han og hans klassekammerater ofte var på værtshus, allerede inden skoledagen var slut. Dårligt selskab bliver altså en barriere for de unge, fordi de præges af de sociale relationer, de indgår i, og dermed fx ender med at feste eller lave kriminalitet frem for at tage skolen seriøst.

5.1.3 Manglende uddannelsestillid

Samlet set er en manglende tillid til at kunne klare sig i uddannelsessystemet en af de barrierer, der tydeligt fremgår af de unges fortællinger. Den manglende uddannelsestillid bliver en barriere for en gruppe af de interviewede unge, fordi de ikke kan forestille sig, at de kan gennemføre en ungdomsuddannelse pga. faglige eller sociale udfordringer, eller fordi de mangler tillid til, at systemet vil hjælpe dem igennem.

For en gruppe af de interviewede unge bunder den manglende uddannelsestillid i dårlige grundskoleerfaringer. Som beskrevet i afsnit 5.1.1 og 5.1.2 kan sent opdaget ordblindhed, manglende forståelse for særlige behov og vanskelige relationer til lærere og øvrige elever betyde, at nogle unge allerede i grundskolen mister tilliden til, at de passer ind i uddannelsessystemet. Den manglende uddannelsestillid, som bunder i dårlige grundskoleerfaringer, underbygges i ekspertinterviewene og i litteraturen, der beskriver, at unge, der fx har dårlige erfaringer fra grundskolen, ser sig selv som ikke værende gode nok til at tilegne sig faglige kompetencer eller indgå i sociale relationer. Dette bliver en barriere, fordi en gruppe af unge håndterer denne oplevelse ved fx at pjække eller droppe ud af deres ungdomsuddannelse (Epinion 2015).

Hos andre af de interviewede unge bunder den manglende uddannelsestillid i dårlige erfaringer på ungdomsuddannelser. Disse erfaringer kan fx være oplevelsen af manglende kompetencer inden for et fag eller manglende hjælp fra lærerne. I relation hertil påpeger Görlich og Katznelson (2013) vigtigheden af, at uddannelserne tilbyder fleksible rammer, social tryghed og faglig anerkendelse, så selvtillid og uddannelsestillid hos unge, som har svært ved uddannelse, fremmes.

En af de interviewede unge fortæller, at han har svært ved at tro på sig selv og sine faglige evner. Den unge fortæller, at han påbegyndte grundforløbet til lastbilmekaniker, men at hans matematik- og fysikniveau ikke var godt nok. Derfor stoppede han på uddannelsen efter fire måneder. Den unge fortæller her, hvordan han nu har svært ved at slippe følelsen af, at han ikke er god nok:

> *Jeg prøver at få den hjælp, jeg kan. Men det er, som om jeg ikke kan tage imod den. Det er både folk herfra [UU-center] og min kæreste, der fortæller mig, at jeg godt kan, og at*

jeg ikke er dum, men jeg kan ikke selv se det. Jeg fik ros af min mentor hernedefra, og han syntes, jeg var meget intelligent, men jeg kan ikke selv se det. Det er dejligt med ros, men jeg føler ikke, at det er sandt. Måske fordi jeg ikke kan klare noget så simpelt som en fysikopgave. (Interviewet ung, 20 år, HV8)

Den unge mener, at hans manglende tillid til, at han er god nok til at gennemføre en ungdomsuddannelse, hænger sammen med hans faglige problemer inden for matematik og fysik. I den forbindelse fortæller han om dårlige erfaringer med at hente hjælp ved sin lærer til de faglige problemer. Han oplevede, at læreren ikke gav ham den hjælp, han havde brug for.

Også andre unge oplever at mangle tillid til, at de kan gennemføre en ungdomsuddannelse. På tværs af disse unges fortællinger er der en manglende tro på, at de er gode nok til at gennemføre en uddannelse, hvilket de unge taler om som barriere for, at de enten ikke påbegynder eller ikke kan gennemføre en ungdomsuddannelse. Oplevelsen af manglende hjælp forstærker de unges manglende uddannelsestillid, da de for det første mangler tillid til egne evner og for det andet mangler tillid til, at lærerne vil se og hjælpe dem.

5.2 Familie og livssituation

Dette afsnit fokuserer på barrierer for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse, der er knyttet til de unges familie og livssituation. I afsnittet beskriver vi barrierer inden for følgende fire grupperinger:

- *Manglende støtte fra forældre:* Denne gruppe af barrierer beskriver, hvordan manglende voksenforbilleder og støtte fra forældre bliver en barriere for uddannelse, fordi de unge oplever at mangle voksenrelationer at spejle sig i og tale med om uddannelse.
- *Uforudsete hændelser:* Disse barrierer omfatter beskrivelser af, hvordan pludselige og uforudsete hændelser som fx sygdom eller dødsfald i nærmeste familie, udgør en barriere for de unges uddannelsesforløb, fordi de unge oplever at skulle lægge deres energi ved familien frem for uddannelsen.
- *Sygdom:* Denne gruppe af barrierer beskriver, hvordan sygdom, der hindrer eller besværliggør skolegang, bliver en barriere for en gruppe unge. Fx oplever nogle unge at være for syge til at gennemføre en ungdomsuddannelse, mens andre unge ikke vil påbegynde en ungdomsuddannelse, af frygt for at pres og andre forhold på ungdomsuddannelserne vil påvirke deres sygdom i en negativ retning.
- *Misbrug:* Denne gruppe af barrierer beskriver, hvordan hashmisbrug bliver en barriere for de unges gennemførelse af en ungdomsuddannelse, da det bevirker, at de unge ikke møder op til undervisning og dermed ikke formår at holde deres fravær på et acceptabelt niveau.

5.2.1 Manglende støtte fra forældre

Manglende støtte fra forældre er en af de barrierer, der fremgår af de unges fortællinger. Den manglende støtte bliver en barriere for de unges påbegyndelse eller gennemførelse af en ungdomsuddannelse, fordi de unge oplever at savne nære voksenrelationer at spejle sig i og tale med om uddannelse. Fx fortæller de unge om oplevelser med manglende voksenforbilleder, manglende dialog om uddannelse og manglende opbakning til at finde en uddannelsesvej, der passer til de unges ønsker og behov.

De unge, der oplever manglende støtte fra forældre til uddannelse, kan inddeles i to grupper. Der er tale om unge, hvis forældre af forskellige årsager såsom sygdom og misbrug ikke er i beskæftigelse eller uddannelse. Disse unge mangler viden om uddannelse og beskæftigelse og har ikke nogle relationer at spejle sig i med hensyn til deres uddannelsesvalg. Og der er tale om unge, hvis forældre arbejder meget, som mangler opbakning og dialog fra forældrenes side med hensyn til uddannelsesveje, der kan imødekomme de unges ønsker og behov.

I litteraturen understøttes de unges beskrivelser af, at manglende støtte fra forældre med hensyn til uddannelsesvalg kan være en barriere for påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse. Blandt andet fremhæver Görlich et al. (2011), at de unges viden om uddannelse og arbejdsmarkedet generelt påvirkes af, hvorvidt og hvordan der tales om det i hjemmet. Når uddannelse og arbejde ikke er noget, de unge oplever at kunne tale med deres forældre om, bliver det et emne præget af stor uvidenhed og dermed potentielt også usikkerhed. Ligeledes fremhæver

Pless (2009), at forældre ofte spiller en central rolle i forbindelse med valget af uddannelse. Unge med konfliktfyldte forhold til deres forældre oplever derfor i større udstrækning end øvrige unge at stå alene med uddannelsesvalget og det videre forløb efter grundskolen. De unges mulighed for en afsøgende og fortrolig dialog med forældrene bliver begrænset, når de unge er på kant med deres forældre, hvilket gør det endnu vanskeligere for de unge at overskue og tackle overgangsprocesserne og valgene.

For hele målgruppen for de forberedende tilbud kan vi se, at lidt over halvdelen (i alt 52 %) ikke bor sammen med begge forældre. Tabel 9 viser, at 48 % af de unge bor med begge forældre, mens i alt 18 % bor med deres mor eller far, der er i et nyt forhold. I alt 29 % bor alene med enten deres mor eller deres far, og 5 % bor slet ikke hos deres biologiske forældre.

Tabel 9
Familiestatus

	N	%
Bor hos enlig far	2.669	5
Bor hos enlig mor	13.795	24
Bor hos far, der er i nyt forhold	1.592	3
Bor hos mor, der er i nyt forhold	8.792	15
Bor ikke hos forældre	3.159	5
Bor sammen med begge forældre	28.100	48
Total	58.107	100

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af data leveret af sekretariatet for ekspertgruppen.

Overordnet er der i målgruppen en større andel af de unge med fædre, der ikke er på arbejdsmarkedet, og som har lavere uddannelsesniveau end resten af befolkningen. I tabel 10 vises fars beskæftigelsesstatus for målgruppen, og som det fremgår, er kun 69 % af fædrene i beskæftigelse. Til sammenligning er 92 % af fædrene til de unge inden for hovedvej 1 (som har gennemført en ungdomsuddannelse uden brug af forberedende tilbud) i beskæftigelse.

Tabel 10
Beskæftigelseskategori, far

	N	%
Arbejdsløse	2.659	5
Beskæftigede	40.382	69
Uden for arbejdsstyrken	8.901	15
Ukendt	6.165	11
Total	58.107	100

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af data leveret af sekretariatet for ekspertgruppen.

Samtidig viser tabel 11, at 27 % af de unge i målgruppen kommer fra hjem, hvor ingen af forældrene har højere uddannelse end grundskole eller gymnasium. 47 % af målgruppen har mindst én forælder med en erhvervsuddannelsesbaggrund, og 25 % af målgruppen kommer fra hjem, hvor mindst én forælder har en videregående uddannelse. Til sammenligning kommer 10 % af de unge inden for hovedvej 1 fra hjem, hvor ingen af forældrene har en højere afsluttet uddannelse end grundskole eller gymnasium, 43 % har én forælder med en erhvervsuddannelse, og 47 % har mindst én forælder med en videregående uddannelse.

Tabel 11
Forældres uddannelsesbaggrund

	n	%
Begge forældres højeste fuldførte uddannelse er ukendt	1.009	2
Ingen af forældrene har en videregående uddannelse eller en erhvervsuddannelse	15.705	27
Mindst en af forældrene har erhvervsuddannelse, og den anden har ej højere	27.154	47
Mindst en af forældrene har videregående uddannelse	14.239	25
Total	58.107	100

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af data leveret af sekretariatet for ekspertgruppen.

Registerdata peger samlet set på, at der i målgruppen er en overvægt af unge, der ikke bor med begge forældre, og at forældrenes uddannelse gennemsnitligt er kortere end for unge uden for målgruppen.

På tværs af de interviewede unge, der beskriver manglende støtte fra forældre som en barriere, oplever flere unge, at den manglende støtte betyder, at de ikke har nogen erfaringer at spejle sig i i forbindelse med deres uddannelsesvalg. At forældrene ikke er der til at støtte de unge og være forbilleder, betyder, at de unge kan have vanskeligt ved at forestille sig selv i uddannelse og arbejde og dermed også svært ved at finde ud af, hvad der kan være et godt uddannelsesvalg for dem.

Unge med forældre, der ikke er i beskæftigelse eller uddannelse
For en gruppe af de interviewede unge relaterer oplevelsen af manglende støtte fra forældre sig til, at forældrene ikke er i beskæftigelse eller uddannelse. De unge oplever at savne tætte voksenrelationer, de kan spejle sig i i forbindelse med uddannelse og arbejdsliv, ligesom de også mangler at kunne tale med deres forældre om realistiske uddannelsesmuligheder og problemstillinger, der kan opstå i løbet af et uddannelsesforløb. Fx fortæller nogle unge, at deres forældre er på kontanthjælp, og at de mangler at have nogen at tale med om, hvordan et uddannelsesforløb kan føre til et job.

Flere af de unge fremhæver desuden, at den manglende støtte fra forældre kan hænge sammen med, at en forælder er syg. Ofte beskriver de unge en kombination af en syg forælder og fraværet af en rask forælder, der enten arbejder for meget eller ikke er i de unges liv som følge af skilsmisse. Fraværet af den raske forælder i forbindelse med skilsmisse gør de unge ekstra udsatte med hensyn til at håndtere den anden forælders sygdomsforløb. Disse unge oplever, at de som følge af deres forældres sygdom har stået alene med uddannelse fra en tidlig alder. Forældres sygdom bliver en barriere, dels fordi de unge ikke kan spejle sig i deres forældre og få vejledning hos dem, dels fordi de unge ofte bruger energi på at bekymre sig om deres forældre.

En anden gruppe blandt de interviewede unge fortæller, at manglende støtte fra forældre i nogle tilfælde hænger sammen med forældrenes misbrugsproblemer. En af de unge oplever, at forældrenes alkoholmisbrug har betydet, at han ikke har haft nogen at støtte sig til i sit uddannelsesforløb. Den unge beskriver, at han aldrig rigtig har kunnet snakke med sine forældre om uddannelse, og at han tager afstand fra både sin mor, der fester for meget i weekenderne, og sin far, der er førtidspensionist. Han ønsker et andet liv, end de har haft. En anden af de interviewede unge oplever, at morens alkoholmisbrug betyder, at moren ikke kan støtte hende i hendes uddannelsesforløb. Modsat tager forholdet til moren meget energi og fokus fra den unges eget liv, fordi den unge bekymrer sig om moren og ofte er uenig i morens holdninger:

> *Min mor begyndte at drikke, og jeg turde ikke komme hjem med min datter. Så kan man ikke fokusere så meget på uddannelse. Jeg blev holdt tilbage, jeg følte, at min mor sagde, at jeg ikke skulle gå i skole. Vi skændtes meget.* (Interviewet ung, 21 år, HV8)

Unge med forældre, der arbejder meget
Det er imidlertid ikke kun unge, der er vokset op i familier med sygdom eller alkoholmisbrug, der oplever at være overladt til sig selv med overvejelser og beslutninger om uddannelse. En anden gruppe af de interviewede unge beskriver, at deres forældre arbejder meget, og at de derfor ikke har haft tid til at tale med deres forældre om uddannelse. Disse unge oplever altså manglende støtte fra forældre, selvom de er vokset op i hjem, hvor forældrene er raske, i beskæftigelse og økonomisk ressourcestærke.

Flere af de unge beskriver, at de ikke identificerer sig med forældrenes fokus på karriere, og de oplever, at de mangler en dialog med deres forældre om at finde en uddannelse, der passer til dem. En af de interviewede unge fortæller, at hun har boet i udlandet med sine forældre, sin storebror og sin lillebror, fra hun var fem til 15 år. Den unge beskriver, at familien flyttede til udlandet, da hendes far fik et nyt job. Hun oplever, at hendes forældre altid har arbejdet meget, og at det har betydet, at hun ikke har haft den støtte, hun havde brug for, i forbindelse med sin skolegang. Den unge oplever, at den manglende støtte fra forældrene har haft betydning for, at hun fik et hashmisbrug i 6. klasse og på længere sigt ikke opnåede det ønskede faglige niveau og ikke fik sin afgangsprøve, da hun gik ud af grundskolen. Den unge oplever, at den manglende støtte har haft en betydning for, at hun har måttet tage en række omveje, hvor hun har oplevet ikke at passe ind, før hun selv har fundet en vej at gå:

> *Jeg vidste ikke, der var produktionsskoler og erhvervsskoler, fordi jeg boede i Luxemburg. Så jeg troede bare, at det [gymnasiet] var den vej, man skulle gå. Og jeg har hele tiden fået at vide af min far, at det er den eneste vej frem. Men jeg har med tiden fundet ud af, at det er ikke den eneste vej.* (Interviewet ung, 21 år, HV9)

En anden ung fortæller, at begge hendes forældre har haft fokus på karriere. Den unge oplever, at forældrenes ambitioner om, at hun også skal have karriere, har hindret hende i at gennemføre en uddannelse. Hun har savnet en dialog med sine forældre om at finde en uddannelse, der passer til hende uden at stræbe efter et liv med meget arbejde og høj løn.

> *Jeg har set bagsiden af at have en god uddannelse, at arbejde 70 timer om ugen og tjene mange penge. Vi har levet godt og spist på restaurant hver dag, fordi min forældre ikke havde tid til at lave mad, men det var ikke det liv, jeg havde lyst til. Jeg har ikke haft drivkraften til at få en videregående uddannelse, for for min skyld kan jeg sidde i Netto, så længe jeg er glad.* (Interviewet ung, 25 år, HV1)

5.2.2 Uforudsete hændelser
Dette afsnit beskriver de unges oplevelser af, at uforudsete hændelser kan forhindre de unge i at komme videre i deres uddannelsesforløb. De uforudsete hændelser handler særligt om de unges oplevelser af sygdom og dødsfald i familien. Hændelserne kan kræve så meget opmærksomhed og energi og så mange ressourcer af de unge, at de ikke også kan overskue at passe deres uddannelse.

At pludselige og uforudsete hændelser såsom sygdom og dødsfald i familien, kan blive en barriere for de unges uddannelsesforløb, er også et aspekt, der fremgår af de gennemførte ekspertinterview. Flere af eksperterne peger på, at de unge i målgruppen for de forberedende tilbud ofte ikke har plads til at håndtere de pludselige, uforudsete situationer, som de ikke selv er herre over, og at det ofte er i tilfælde af sådanne hændelser, at de unge falder fra uddannelsen.

En af de unge fortæller fx, hvordan han oplevede, at et dødsfald i familien forhindrede ham i at gennemføre den ungdomsuddannelse, han var i gang med:

> *Jeg har altid drømt om at kunne gennemføre [en uddannelse]. [...] Jeg var der et halvt år, og så stødte jeg ind i nogle private problemer. [...] Jeg mistede min farfar, og det tog hårdt på mig. Så stoppede det hele sådan lidt med studieaktivitet og lektier, og jeg faldt lidt ned i et sort hul.* (Interviewet ung, 22 år, HV8)

Flere af de unge fortæller på samme måde, at tabet af en forælder eller bedsteforælder har været årsag til frafald fra en påbegyndt ungdomsuddannelse.

5.2.3 Sygdom

Flere unge udtrykker, at sygemeldinger og indlæggelser eller lignende bliver en barriere for, at de kan påbegynde eller gennemføre en ungdomsuddannelse eller et forberedende tilbud, da det forhindrer deres tilstedeværelse på en uddannelse. På samme måde udtrykker nogle unge uden deciderede indlæggelser eller sygemeldinger, at de også oplever at være for syge til at passe en uddannelse.

I forlængelse af de unges fortællinger om, hvordan en sygdom kan blive en barriere for påbegyndelse eller gennemførelse af en ungdomsuddannelse, understreger Thomsen (2016), at unge med en langvarig sygdom eller et handicap især er udsat for, at sygdommen tidligt påvirker deres subjektive trivsel, hvilket resulterer i en række barrierer såsom at føle sig ensom, have depressive symptomer og have lavt selvværd, hvilket i sidste ende får betydning for de unge i forbindelse med blandt andet uddannelsesvalg og arbejdsmarkedstilknytning.

Nogle af de interviewede unge oplever, at sygdomme forhindrer dem i at færdiggøre en ungdomsuddannelse, og her er det især depression og angst, de interviewede unge fremhæver som barrierer. Disse unge har erfaringer med at starte på ungdomsuddannelser for efterfølgende at måtte stoppe, fordi de som følge af depression, angst eller begge dele ikke kan deltage i undervisningen på uddannelsen. Andre unge, som tidligere har været syge, men som på interviewtidspunktet er raske, er bekymrede for eller oplever, hvordan oplevelser på ungdomsuddannelser kan være med til at få deres sygdom til at vende tilbage.

En af de interviewede unge fortæller, at hun ikke vil starte på en ungdomsuddannelse, blandt andet fordi hun er bange for, at hendes sygdom så vil blusse op igen. Den unge fortæller, at hun tidligere har haft problemer med selvskade og anoreksi. Efter behandlinger er hun i dag rask, og i stedet for cutting og kontrol over mad og vægt bruger hun venner og familie, ligesom det også hjælper hende at skrive, når hun kommer ud for situationer, der får hende ud af balance. Alligevel er den unge ikke startet på en ungdomsuddannelse endnu, og om det fortæller hun:

> Interviewer: *Har spiseforstyrrelsen betydet noget for valg af uddannelse?*
> Ung: *Helt sikkert. Det har været en af grundene til, at jeg valgte [produktionsskole]. Jeg skal være sikker på, at spiseforstyrrelsen ikke vender tilbage. Jeg kan ikke stå på et gymnasie med en spiseforstyrrelse samtidig. Jeg skal lære at komme mig over mit liv.* (Interviewet ung, 18 år, HV8)

Selvom den unge i dag ikke længere har anoreksi, giver hun udtryk for at være nervøs for, at hun på en ungdomsuddannelse vil komme ud for situationer, hun har svært ved at håndtere, og at anoreksien skal blusse op igen som følge heraf. Hendes valg om at vente med en ungdomsuddannelse er altså et forsøg på at passe på sig selv.

I relation hertil fortæller en anden ung, hvordan han oplever, at bestemte faktorer i uddannelsessystemet får hans sygdom til at vende tilbage. Den unge fortæller, at han har haft tendens til depression og angst gennem hele sin opvækst, men at han har fået det bedre med alderen. Han fortæller dog samtidig, hvordan hans depression blussede op igen som følge af manglende praktikplads:

> *Efter fem måneder på rideskolen blev jeg lidt træt af at arbejde derude. Det passede ikke så godt økonomisk, jeg tjente ikke meget. Så der besluttede jeg mig bare for at stoppe. Jeg var begyndt at blive lidt opgivende med hensyn til job [praktikplads], men også stædig. Så jeg var lidt låst. Derefter har jeg været hjemmeboende og stået stille igen – et lille halvt år. Af og til hjalp min far med mig med at blive motiveret til at sende ansøgninger, men jeg var gået lidt kold. Jeg var bange for, at jeg havde taget munden for fuld for at komme igennem nåleøjet. Tingene var sorte.* (Interviewet ung, 21 år, HV6)

5.2.4 Misbrug

Flere af de interviewede unge fortæller, hvordan et hashmisbrug er blevet en barriere for deres uddannelsesforløb. Fx betød hashmisbruget, at de unge havde svært ved at komme op om morgenen og møde ind på ungdomsuddannelserne, deltage i undervisningen og i den forbindelse holde deres fravær på et acceptabelt niveau.

Disse unge fortæller alle, hvordan deres hashmisbrug bunder i udfordringer, der er svære for dem at håndtere, og at hash var eller er en selvhjælpsstrategi, de bruger til at håndtere situationer eller tanker, der er ubehagelige. Fx fortæller en ung, at han bruger hash på følgende måde:

> *Når jeg skal sove, har haft en træls dag. Når jeg skal have tankerne væk, fx med min far. Så er det bedre at ryge en pind end at gå ud og smadre nogen. Så får du lyst til at sidde i sofaen og bare ikke lave noget. Når tankerne bare kører rundt – jeg har jo været igennem mange ting. Man bliver ked af det, skuffet, alle tanker, der kommer. Så hjælper det.* (Interviewet ung, 22 år, HV9)

For at håndtere negative tanker ryger den unge hash. Og i forlængelse heraf har han svært ved at komme op om morgenen og møde til tiden, hvilket bliver en barriere for at tage en ungdomsuddannelse.

En anden ung fortæller på samme måde, hvordan hun oplever hashmisbrug som en barriere. Hun er kommet ud af misbruget, og om det fortæller hun:

> Interviewer: *Hvad har været særligt godt og bragt dig tættere på job?*
> Ung: *100 %, at jeg er stoppet med hash og at tage stoffer. Det er afgørende. Efter at jeg er stoppet, har jeg fået mere blod på tanden. Jeg stoppede i marts sammen med min kæreste. Vi besluttede det sammen og sagde "på mandag stopper vi". Jeg har ellers røget fast i otte år.* (Interviewet ung, 21 år, HV9)

En stor del af de unge, der ryger hash eller har andre misbrugsproblemer, beskriver, at de som følge af deres misbrug har haft problemer med fravær og derfor er blevet smidt ud fra de ungdomsuddannelser, de har været på. Ingen af de unge fortæller i forlængelse heraf, at skolen havde fokus på årsagen til fraværet eller på nogen måde forsøgte at tage hånd om eller hjælpe med problemet.

5.3 Systemet omkring den unge

I dette afsnit beskriver vi de unges oplevelser af barrierer for påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse, der relaterer sig til systemets tilgang til de unge. Afsnittet fokuserer ikke på de barrierer, som de unge oplever i forbindelse med skolegang og uddannelse, men snarere på barrierer, der knytter sig til det øvrige system, bestående af en bred vifte af professionelle rundt om de unge som fx vejledere, mentorer, sagsbehandlere, læger og psykologer. I afsnittet fremhæves følgende fire grupper af barrierer for de unges uddannelsesforløb og uddannelsesvalg:

- *Den unges behov overses:* Disse barrierer beskriver, hvordan en gruppe af de unge oplever, at de professionelle omkring dem ikke lytter, og at de oplever at mangle tid til at kunne navigere i systemet.
- *Manglende støtte i overgange:* Disse barrierer beskriver, hvordan en række unge oplever at mangle støtte i overgangen fra et forberedende tilbud til en ungdomsuddannelse samt mellem behandlingssystem og uddannelsessystem.
- *Strukturelle barrierer:* Disse barrierer beskriver, hvordan en gruppe unge oplever, at strukturelle faktorer som fx manglende praktikplads og besparelser på arbejdspladsen bliver en barriere for deres gennemførelse af en ungdomsuddannelse eller tilknytning til arbejdsmarkedet.
- *Praktiske udfordringer i hverdagen:* Disse barrierer beskriver, hvordan en gruppe unge oplever, at konkrete, praktiske udfordringer med at få hverdagen til at hænge sammen, det kan fx være økonomi eller geografiske afstande, bliver en barriere for, at de kan gennemføre en ungdomsuddannelse.

5.3.1 Den unges behov overses

Flere af de interviewede unge oplever, at de professionelle såsom vejledere, mentorer eller sagsbehandlere ikke hjælper dem tættere på en uddannelse eller beskæftigelse, selvom de har en forventning om det, og flere af de unge har en oplevelse af, at systemet overser deres behov og er meningsløst for dem. De unges oplevelse af, at de professionelle ikke hjælper dem, underbygges af litteraturen, der peger på, at mange af de unge i målgruppen har en manglende tillid til, at de voksne i systemet vil dem noget positivt (Pless og Katznelson 2007). Med hensyn til de interviewede unge kan de unges oplevelse af ikke at blive lyttet til have en betydning for, at de opbygger en manglende tillid til hele systemet og de tilknyttede professionelle.

Det er dog ikke alle de unge, der føler sig overset af systemet. Nogle unge fortæller fx, hvordan deres mentor i kommunen eller en UU-vejleder har haft en stor betydning for den positive udvikling i deres forløb. For denne gruppe kan det være andre barrierer såsom faglige udfordringer eller sygdom, der har betydning for, at de ikke har gennemført en ungdomsuddannelse.

Systemet lytter ikke til den unge

Flere af de interviewede unge oplever, at hjælp fra professionelle er tilgængelig, men at de professionelle ikke lytter til deres ønsker og behov. De unge oplever, at fx deres sagsbehandlere ikke interesserer sig for dem, hvilket mindsker deres motivation for at gennemføre de enkelte tilbud. De unges oplevelser af, at systemet ikke lytter, handler for nogle unge om, at de bliver sendt i tilbud, som ikke matcher deres ønsker, mens det for andre unge handler om, at de har oplevet sig misforstået af systemet. Fælles for de unge er, at de oplever sagsbehandlerne som ligeglade og føler, at de ikke bliver set og lyttet til.

En af de unge oplever, at der ikke bliver lyttet til ham med hensyn til, hvilke tilbud systemet sender ham i. Og at de aktiviteter, han deltager i, ikke fører ham hen mod det, han gerne vil:

> *Jeg kom jo op med alle mulige andre ting, som jeg så masser af potentiale i for mig. Eksempelvis højskole. Jeg ville rigtig gerne på højskole for at få en ny start igen, hvor jeg kunne tage en masse kurser og starte op efter en lang pause. Men det kunne jeg ikke få lov til. Men efterfølgende har jeg fundet ud af, at man kan tage et gratis højskoleophold. Det får de ikke formidlet. Jeg ved ikke, om det er, fordi de vil prøve at holde på en.* (Interviewet ung, 23 år, HV8)

Andre af de unge oplever, at støttepersoner i systemet såsom psykologer i højere grad lytter til deres forældre frem for til dem selv. Det kan betyde at nogle unge opbygger en mistillid til, at systemet vil dem det bedste. En af de unge forklarer fx, at hun ikke oplevede, at hendes psykolog og mentor lyttede til hendes ønsker og behov, men alene lyttede til hendes forældre, som hun havde et svært forhold til. Det var først, da hun stak af fra sin efterskole, at hun oplevede, at de professionelle interesserede sig for at finde en anden løsning til hende.

For kort tid til at finde en vej

Flere af de interviewede unge oplever, at de ikke har tid nok til at finde en uddannelsesvej, der passer til dem. De unge oplever en forventning om, at en ungdomsuddannelse skal påbegyndes lige efter afsluttet grundskole, og at det dermed bliver forkert at gå i et forberedende tilbud. Flere unge oplever fx at blive presset af deres forældre til at tage en gymnasial uddannelse. Disse unge fortæller, at deres forældre kun accepterer en gymnasial uddannelse, selvom de unge ikke selv mener, at det vil være en god vej for dem. Flere unge oplever, at de mangler dialog om og accept af, at der kan være andre veje end gymnasiet. De oplever at have brug for mere tid til at finde en uddannelsesvej, der passer til dem, fx for at finde rundt i de mange valgmuligheder i uddannelsessystemet eller for at få styr på deres sociale og personlige udfordringer. Særligt fremhæver de unge, at produktionsskoletilbud har vist sig at blive et vendepunkt for dem, da de netop her oplever, at der er tid til, at de kan tænke sig om og finde ud af, hvad der interesserer dem, og hvad de er gode til. At de unge har brug for mere tid undervejs i deres uddannelsesforløb, bliver en barriere, da de unge oplever en manglende accept af alternativer til at gå direkte fra grundskole til ungdomsuddannelse.

At de unge støder på manglende accept af alternativer til den "lige uddannelsesvej", underbygges i litteraturen. Blandt andet understreger Katznelson et al. (2015), hvordan flere unge støder på en strukturel og kulturel barriere, der handler om, at det er svært at gøre sig forestillinger om mulige og attraktive alternativer til den lige vej fra ung til voksen via ordinær uddannelse og beskæftigelse. Sørensen et al. (2011) peger på, at valgprocesser kan være vanskelige for de unge at komme igennem. De mange valgmuligheder i uddannelsessystemet kan forekomme overvældende for de unge, og tanken om at træffe det forkerte valg er med til at gøre det til en udfordring for de unge at manøvrere i alle valgmulighederne. Det massive antal uddannelser gør, at uddannelsesvalget hurtigt kan blive meget uoverskueligt for de unge (Sørensen et al. 2011).

En af de unge beskriver eksempelvis, hvordan hun har svært ved at forlige sig med, at hun lige nu går på produktionsskole og endnu ikke er startet på en ungdomsuddannelse. Hun oplever, at hendes omgangskreds har svært ved at forstå, hvorfor hun går på produktionsskole. Den manglende anerkendelse af hendes produktionsskoleforløb truer med at blive en barriere for hende, fordi hun bruger meget energi på at tvivle på sig selv, og hvor hun er i livet, frem for at bruge energi på at finde ud af, hvor hun gerne vil hen. Hun fortæller:

> *Jeg føler mig mere eller mindre afklaret omkring, at jeg ikke er startet på en uddannelse endnu. Det kan gøre lidt ondt, når mine venner bliver færdige med gymnasiet om et år. Men det er et vigtigt valg. Det er okay, at jeg tager mig tid til det. Det er forkert at blive presset af uddannelsesvejledere og reformer. Jeg skal prædike og forsvare mig selv, når jeg siger, at jeg går på produktionsskole. Men jeg har ikke så meget behov for at snakke om det. Jeg er i gang med at overbevise mig selv om, at det er okay.* (Interviewet ung, 18 år, HV8)

Det presser hende, at omverdenen forventer, at unge skal tage en ungdomsuddannelse direkte efter grundskolen, og hun kæmper med ikke at lade den tvivl, som forventningerne sår, fylde for meget. Når tvivlen tager over, begynder hun at sætte spørgsmålstegn ved, hvad hun gør med sit liv, i stedet for at tage sig den tid på produktionsskolen, hun har brug for til at finde ud af, hvad hun gerne vil uddanne sig til.

En anden af de unge forklarer, at han har haft brug for tid til at blive moden nok til at påbegynde en ungdomsuddannelse. Han har været igennem flere uafsluttede ungdomsuddannelser og forberedende tilbud, hvor han blandt andet er blevet smidt ud pga. for meget fravær. Det er først i dag, hvor han går på produktionsskole, at han oplever, at han er i stand til at stå op om morgenen og er mentalt klar til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

5.3.2 Manglende støtte i overgange

Flere af de interviewede unge oplever, at de ikke har fået den nødvendige støtte til at påbegynde en aktivitet eller til at overgå fra en aktivitet til en anden. De unge vurderer, at de ofte ikke er klædt på til at påbegynde de enkelte aktiviteter, og at de har manglet fleksibilitet i forbindelse med det at overgå fra en aktivitet til en anden. De unge peger særligt på, at de har manglet fleksibilitet og professionelle voksne, som har støttet dem i overgange mellem forskellige uddannelsestilbud, overgangen mellem beskæftigelsestilbud og uddannelsestilbud og overgangen mellem behandlingssystemet og uddannelsessystemet. Flere af de interviewede unge oplever derfor at have taget en række omveje, som følge af at de har manglet voksne, der har hjulpet dem på vej. De oplever, at deres behov for støtte generelt er blevet overset, og at det har haft en betydning for, at de har holdt nogle ufrivillige pauser. Det kan fx være i forbindelse med, at de ikke har modtaget kontanthjælp eller ikke er blevet henvist til et forberedende tilbud, der kan imødekomme deres behov.

Overgange i uddannelsessystemet

En gruppe af de unge beskriver, at de har manglet professionelle voksne at støtte sig til i overgangene i uddannelsessystemet. Det kan fx være i overgangen mellem grundskole og et forberedende tilbud eller mellem et forberedende tilbud og en ungdomsuddannelse. De unge oplever, at den manglende støtte fra professionelle i overgangene kan betyde, at de står alene med ansvaret for at lave og koordinere aftaler og forløb. Flere af de unge peger på, at de ikke har kunnet håndtere selv at overgå fra en aktivitet til den anden. De unge oplever fx at have manglet støtte

til at lægge en plan for, hvad den nye aktivitet skal bruges til, og hvordan de kan navigere inden for rammerne på en ungdomsuddannelse, fx krav om stabilt fremmøde.

En af de unge fortæller, at hun er droppet ud af en række forberedende tilbud og ungdomsuddannelser grundet for meget fravær. Hun oplever, at hun har manglet støtte til at håndtere de forskellige krav, der er blevet stillet til hende, med hensyn til at skulle navigere mellem de forskellige aktiviteter. Hun oplever, at den rette støtte fra professionelle kunne have hjulpet hende til fx at få noget fleksibilitet, som ville kunne gøre, at hun kunne være en del af aktiviteterne, da der på denne måde ville blive taget højde for de særlige behov, der følger med hendes diagnose. For hende bliver det en barriere for at påbegynde en ungdomsuddannelse, da hun oplever ikke at være i stand til at gå fra et forberedende tilbud med muligheder for nedsat tid til en ungdomsuddannelse, der alene kan gennemføres på fuld tid:

> *Det har undret mig, at alternativet til at være i gang med uddannelse på fuldt knald som de andre, det har været ingenting og kontanthjælp, som i princippet er lige så dyrt for systemet. Det har ærgret mig, at jeg ikke kunne tage nogle fag og få støtte til det [...] Det er ikke specielt motiverende eller nemt.* (Interviewet ung, 23 år, HV8)

En anden af de unge beskriver, at hun efter to uafsluttede ungdomsuddannelsesforløb var ledig i et år, men at hun aldrig blev tilbudt aktivering eller indkaldt til samtaler, der kunne hjælpe hende videre. Hun oplever at være blevet glemt af de sociale myndigheder, og at der ikke var nogen til at støtte hende i forbindelse med hendes behov. Hun opsøgte ikke selv hjælp i systemet, da hun oplevede det som uoverskueligt selv at tage kontakt til kommunen og ikke havde nogen i sit netværk at snakke med om potentielle muligheder. Da hun havde gået i grundskole i udlandet, havde hun ikke kendskab til UU-vejledning. I første omgang gik der tre måneder, fra hun søgte kontanthjælp, til hun modtog sin kontanthjælp. Efter et års tid tog hun med til et møde hos en venindes UU-vejleder, hvorigennem hun fik kendskab til den produktionsskole, som hun går på nu.

Fra behandlingssystem til uddannelsessystem

Overgange mellem to forskellige systemer, fx behandlingssystemet og uddannelsessystemet, bliver også identificeret af målgruppen som frustrerende og forvirrende. De unge, der har haft berøring med forskellige systemer, oplever at være blevet sluppet, efter at de har afsluttet et behandlingsforløb, og de fortæller, at de ikke har oplevet at være parat til at starte op på eller genoptage deres uddannelsesforløb. Flere af de unge oplever, at de er blevet diagnosticeret i behandlingssystemet, men at de selv har skullet håndtere deres sygdom, når de var tilbage på deres uddannelse.

Af litteraturen fremgår det, at forskellige logikker i systemet, som fx uddannelsessystemet og behandlingssystemet, ofte kolliderer. Fx kan der være forskel på den måde, behandlingssystemet kategoriserer og diagnosticerer den unge og herfra planlægger et behandlingsforløb på, og den måde, hvorpå den unge selv oplever sine udfordringer og sit behov for støtte. De forskellige logikker i de forskellige systemer kan udgøre en barriere for de unge, da der er risiko for, at fx professionelle fra behandlingssystemet og den unge misforstår hinanden (Larsen og Villumsen 2012). I ekspertinterviewene peges der på, at det er afgørende, at arbejdet med mærkater, såsom en diagnose, ikke virker marginaliserende, men er meningsfuldt for den unge og ikke kun for systemerne, så de unge ikke føler, at de bare bliver en sag og forsvinder som mennesker.

En af de unge beskriver, hvordan hun efter at være udskrevet fra hospitalet i forbindelse med en spiseforstyrrelse havde brug for opfølgende støtte, da hun godt kunne mærke, at hun stadig havde det svært. Hun oplever fx at mangle at tale med nogen om de problemer, hun har haft med sine forældre, som hun mener, har været en årsag til diagnosen. Hun oplever, at det, der begyndte som et råb om hjælp, udviklede sig til at blive en reel diagnose, og at den manglende støtte efter behandlingen har haft en betydning for, at diagnosen sidenhen har fulgt hende gennem hendes uddannelsesforløb. Hun oplever, at behandlingssystemet alene satte fokus på at stille diagnosen anoreksi frem for at støtte hende i overgangen fra behandlingssystemet tilbage til uddannelsessystemet. Hun forklarer:

> *Der var ikke nogen, som kiggede på vores familie, der var ikke nogen, der spurgte, hvordan jeg havde det, [...] "Nå, men du vil ikke spise, fordi du har et forskruet kropsbillede."*

(...) Hver gang man sagde noget negativt, så var det anoreksien, der talte, og den skulle man bestemt ikke lytte til. Jeg tror, jeg blev syg med anoreksi, fordi de fortalte mig, at jeg skulle være det. (Interviewet ung, 23 år, HV8)

En lignende oplevelse deler en af de andre unge, som beskriver, hvordan hun blev akut indlagt på psykiatrisk afdeling i 10-14 dage og derefter stod alene med lægernes diagnosticering af hende som spiseforstyrret. Det har givet hende en oplevelse af, at systemet ikke er der for at hjælpe hende, og har medvirket til en mistillid, herunder også mistillid til uddannelsessystemet.

5.3.3 Strukturelle faktorer

For en gruppe af de interviewede unge er strukturelle faktorer blevet en barriere for deres tilknytning til en ungdomsuddannelse eller arbejdsmarkedet. Strukturelle faktorer bliver en barriere for de unge, når de unge fx oplever, at de ikke kan finde en praktikplads, at de bliver fyret fra deres arbejdsplads som følge af besparelser, eller at de som følge af manglende kendskab til arbejdslivet har svært ved at forestille sig en dag at skulle have et arbejde.

Manglende praktikplads

Nogle af de interviewede unge fortæller om, hvordan de efter et gennemført grundforløb ikke kan komme ind på hovedforløbet på erhvervsuddannelsen, fx pga. manglende praktikpladser. De unge er opsatte på at få en praktikplads, og grundene til, at det ikke lykkes for dem, spænder vidt. Nogle unge søger mange praktikpladser, men oplever ikke at komme i betragtning. Andre unge har svært ved at tage kontakt til en praktikplads, da de fx kæmper med nogle sociale eller personlige udfordringer, der blandt andet kan gøre stabilt fremmøde vanskeligt for dem. De unge beskriver manglende optagelse på hovedforløbet som en barriere for deres gennemførelse af en ungdomsuddannelse, fordi de ikke kan færdiggøre den uddannelse, de ønsker.

De unges reaktioner på ikke at blive optaget på hovedforløbet er forskellige. En gruppe af de unge fortæller, at de er meget ærgerlige over, at de ikke kan få en praktikplads. De søger praktikplads i en lang periode og over flere omgange og fortæller, at de har svært ved at give slip på drømmen om en bestemt ungdomsuddannelse og derfor ikke vil begynde på en anden ungdomsuddannelse. At de unges stærke ønske om at gennemføre en bestemt ungdomsuddannelse bliver en barriere for nogle unge, underbygges af Larsen og Villumsen (2012), der beskriver den problematik, der ligger i, at nogle unge ikke får mulighed for at afprøve deres førstevalg med hensyn til uddannelse, hvorfor valget får lov at leve videre som en drøm og derfor kan være blokerende for at træffe et andet lige så målrettet valg. Larsen og Villumsen påpeger, at det er en krævende proces at få bearbejdet en sådan oplevelse, og at dette ikke uden videre sker af sig selv (Larsen og Villumsen 2012).

Andre unge er på samme måde ærgerlige over ikke at komme ind på hovedforløbet, men rykker alligevel hurtigt videre til en anden ungdomsuddannelse eller et forberedende tilbud. Fx fortæller en af de interviewede unge, at han efter et gennemført grundforløb på en SOSU-skole ikke fik plads på uddannelsen til pædagogiske assistent:

Jeg skulle have været videre på PAU. Det var planen, at jeg skulle have været videre på det, men det var svært at komme ind, hvis man ikke har noget erfaring, og jeg har aldrig arbejdet som pædagog nogen steder. [...] Der vidste jeg ikke, hvad jeg skulle. Nu syntes jeg lige, jeg havde haft en plan. (Interviewet ung, 20 år, HV8)

Selvom den unge er ærgerlig over ikke at komme ind på hovedforløbet, fordi han endelig havde en plan for sit uddannelsesforløb, har han ikke siden forsøgt at komme ind på hovedforløbet. I stedet har han forsøgt sig med andre ungdomsuddannelser, men er af forskellige grunde også faldet fra her.

Afskedigelse som følge af besparelser

Andre unge beskriver, hvordan strukturelle faktorer som fx besparelser har været en barriere for deres tilknytning til en praktikplads eller til arbejdsmarkedet. Fx fortæller en af de unge, at han var glad for at være i praktik, fordi han her fik lov til at arbejde frem for at sidde på skolebænken. Desværre stoppede praktikken allerede efter to måneder, fordi firmaet gik konkurs.

En anden af de unge fortæller om at finde "sin hylde i livet", da han kom i praktik i Forsvaret. Desværre kunne han ikke blive i Forsvaret, da hans praktik, værnepligt og uddannelse til konstabel var afsluttet, fordi der var besparelser på arbejdspladsen. Hans fortælling handler altså om at have fundet sin rette plads, men ikke at kunne indtage den pga. strukturelle forhold:

> *Jeg har altid gerne villet være i Forsvaret. Der er noget i Forsvaret, man ikke får i det civile liv. Der er et sammenhold, uanset om man kender dem eller ej. Der er noget meget specielt ved at være i Forsvaret, selvom det bare er en almindelig arbejdsplads. Jeg havde ikke en eneste sygedag i Forsvaret. Jeg var der, fra jeg blev 18 år, til jeg blev 20 år. De første fire måneder var jeg værnepligtig, og derefter var det konstabelelev og konstabel ved sanitetskorpset. [...] Der er ting ved Forsvaret, som jeg hænger fast i. Bare man har været i værnepligt, det giver en helt anden ballast til, hvad man ellers skal. Man lærer, man skal klare sig selv, rimelig hurtigt. Mange tror, det er en leg. Forsvaret er nok det, der har hjulpet mig bedst. Jeg tror også, jeg fik det med at arbejde. Min kærlig for at arbejde fik jeg også derindefra.* (Interviewet ung, 25 år, HV8)

Den unges fortælling er et eksempel på et praktikforløb, der fører ham videre til et uddannelsesforløb, som han gennemfører. Efter uddannelsen lykkes det imidlertid ikke for ham at finde arbejde, og han ender derfor i målgruppen for de forberedende tilbud igen. På trods af at den unge faktisk har en uddannelse som konstabel, er han alligevel i målgruppen, da han ikke kan anvende sin uddannelse andre steder end inden for Forsvaret. Han er siden sin tid i Forsvaret startet på forskellige ungdomsuddannelser, forberedende tilbud og kontanthjælpsforløb. Den unge fortæller i den forbindelse, at han i Forsvaret fandt noget særligt, som han ikke sidenhen har fundet andre steder, hvorfor han har svært ved at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Manglende kendskab til arbejdsliv

En gruppe af de interviewede unge fortæller, at de har svært ved at forestille sig at have et arbejdsliv. Tvivlen over for et arbejdsliv bunder hos en gruppe af de interviewede unge i manglende kendskab til og erfaringer med arbejdsmarkedet. De unges manglende kendskab til arbejdslivet bliver en barriere for dem, når de pga. deres manglende erfaringer ikke kan forestille sig, hvordan det er at have et arbejde, eller måske tvivler på deres egne evner med hensyn til at varetage et arbejde. En af de interviewede unge beskriver her, hvordan hans manglende erfaringer med arbejdslivet har betydet, at han har været nervøs for at skulle have et arbejde:

> *Det der med arbejde har jeg aldrig rigtig gjort. Jeg havde et job, da jeg var 14, men jeg blev fyret, fordi jeg havde svært ved at møde til tiden. [...] Jeg har også været nervøs for at skulle arbejde, for det har jeg aldrig gjort.* (Interviewet ung, 23 år, HV8)

Den unge fortæller, at han har været nervøs for, om han kunne varetage et arbejde, da hans erfaring på arbejdsmarkedet har været meget begrænset. I forlængelse heraf bemærker han, at praktikforløbet i en daginstitution i forbindelse med hans EGU hjalp ham til at forstå, at han godt kunne varetage et arbejde.

5.3.4 Praktiske udfordringer

For nogle unge kommer praktiske udfordringer i hverdagen til at fylde så meget, at de bliver en barriere for, at de kan påbegynde eller gennemføre en ungdomsuddannelse. I de unges fortællinger kommer konkrete praktiske udfordringer i forbindelse med at få hverdagen til at hænge sammen særligt til udtryk via to typer af problemer: økonomi og geografiske afstande. De unge oplever, at deres problemer bliver til barrierer, fordi systemet ikke kan tage hånd om de behov, de har.

Flere steder understøtter litteraturen de unges fortællinger om, at fx økonomi bliver en barriere for at påbegynde eller gennemføre en ungdomsuddannelse. Blandt andet beskriver Görlich et al. (2016), hvordan unge i højere grad oplever at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse, hvis de oplever at have styr på blandt andet økonomien.

En af de unge fortæller, at han stoppede på en ungdomsuddannelse som følge af praktiske udfordringer. I hans tilfælde var det det økonomiske aspekt, han oplevede, blev en udslagsgivende barriere for, at han kunne fortsætte på dyrepasseruddannelsen. Om det fortæller han:

> *Jeg var glad for det [at gå på dyrepasseruddannelsen], jeg elsker dyr. Men pludselig skulle man have kørekort til traktor og køre i den offentlige trafik, og man skulle have en lægeerklæring, der kostede 700 kr., og skaffe andre ting, som kostede mange penge. Jeg fik 52 [5.200] om måneden. Så det kunne jeg ikke betale. Jeg kunne ikke se andre muligheder end at stoppe. Selvfølge kunne jeg låne, men så stod jeg med en kæmpe gæld.* (Interviewet ung, 22 år, HV8)

En anden af de unge deler oplevelsen af, at konkrete praktiske udfordringer i hverdagen har været en barriere. Den unge fortæller, at hun hele sit liv har boet i en mindre provinsby, men at hun startede på HHX 18 km fra sin hjemby, et år efter at hun gik ud af grundskolen, hvorfor hun brugte en del tid i offentlig transport til og fra sin uddannelse. I løbet af sit andet år på uddannelsen bliver hun gravid, og hun går derfor på barsel efter at have fuldført sit andet år. Den unge fortæller, at hun var glad for at gå på HHX, men at hun på trods af det valgte at droppe ud, da hun var færdig med sin barsel, fordi hun ikke længere kunne få det til at hænge sammen at køre frem og tilbage til sin uddannelse hver dag:

> *Beslutningen om ikke at komme tilbage tog jeg under barslen. HHX lå [18 km fra min hjemby], og min datter skulle starte i institution i [min hjemby], og jeg kunne ikke klare tanken om, at hun skulle være så langt fra mig. Det var hovedsageligt pga. min datter, at jeg droppede HHX. [...] Det er mest, fordi jeg ikke bryder mig om at skulle være [18 km væk], hvis de [pædagogerne] ringer, og min datter er syg. Togene kørte ikke lige så tit, og der kunne godt gå halvanden time, og det kunne jeg ikke overskue, og derfor valgte jeg HF i [min hjemby], så kunne jeg bare tage cyklen.* (Interviewet ung, 25 år, HV1)

Det er ikke alle unge, for hvem geografiske afstande eller økonomi vil være en barriere for at gennemføre en ungdomsuddannelse, som det fx bliver for de to unge. En forklaring på, hvorfor praktiske udfordringer alligevel bliver en barriere for en gruppe af unge, kan være, at disse unge samtidig mangler støtte fra forældre eller andre voksenrelationer (se afsnit 5.2.1).

6 Målgruppens behov

I dette kapitel ser vi nærmere på de behov, målgruppen har med hensyn til at gå videre i uddannelse eller beskæftigelse. Behov defineres i denne sammenhæng som afstanden mellem den status, den unge har, og de kompetencer, der kræves for at klare en uddannelse eller et job. Det kan handle om behov, som den unge selv giver udtryk for og oplever i forbindelse med at kunne påbegynde og fastholde en uddannelse eller et arbejde, og det kan handle om behov, som den unge ikke selv kan give udtryk for, men som, når man ser på den unges livssituation, er vigtige er tage hånd om, hvis den unge skal blive klar til at gå videre i uddannelse eller beskæftigelse. Sidst i kapitlet peger vi desuden på nogle af de behov, som fremadrettet kan forventes at øges hos målgruppen.

De behov, der præsenteres i kapitlet, baserer sig på interviewene med de 19 unge og de oplevelser, de unge giver udtryk for her. Desuden er pointerne i kapitlet baseret på de vurderinger af målgruppens behov, som er kommet til udtryk i de gennemførte ekspertinterview og i litteraturstudiet.

6.1 De unges behov for støtte

Helt overordnet set kan et behov forstås som noget, der skal opfyldes eller håndteres, for at den unge kan overkomme en barriere. En indfrielse af behovet kan på den måde bidrage til at håndtere de udfordringer, som de unge oplever i relation til at komme videre i uddannelse eller arbejde. Alle de interviewede unge giver på forskellig vis udtryk for et ønske om at komme i uddannelse eller få en praktikplads, men de oplever, som beskrevet i kapitel 5, forskellige forhindringer på vejen for at kunne realisere dette mål.

Nogle behov er individuelle. De knytter sig til forhold i de unges liv, som skal ændres, før den enkelte unge er i stand til at starte på en uddannelse eller i praktik/arbejde. Det kan være forhold, som de unge selv kan gøre noget for at ændre på, men som ofte kan være svære at ændre, fx misbrug, dårligt selskab, en begrænset faglig indsats eller stort fravær på en ungdomsuddannelse, og det kan være forhold i de unges livssituation, som de unge ikke selv er herre over, fx det at få en depression eller forældres sygdom eller død. I begge tilfælde vil de unge ofte behøve hjælp udefra for at kunne håndtere udfordringerne.

Andre behov er strukturelle. De knytter sig til forhold i uddannelsessystemet eller på arbejdsmarkedet eller til socioøkonomiske forhold omkring de unge. Det er behov, som kræver indsatser eller tiltag på et institutionelt niveau eller et systemniveau. Nogle af disse behov skal håndteres på den enkelte uddannelsesinstitution i mødet med de unge. Andre kræver, at flere institutioner arbejder sammen om at skabe en sammenhængende ramme omkring de unges forløb. Institutionerne og systemerne omkring de unge spiller på den måde en central rolle, når det handler om at imødekomme den enkelte unges behov for støtte og hjælp – og understøtte den unge i at få en succesfuld opstart i uddannelse eller arbejde.

På tværs af de unges forløb kan vi se, at den støtte og hjælp, de unge især har behov for, er:

- En meningsfuld uddannelsesplan, som løbende justeres
- En sammenhængende tilgang til den unge
- Fleksible tilbud, der kan møde de unge, hvor de er
- Fokus på at skabe uddannelsestillid hos de unge
- Inkluderende læringsmiljøer, hvor de unge føler sig godt tilpas
- Adgang til uddannelse og praktik.

6.1.1 En meningsfuld uddannelsesplan, som løbende justeres

Fælles for de 19 interviewede unge er, at de har oplevet en mangel på mening og sammenhæng i deres forløb efter grundskolen – om end på forskellige måder. Det har haft betydning for, at de ikke er startet i uddannelse eller beskæftigelse, og det har betydet, at nogle er faldet fra de tilbud, de er startet i. Det vidner om, at de unge helt overordnet har et behov for at blive støttet i at skabe en meningsfuld og sammenhængende plan for deres forløb efter grundskolen. Mange af de interviewede unge har forladt grundskolen uden en konkret plan for uddannelse og beskæftigelse – eller de har haft et mål, som enten har været svært at realisere eller ikke har været forankret i en motivation hos den unge selv.

Udgangspunktet for en meningsfuld plan må være at støtte den unge i selv at udvikle et mål og en mening med forløbet mod uddannelse og arbejde. Flere af de interviewede eksperter påpeger, at det er afgørende for de unges motivation for at deltage i uddannelse eller arbejde, at de oplever en mening.

En meningsfuld plan skal derfor være den unges egen plan, men analysen i denne rapport peger også på, at det er vigtigt, at der er professionelle omkring den unge, der kan støtte i arbejdet med at formulere planen og løbende justere den. Samtidig er det vigtigt for de unge, at de kan se, hvordan de konkret kan bevæge sig videre i uddannelsessystemet, og hvilke muligheder der er realistiske for dem. Det kan handle om hjælp til både at få de forskellige aktiviteter bundet sammen, at sikre en progression undervejs og at tilrette målet i planen, hvis et valg viser sig ikke at være relevant eller realistisk. En meningsfuld plan må derfor også have fokus på, hvilke faglige, sociale og personlige kompetencer der er behov for at styrke, for at den unge kan blive klar til starte i uddannelse eller arbejde.

Det er vigtigt i denne sammenhæng ikke at forstå en plan som en engangsforeteelse eller som noget, der kan udarbejdes én gang for alle i slutningen af grundskolen. Mange af de unge i målgruppen udvikler deres tilgang til uddannelse og arbejde, i takt med at de gør sig konkrete erfaringer og bliver klogere på, hvilke interesser og kompetencer de har. En meningsfuld plan er derfor et dynamisk værktøj, der understøtter den unges proces og løbende justeres i forhold til de erfaringer, den unge gør. Planen kan på den måde være et dialogværktøj mellem den unge og den professionelle om, hvad den unge er blevet klogere på, og hvad næste skridt er.

I kapitel 4 pegede vi på tre forskellige tilgange til uddannelse og uddannelsesvalg, som gør sig gældende blandt de interviewede unge. De tre grupper kan have behov for forskellige former for støtte og sparring for at udvikle og realisere en meningsfuld og sammenhængende plan.

1 *De motiverede unge – der har svært ved at finde en vej*. Denne gruppe af unge har behov for hjælp til at finde en realistisk vej og til at håndtere de konkrete barrierer, de oplever i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. Det kan være hjælp til at få den faglige opgradering, de behøver for at blive optaget på en ungdomsuddannelse, eller hjælp til at finde en praktikplads. Men det kan også være hjælp til, at den unge gentænker sine uddannelsesmål og justerer planen i forhold til, hvad der er realistisk. Det kan fx være at søge en anden, mindre søgt erhvervsuddannelse. Eller det kan være, ved at de unge styrker sine faglige forudsætninger, inden de starter på en ungdomsuddannelse.

2 *De uddannelsespressede unge – for hvem uddannelse er et ydre pres.* Denne gruppe unge vil ofte have behov for støtte til at indkredse, hvad der vil give mening for dem i en uddannelses- eller arbejdssammenhæng. Et vigtigt element er i den forbindelse, at den unge kan sætte ord på egne ønsker og skelne mellem dem og omverdenens forventninger. Det kan både ske ved at tale med de unge om, hvordan de bedst kan håndtere pres fra omverdenen (fx fra forældre), men også ved at støtte den unge i at vælge en meningsfuld vej, der matcher de forudsætninger og kompetencer, den unge har. Det kan fx ske, ved at den unge får mulighed for at udforske forskellige uddannelses- og jobmuligheder.

3 *De uafklarede unge – som mangler et formål med uddannelse.* Deres vigtigste behov er at blive afklarede omkring, hvad der kan være et relevant uddannelsesvalg. Nogle af de unge

kan have brug for at vente med at starte på en ungdomsuddannelse, til de er afklarede omkring, hvorfor de påbegynder den pågældende uddannelse. Interviewene med de unge peger på, at de fx kan have gavn af at bruge tid på at få en tro på sig selv og opleve, at der er en relevant vej for dem i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. Andre har brug for at kunne prøve sig frem, fordi afprøvningen af forskellige muligheder, fx gennem praktik eller brobygning, kan være med til at fremme den unges afklaring. Samtidig er det vigtigt, at de unges erfaringer fra afprøvningen bliver en del af de unges læring. Og det er der mange af de unge, der har behov for hjælp til, viser interviewene med de unge. Det vigtigste er, at de unge oplever, at der sker en progression, og at de unge støttes i at bygge videre på de erfaringer, de får i forskellige uddannelses- og arbejdssammenhænge.

6.1.2 En sammenhængende tilgang til den unge

En udfordring for mange af de interviewede unge er, at de er i kontakt med forskellige dele af det offentlige system og med forskellige professionelle, fx vejledere, læger, socialrådgivere eller mentorer. Det indebærer en stor risiko for, at det overlades til de unge selv at lave og koordinere de aftaler, diagnoser og forløb, som berører den unge. Interviewene peger på, at disse overgange kan give ufrivillige pauser, hvor den unge går hjemme. Men de kan også betyde, at den unges problemer og udfordringer forværres, ligesom de kan give de unge en oplevelse af at blive overset.

Der er derfor et behov for en mere sammenhængende tilgang til de unge på tværs af de systemer, de unge er i kontakt med, for at sikre en sammenhæng på tværs af de forskellige aktiviteter og indsatser, som forskellige aktører iværksætter over for de unge, og for at sikre, at de unge ikke oplever, at de bliver overset. Det kan fx være, ved at der sker en koordination mellem de tiltag, der igangsættes i vejledningssystemet, og de tiltag, der iværksættes i eksempelvis sundhedssystemet eller i socialsektoren.

Samtidig peger flere af de interviewede eksperter på, at der er behov for en gennemgående professionel, der kan understøtte den enkelte unges forløb, herunder sikre, at den unge ikke overlades til sig selv, hvis den unge ikke magter det, dels ved hurtigt at følge op på frafald fra fx en ungdomsuddannelse eller en virksomhedspraktik og ved at følge op på uforudsete hændelser, der for målgruppen kan opstå pludseligt og være vanskelige at håndtere på egen hånd, dels ved at den unge løbende støttes i at blive afklaret og parat til uddannelse eller beskæftigelse. Det indebærer også at hjælpe de unge i gang med et nyt uddannelses- eller jobtilbud og på den måde sikre en god overgang og opstart. Eller hvis de unge ikke er klar til at påbegynde en ungdomsuddannelse, at klæde de unge på til at vælge et relevant forberedende tilbud.

En sammenhængende tilgang til de unge handler også om, at der er behov for, at de unge får hjælp til at skabe nogle stabile livssituationer og håndtere praktiske udfordringer, fx med hensyn til bolig og økonomi. Der er eksempler på unge, for hvem en lille økonomisk udgift i forbindelse med et uddannelsesforløb kan blive den barriere, der er udslagsgivende og medvirker til et frafald. Der er samtidig også et udbredt behov i ungegruppen for, at der bliver taget hånd om et ødelæggende misbrug, sygdom eller mistrivsel i de unges familier. Håndteringen af disse problemstillinger må nødvendigvis være en del af en sammenhængende indsats, da de for de unge kan udgøre nogle store barrierer for at påbegynde eller gennemføre en uddannelse.

6.1.3 Fleksible tilbud, der kan møde de unge, hvor de er

Det er kendetegnende for de unge i målgruppen, at de udgør en meget uhomogen gruppe med en lang række forskellige behov og kombinationer af behov. I ekspertinterviewene bliver der peget på, hvor vigtigt det er, at systemerne omkring de unge kan rumme de meget forskelligartede behov og sikre, at de unge oplever at blive mødt, hvor de er.

Af interviewene med de unge fremgår det, at mange af de unge ikke oplever, at systemet har lyttet til deres udfordringer, men snarere har været præget af nogle skarpe rammer og fx ikke har været rummeligt med hensyn til at imødekomme de unges behov for fleksibilitet. Der bliver i ungeinterview og i ekspertinterview peget på, at mange af de unge ikke er i stand til at tage en uddannelse inden for den normerede tidsramme, men har brug for mere tid til at gennemføre en uddannelse. Der er eksempler på, at sygdomme og diagnoser kan gøre det vanskeligt for de

unge at have et fuldt skema og være sammen med mange andre i længere tid ad gangen. Og der er eksempler på, at fravær i den forbindelse fører til, at de unge bliver smidt ud af den uddannelse, de er i gang med.

For at undgå, at de unge falder fra en uddannelse, som de har de faglige forudsætninger for at gennemføre, er der behov for at indbygge en større fleksibilitet i de uddannelsestilbud, der findes til de unge. Det kan fx være i forbindelse med sygemeldinger, hvor det kan lade sig gøre at være fraværende i en periode uden at droppe ud. Eller det kan være som fleksible muligheder for en langsom opstart på uddannelsesforløb og en mulighed for i perioder at følge en uddannelse på nedsat tid. Tilsvarende har nogle unge brug for tilbud, hvor der er tid og rum til, at de kan blive klar til uddannelse og arbejde – ikke blot fagligt, men også med hensyn til modenhed og selvtillid.

Det betyder, at de unge har behov for, at der i de forberedende tilbud og i ungdomsuddannelsessystemet er en fleksibilitet med hensyn til at rumme deres forskellighed. Der er fx behov for en variation i de forskellige forberedende tilbud og aktiviteter, hvor de unges faglige, sociale og personlige behov kan imødekommes. Det kan fx være behov for mentorstøtte, psykologhjælp eller anden form for støtte. Men samtidig er der behov for et system, som er overskueligt for de unge og for de professionelle omkring de unge, der skal rådgive og vejlede om, hvilken vej der vil være relevant og realistisk.

6.1.4 Fokus på at skabe uddannelsestillid hos de unge

Mange af de unge i målgruppen har, som beskrevet, negative skoleerfaringer og en meget lille tiltro til, at de er i stand til at tage en uddannelse. De har en oplevelse af, at skolen og uddannelsessystemet ikke vil dem, og det kan betyde, enten at de unge giver op, eller at uddannelse bliver en stressfaktor. Her er der behov for, at aktørerne i uddannelsessystemet i højere grad får fokus på, hvordan de unge i målgruppen bedst kan støttes i at få de kompetencer og den motivation, der er nødvendige, for at de unge kan fortsætte i uddannelse eller arbejde.

Et centralt behov er her, at både grundskoler og ungdomsuddannelser i højere grad arbejder med, at de unge oparbejder en tro på og en tillid til, at de kan noget i en uddannelsessammenhæng. Det peger flere af de interviewede eksperter på. Vigtige elementer er her, at de unge får succesoplevelser i undervisningen og oplever at være gode til noget og bidrage med noget i en uddannelsessammenhæng, fx ved at de unge erfarer, at de er i stand til at lære noget og blive bedre, og ved at de arbejder med at udvikle egne interesser og potentialer. Tilsvarende er det vigtigt, at de unge støttes i at udvikle et meningsfuldt og realiserbart projekt med hensyn til uddannelse og arbejde. Flere eksperter peger på, at det at have en ide om og et projekt med, hvad man vil med sin uddannelse, kan være med til at styrke de unges mening med og motivation for at uddanne sig. Begge dele kræver professionelle, der er tæt på den unges læreproces og er med til at synliggøre den unges læring, og som giver feedback med hensyn til, hvad næste skridt kunne være.

Det at skabe og understøtte en uddannelsestillid hos de unge kræver desuden, at de mødes med tillid og med en tro på, at de kan noget. Flere af de interviewede eksperter peger på, at faglige vanskeligheder ikke må betyde, at man som lærer eller uddannelsesinstitution opgiver forventningerne til de unge eller troen på, at de kan lære noget. Men et ressourceorienteret syn på den unge og hjælp til at pege på, hvad næste skridt i et forløb kan være, kræver, at det faglige indhold i uddannelsen tilpasses, så det matcher det niveau, den enkelte unge har. Det kræver fleksibilitet og en løbende tilpasning af de forskellige tilbud til de unges behov.

Muligheden for succesoplevelser afhænger af, at den unge får den fornødne støtte og hjælp i uddannelsessystemet til at kunne håndtere faglige udfordringer og særlige behov. Fx er det tankevækkende, at mange af de interviewede unge først sent har fået opdaget deres ordblindhed, og at de selv peger på, at det har været en væsentlig årsag til, at de fagligt ikke har kunnet følge med i undervisningen. Her vil en tidligere indsats formentlig kunne gøre en stor forskel.

Tilsvarende peger resultaterne i denne undersøgelse på, at aktørerne i uddannelsessystemet skal blive bedre til at få øje på de faglige udfordringer og behov, de unge har, og sammen med de

unge lægge en strategi for, hvordan de skal adresseres. Det kræver adgang til konkret støtte, men også, at der på uddannelsesstedet er en forståelse for og kompetencer til at rumme og imødekomme særlige behov og at tilpasse rammerne til den unge.

6.1.5 Inkluderende læringsmiljøer

Mistrivsel og en oplevelse af ikke at passe fagligt og socialt ind i rammerne er hyppige begrundelser hos de unge med hensyn til deres frafald fra ungdomsuddannelser og forberedende tilbud. Flere af de unge fortæller om at blive holdt udenfor og mobbet af deres klassekammerater, og at de som følge heraf har følt sig anderledes. Oplevelsen af at være udenfor og ikke være en del af klassefællesskabet og af det faglige læringsfællesskab kan påvirke de unges motivation til at påbegynde en ungdomsuddannelse, blandt andet pga. angsten for at opleve igen at blive ekskluderet. Desuden kan manglende inklusion i fællesskabet på en ungdomsuddannelse være en væsentlig årsag til, at nogle unge falder fra.

Det fremgår af ekspertinterviewene, at en oplevelse af at være i et miljø, hvor man hører til og mødes med anerkendelse fra andre elever og fra lærerne, er en afgørende forudsætning for, at de unge deltager aktivt i skolen. Da oplevelse af eksklusion og det at føle sig anderledes og forkert spiller en stor rolle i de unges fortællinger, tyder det på, at der er et behov for at skabe nogle mere inkluderende læringsmiljøer, både i grundskolen, på ungdomsuddannelserne og i de forberedende tilbud. Det kan fx handle om, at der på den enkelte skole og i det enkelte tilbud skal være en tydelig fastholdelsesstrategi og nogle fagprofessionelle, der har til opgave at støtte op om inklusionen af alle elever. Men det handler også om en mere bred indsats på skolen for at skabe et læringsmiljø, der kan rumme forskellige elever, og hvor der er fokus på at skabe gode fællesskaber mellem eleverne, både fagligt og socialt.

For at fastholde de unge peger interviewene i denne undersøgelse på, at der fra skolens side skal være en interesse for årsagen til, at et læringsmiljø virker ekskluderende over for nogle af de unge. Det kan også være vigtigt at have fokus på den enkelte unges situation, fx årsager til fravær og andre problemer. Opgaven med at skabe et inkluderende læringsmiljø handler derfor om at kunne hjælpe med at håndtere de bagvedliggende årsager til, at nogle elever føler, de ikke hører til og ikke er en del af det sociale fællesskab. Det kan her være vigtigt, at forstyrrende adfærd ikke kun giver anledning til at smide en ung ud af en uddannelse eller et tilbud, men at adfærden giver anledning til at undersøge, hvad der i det faglige læringsmiljø og det sociale klima virker ekskluderende, og hvordan der bredt set kan skabes et bedre læringsmiljø.

6.1.6 Adgang til uddannelse og praktik

De seneste reformer på ungdomsuddannelsesområdet kan sammen med forandringer på arbejdsmarkedet fremover komme til at påvirke gruppen af unge uden en ungdomsuddannelse. Navnlig de nye karakterbaserede adgangskrav til ungdomsuddannelserne kan, sammen med kravet om, at folkeskolens afgangsprøve gøres til en adgangsgivende eksamen på ungdomsuddannelserne, blive en betydningsfuld faktor i relation til at påvirke målgruppens størrelse og karakteristika.

Mange af de interviewede unge er startet på ungdomsuddannelser med lave karakterer fra grundskolen, men det vil ikke være muligt i fremtiden. En stor del af de interviewede eksperter peger derfor på, at der er en risiko for, at målgruppen for de forberedende tilbud fremover vokser, fordi der vil være unge, der tidligere kunne starte på en ungdomsuddannelse, som nu først skal igennem en faglig opkvalificering for at blive optaget på en ungdomsuddannelse. Men det kan også betyde, at unge, der tidligere begyndte en ungdomsuddannelse og senere faldt fra, i stedet begynder et forberedende tilbud og derigennem opnår kompetencer til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Nogle eksperter peger i forlængelse heraf på, at karakterkravene også kan være sårbarhedsskabende for nogle unge. De nævner, at de unge kan opleve et øget pres som følge af forventninger og krav om bestemte karakterer, stort fremmøde, hurtig gennemførelse mv. Det kan betyde, at de unge i forberedende tilbud i endnu højere grad kan blive præget af nederlag og en oplevelse af ikke at være gode nok. Set i det perspektiv kan man risikere, at målgruppen fremover bliver "større og tungere", som en af de interviewede eksperter siger. Disse tendenser understreger be-

hovet for, at udskolingen og de forberedende tilbud bliver bedre til at styrke de unges uddannelsestillid og kompetencer, og et system, der understøtter en sammenhængende tilgang til unge og hjælper med at skabe et meningsfuldt forløb for dem.

En anden faktor, der kan være med til at ændre målgruppens behov, er udviklingen på arbejdsmarkedet. Flere eksperter henviser her til udviklingen i andre europæiske lande, hvor finanskrisen har ramt de unge hårdt. Konsekvenserne har været både høj ungdomsarbejdsløshed og dårligere arbejdsvilkår for de unge, der har et arbejde (OECD, 2016). Begge dele kan betyde, at det bliver sværere for unge med faglige eller sociale udfordringer at finde fodfæste på arbejdsmarkedet. Udviklingen på det danske arbejdsmarked har indtil videre været mere gunstig, og ungdomsarbejdsløsheden er lav. Men de seneste opgørelser viser, at andelen af unge mellem 20 og 24 år, der er hverken i uddannelse eller i job, er stigende (KL, 2016). Et øget pres på arbejdsmarkedet kan derfor risikere at ramme målgruppen ekstra hårdt.

Under interview med de unge i målgruppen peger flere af dem på, at manglen på en praktikplads har været en afgørende barriere for at færdiggøre den uddannelse, de var i gang med. De oplever ikke at komme i betragtning, når de søger, og de oplever, at andre unge med andre faglige og sociale kompetencer bliver foretrukket frem for dem. Der bliver i det lys endnu større behov for at styrke arbejdet med at skabe praktikpladser og skabe relevante arbejdspladser for en udsat gruppe af unge, som gerne vil ud på arbejdsmarkedet, men som allerede nu oplever, at der ikke er plads til dem.

Appendiks A

De interviewede unge

Morten er 23 år og er i gang med at uddanne sig til anlægsgartner. Morten har haft en svær grundskoletid med faglige og sociale udfordringer og er først sent blevet diagnosticeret med ADD og Aspergers syndrom. Morten gik ud af grundskolen i 6. klasse, men efter et år uden skolegang startede han på en specialefterskole, hvor han gik i to år. Morten afsluttede efterskoleforløbet uden folkeskolens afgangsprøve, men har sidenhen taget prøven på produktionsskole. Siden Morten gik ud af grundskolen, har han været i tre forberedende tilbud og er nu i gang med hovedforløbet på en ungdomsuddannelse. Morten repræsenterer hovedvej 5 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.
Barrierer: faglige udfordringer, sociale udfordringer, manglende uddannelsestillid, den unges behov overses.

Martin er 23 år, og i dag går han på EGU og er i praktik i en skovbørnehave. Siden Martin gik ud af 10. klasse på efterskole, har han været i fire forberedende tilbud og i flere beskæftigelsesrettede tilbud gennem jobcenteret. Han har også haft flere længere pauser, hvor han ikke har været i aktivitet. Martin har aldrig påbegyndt en ungdomsuddannelse eller haft et arbejde. Han har ressourcestærke forældre og afsluttede grundskolen med karakterer omkring 4. Martin har rigtig dårlige grundskoleerfaringer og en sent diagnosticeret ADD. Han drømmer om at blive pædagog. Martin repræsenterer hovedvej 8 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.
Barrierer: sociale udfordringer, manglende uddannelsestillid, den unges behov overses, manglende støtte i overgange, strukturelle barrierer.

Trine er 22 år og går på produktionsskole. Trine har ressourcestærke forældre og afsluttede grundskolen med karakterer over 4 i folkeskolens afgangsprøve. Trine har i lange perioder haft depression og angst. Hun har afbrudt fire ungdomsuddannelser og er nu i gang med sit første forløb i et forberedende tilbud. Trine har ligeledes haft flere længere pauser, hvor hun har fået kontakthjælp, men har været fritaget for aktivering og uddannelsespligt. Ved siden af produktionsskolen underviser Trine børn i dans på sin nystartede danseskole. I løbet af tiden på produktionsskole har Trine fundet ud af, at hun ikke skal tage en ungdomsuddannelse. I stedet drømmer hun om at leve af sin danseskole. Trine repræsenterer hovedvej 9 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.
Barrierer: sociale udfordringer, sygdom, den unges behov overses, manglende støtte i overgange, strukturelle faktorer.

Michael er 22 år og går på Kombineret Ungdomsuddannelse (KUU). Han har et dårligt forhold til sine adoptivforældre, og hans hjem har været præget af misbrug. Ligeledes har Michael haft en svær grundskoletid, som han afsluttede med karakterer under 02 i folkeskolens afgangsprøve. Siden grundskolen har Michael været i fire forberedende tilbud og har afbrudt fire ungdomsuddannelser, ligesom han har haft flere pauser med kontanthjælp. Michael drømmer om at blive uddannet erhvervsassistent og få et job inden for kommunikation og medier. Michael repræsenterer hovedvej 8 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.
Barrierer: faglige udfordringer, sociale udfordringer, manglende støtte fra forældre, den unges behov overses, uforudsete hændelser, praktiske udfordringer.

Christina er 17 år og går på produktionsskole. Christina var i grundskolen meget skoletræt og havde svært ved at stå op. Hun har afsluttet grundskolen med karakterer over 4. Efter samtale med sin UU-vejleder valgte Christina at starte på produktionsskole, direkte efter at hun havde afsluttet 10. klasse, for at forbedre sine karakterer og blive klar til en gymnasial uddannelse. Christina har således aldrig påbegyndt en ungdomsuddannelse. Christina drømmer om at blive politibetjent. Christina repræsenterer hovedvej 8 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.
Barrierer: sociale udfordringer.

Lise er 18 år og går på produktionsskole. I løbet af grundskolen havde Lise et dårligt forhold til sine forældre, og hun havde svært ved at få venner. Ligeledes var hun i en periode indlagt på psykiatrisk afdeling pga. depression og selvskade. Lise afsluttede grundskolen med karakterer over 4. Efter at Lise afsluttede 10. klasse på efterskole, har hun arbejdet på fuldtid i to virksomheder. Lise er ikke sikker på, hvad hun vil i fremtiden, men hun føler et samfundspres for at tage en gymnasial uddannelse. Lise repræsenterer hovedvej 8 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.
Barrierer: sociale udfordringer, manglende uddannelsestillid, manglende støtte fra forældre, sygdom, den unges behov overses, manglende støtte i overgange, strukturelle faktorer.

Hanne er 21 år og går på VUC for at tage eksamener i dansk og matematik. Hun gik ud af grundskolen uden folkeskolens afgangsprøve. Efter grundskolen havde Hanne en længere periode med ledighed, hashmisbrug og fester. Hun blev mor som 18-årig, hvilket hun oplevede som et vendepunkt. Hanne startede på VUC, men da hun droppede ud, kom hun i en række forløb gennem jobcenteret, som skulle gøre hende uddannelsesparat. Hun drømmer om at blive fitnessinstruktør. Hanne repræsenterer hovedvej 8 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.
Barrierer: faglige udfordringer, sociale udfordringer, den unges behov overses, manglende støtte fra forældre, manglende støtte i overgange, praktiske udfordringer.

Abdel er 17 år og går på EGU. Abdel har siden 3. klasse gået på specialskole, og han afsluttede grundskolen uden folkeskolens afgangsprøve. Abdel har siden grundskolen været i to forberedende tilbud. Han startede på produktionsskole direkte efter grundskolen, men droppede ud efter få måneder. Efterfølgende startede han på EGU. Abdel drømmer om at blive kok. Abdel repræsenterer hovedvej 7 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.
Barrierer: faglige udfordringer, sociale udfordringer.

Mette er 19 år og går på KUU. Da Mette gik i 8. klasse, døde hendes far. Tabet tog hårdt på Mette, og det resulterede i meget fravær i hendes sidste tid i grundskolen. Mette har en sent opdaget ordblindhed. Først i 9. klasse opdagede hendes lærer, at hun var ordblind. Hun afsluttede grundskolen med karakterer mellem 02 og 4. Siden grundskolen har Mette været i tre forberedende tilbud og har påbegyndt to ungdomsuddannelser. Hun drømmer om at komme til at arbejde med børn. Mette repræsenterer hovedvej 9 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.
Barrierer: faglige udfordringer, uforudsete hændelser, sygdom, den unges behov overses, manglende støtte i overgange.

Anders er 22 år og går på produktionsskole. Anders har gennem sin opvækst boet hos sin mor, men kom som 14-årig på opholdssted som følge af udadreagerende adfærd. På opholdsstedet kom Anders i kontakt med narko og kriminalitet, hvilket til dels stadig påvirker hans liv. Anders blev smidt ud af flere grundskoler og afsluttede grundskolen uden folkeskolens afgangsprøve. Han har dog sidenhen taget afgangsprøven i dansk og matematik på teknisk skole. Efter grundskolen er Anders startet på fem forskellige ungdomsuddannelser og har været i et forberedende tilbud, mens han også har haft lange perioder med ledighed. Anders drømmer om at blive cater og få en familie. Anders repræsenterer hovedvej 9 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.
Barrierer: faglige udfordringer, sociale udfordringer, manglende støtte fra forældre, uforudsete hændelser, misbrug, den unges behov overses, manglende støtte i overgange, strukturelle faktorer, praktiske udfordringer.

Phillipe er 23 år og går på kombineret ungdomsuddannelse (KUU). Phillipe kom til Danmark som 9-årig efter at være flygtet fra sit hjemland med sin familie. Phillipe afsluttede grundskolen med karakterer under 02. Siden grundskolen er Phillipe startet på to ungdomsuddannelser og i tre forberedende tilbud. I en periode havde Phillipe et hashmisbrug, hvilket betød, at han havde problemer med fravær. I dag drømmer Phillipe om at gennemføre en uddannelse. Han repræsenterer hovedvej 9 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.

Barrierer: faglige udfordringer, manglende uddannelsestillid, misbrug, manglende støtte i overgange, praktiske udfordringer.

Mads er 21 år og går på produktionsskole, samtidig med at han leder efter en praktikplads. Han er vokset op i en ressourcestærk familie, men hans grundskoletid har været præget af faglige og psykiske udfordringer. Mads gik ud af grundskolen uden folkeskolens afgangsprøve. Siden grundskolen er Mads startet på en ungdomsuddannelse og i et forberedende tilbud. Hans forløb har ligeledes været præget af aktivering og af lange pauser uden kontanthjælp, hvor han har ledt efter praktikplads. Selvom Mads har ledt efter en praktikplads i over et år, drømmer han stadig om at få en praktikplads og blive uddannet dyrepasser. Mads repræsenterer hovedvej 6 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.

Barrierer: faglige udfordringer, sociale udfordringer, uforudsete hændelser, sygdom, manglende støtte i overgange, strukturelle barrierer, praktiske udfordringer.

Kathrine er 17 år, går på produktionsskole (SOSU-linje) og har søgt ind på EGU. Hun er vokset op hos sin mor og papfar og bor i dag hos sin storebror. Hun er ordblind og er samtidig udfordret af tilbagevendende angst, som hun kæmper med at kontrollere. Kathrine gik ud af grundskolen uden folkeskolens afgangsprøve. Hun har været i to forberedende tilbud og har ikke haft påbegyndt en ungdomsuddannelse, men drømmer om at blive fotograf. Kathrine repræsenterer hovedvej 8 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.

Barrierer: faglige udfordringer, sociale udfordringer, sygdom, manglende støtte i overgange, den unges behov overses, praktiske udfordringer.

Jesper er 25 år og går på produktionsskole. Han er vokset op hos sin mor og har været tilknyttet en plejefamilie, til han blev 18 år. Jesper er ordblind og er gået ud af grundskolen med folkeskolens afgangsprøve, hvor han har fået karakterer mellem 02 og 4, men har ikke bestået matematik. Siden Jesper afsluttede grundskolen, har han været i tre forberedende tilbud og afbrudt fire ungdomsuddannelser. Han har desuden haft pauser i sit forløb, hvor han har modtaget kontanthjælp. Jespers plan er at søge ind på EGU, og hans drøm er at komme til at arbejde med it. Jesper repræsenterer hovedvej 8 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.

Barrierer: faglige udfordringer, sociale udfordringer, manglende uddannelsestillid, manglende støtte fra familien, praktiske udfordringer, den unges behov overses.

Kasper er 23 år og går på produktionsskole. Kasper er vokset op i et hjem, hvor forældrene var meget fraværende. Han har afsluttet grundskolen med karakterer over 4. Siden Kasper gik ud af 10. klasse, har han afbrudt fire ungdomsuddannelser og været i et forberedende tilbud. Han har i forløbet haft længere pauser, hvor han har været på kontanthjælp og i aktivering. Hans fremtidsdrøm er at genoptage et afbrudt grundforløb på teknisk skole og herefter arbejde som it-supporter. Kasper repræsenterer hovedvej 9 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.

Barrierer: sociale udfordringer, manglende støtte fra forældre.

Laura er 23 år og går på produktionsskole (musiklinje). Laura er vokset op hos sin mor og har begrænset kontakt til sin far. Hun gik ud af grundskolen med en bestået afgangsprøve i dansk med karakteren 02, men uden at bestå afgangsprøven i matematik. Laura har været indlagt to gange med spiseforstyrrelse i løbet af 6. og 7. klasse og har perioder med depression og stress. Efter grundskolen har Laura været i tre forberedende tilbud og har afbrudt fire ungdomsuddannelser. Hun er usikker på, hvad hun vil i fremtiden. Hun overvejer at færdiggøre HF og starte på den frie læreruddannelse. Laura repræsenterer hovedvej 8 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.

Barrierer: faglige udfordringer, sociale udfordringer, manglende støtte fra forældre, uforudsete hændelser, sygdom, den unges behov overses, manglende støtte i overgange, strukturelle barrierer, praktiske udfordringer.

Majken er 21 år og går på produktionsskole (naturlinje). Majken har gået i grundskole i udlandet, hvor hun har boet med sine forældre og brødre, fra hun var fem, til hun var 15 år. Majken afsluttede grundskolen uden at tage folkeskolens afgangsprøve. Efter grundskolen har Majken været i fire forberedende tilbud og har afbrudt to ungdomsuddannelser. Hun har haft flere længere pauser. Majken er i dag stoffri efter i otte år at have haft et hashmisbrug. Hun er i praktik på en ridebane, hvor hun muligvis kan få en læreplads. Hun drømmer om at blive jockey. Majken repræsenterer hovedvej 9 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.

Barrierer: faglig udfordringer, sociale udfordringer, manglende støtte fra forældre, misbrug, praktiske udfordringer.

Daniel er 20 år og er i dag tilknyttet jobcenteret uden at være i gang med noget. Daniel afsluttede grundskolen med karakterer under 02. Han har dårlige folkeskoleerfaringer og er udfordret fagligt. Han har, siden han gik ud af 9. klasse, været på produktionsskole ad to omgange og har afbrudt tre ungdomsuddannelser. Han har også haft et par pauser. Daniel er stoppet på ungdomsuddannelserne pga. manglende praktikplads, og fordi det faglige niveau var for højt. Han håber på at kunne tage en uddannelse som vagt, men han forventer, at det bliver svært at få praktikplads. Han mangler troen på sig selv for at kunne gennemført en uddannelse. Daniel repræsenterer hovedvej 8 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.

Barrierer: faglige udfordringer, sociale udfordringer, manglende uddannelsestillid, manglende støtte fra forældre, strukturelle faktorer.

Betinna er 25 år og gravid, men hun drømmer om at uddanne sig til SOSU-assistent efter endt barsel – og måske i fremtiden blive sygeplejerske. Hun har ressourcestærke forældre og har afsluttet grundskolen med karakterer under 02, men har gennemført en ungdomsuddannelse. Betinna har efter 9. klasse haft et fuldtidsjob i et år, afbrudt en ungdomsuddannelse og gennemført HF. Hun har sidenhen påbegyndt to videregående uddannelser, men uden at gennemføre. Betinna har i perioder arbejdet, været på barsel og været tilknyttet jobcenteret. Hun har haft svært ved at finde motivationen til uddannelse, og hun føler sig presset af forældrenes forventninger om at tage en uddannelse. Betinna har to børn, og det praktiske i hverdagen fylder meget med hensyn til uddannelsesvalg og uddannelsessted. Betinna repræsenterer hovedvej 1 i sekretariatet for ekspertgruppens inddeling.

Barrierer: faglige udfordringer, sociale udfordringer, manglende uddannelsestillid, manglende støtte fra forældre, manglende støtte i overgange, den unges behov overses, praktiske udfordringer.

Appendiks B

Anvendt litteratur

Epinion (2015). *Desk research af danske studier om restgruppen*. Rådet for Ungdomsuddannelser, Undervisningsministeriet.

Görlich, Anne, Mette Pless, Noemi Katznelson og Pia Olsen (2011). *Hvem er de unge ledige? – Unge uden uddannelse og arbejde i Faxe Kommune.* Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet, og Faxe Kommune.

Görlich, Anne og Noemi Katznelson (2013). "Er selvtillid nok? Betydningen af tillid i fastholdelsen af unge i uddannelse". I: *Tidsskrift for arbejdsliv*, 15 årg., nr. 3, 2013.

Görlich, Anne, Noemi Katznelson, Niels-Henrik M. Hansen, Michael Rosholm og Michael Svarer (2016). *Hvad virker? De unges lediges vej til uddannelse og arbejde. Evaluering af brobygning til uddannelse.* Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet.

Hetmar, Vibeke (2013). *Unges valg og frafald i ungdomsuddannelserne – kvalitativt perspektiveret.* Rockwool Fondens Forskningsenhed og Syddansk Universitetsforlag.

Højholdt, Andy, Lars Arndal, Britt Blåbjerg og Ulla Højmark (2015). *På kanten af skolen. Skoletilknytning og forebyggelse i et ungdomsperspektiv.* Det Kriminalpræventive Råd.

Jensen, Ulla Højmark og Torben P. Jensen (2005). *Unge uden uddannelse. Hvem er de, og hvad kan der gøres for at få dem i gang?* SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Katznelson, Noemi, Helene E.D. Jørgensen, Niels U. Sørensen (2015). *Hvem er de unge på kanten af det danske samfund? Om hverdagsliv, ungdomskultur og indsatser der gør en positiv forskel*. Aalborg Universitetsforlag.

Larsen, Lene og Tina S. Villumsen (2012). *Unge, uddannelse og sårbarheder – hovedresultater fra projektet 'Psykisk sårbare unge'.* Region Midtjylland, Randers Social- og Sundhedsskole og Roskilde Universitet.

Larsen, Malene Charlotte og Jon Kristian Lange (2014). *Sociale medier i ungdomslivet. Venskaber og ensomhed.* Forskningsportal, Aalborg Universitet.

KL (2016). "Flere danske unge står uden job og uddannelse". I: *Momentum*, 10.10.2016. *http://www.kl.dk/Momentum/momentum17-2016-1-id211418/?n=0*.

Mørck, Line Lerche, Charlotte Johannsen, Karina B. Kristensen, David R. Andreasen og Christian C. Kjeldsen (2015). *Lokale partnerskaber for udsatte unge – på tværs af produktionsskole, civilsamfund og virksomheder*. Aarhus Universitet.

Nielsen, Jens C., Niels U. Sørensen og Martha N. Osmec (2010). *Når det er svært at være ung i Danmark - unges trivsel og mistrivsel i tal*. Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet.

OECD (2016). *Education at a Glance 2016 – OECD Indicators*, OECD Publishing.

Pless, Mette og Noemi Katznelson (2007). *Unges veje mod ungdomsuddannelserne.* Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet.

Pless, Mette (2009). *Udsatte unge på vej i uddannelsessystemet*. Ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet.

Pless, Mette, Noemi Katznelson, Peder Hjort-Madsen og Anne Mette W. Nielsen (2015). *Unges motivation i udskolingen. Et bidrag til teori og praksis om unges lyst til læring i og uden for skolen.* Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet.

Rangvid, Beatrice S., Vibeke M. Jensen og Sarah S. Nielsen (2015). *Forberedende tilbud og overgang til ungdomsuddannelse.* SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Sørensen, Niels U., Ane Grubb, Iben W. Madsen og Jens C. Nielsen (2011). *Når det er svært at være ung i Danmark – unges beretninger om mistrivsel og ungdomsliv.* Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet.

Sørensen, Niels U. og Mette Pless (2015). *Brydninger i ungdomslivet.* Aalborg Universitetsforlag.

Thomsen, Jens-Peter (2016). *Unge i Danmark – 18 år og på vej til voksenlivet. Årgang 95 – forløbsundersøgelsen af børn født i 1995.* SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk. Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser – trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.